Bütün Eserleri 12
Araştırma 1

İSKENDER PALA

Su Kasidesi

kapı

İSKENDER PALA

1958, Uşak doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi (1979). Divan edebiyatı dalında doktor (1983), doçent (1993) ve profesör (1998) oldu. Edebiyat araştırmacısı olarak çeşitli ansiklopedi ve dergilerde bilimsel ve edebî makaleler yayınladı. Ortaokul ve liseler için ders kitapları yazdı. Türk Silahlı Kuvvetleri'nde çalıştığı yıllarda Osmanlı deniz tarihiyle ilgili araştırmalarda bulundu ve bir kısmını kitaplaştırdı. Özellikle divan edebiyatı sahasındaki çalışmalarıyla dikkat çekti. Divan edebiyatının halk kitlelerince anlaşılabilmesi için klâsik şiirden ilham alan makaleler, denemeler, hikâyeler ve gazete yazıları yazdı. Düzenlediği divan edebiyatı seminerleri ve konferansları kalabalık dinleyici kitleleri tarafından takip edildi.

"Divan Şiirini Sevdiren Adam" olarak tanınan İskender Pala, Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülü'nü (1989), AKDTYK Türk Dil Kurumu Ödülü'nü (1990), Türkiye Yazarlar Birliği İnceleme Ödülü'nü (1996), Kayseri Aydınlar Ocağı Yılın Fikir Adamı Ödülü'nü (2001) aldı. Hemşehrileri tarafından "Uşak Halk Kahramanı" seçildi. *Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk* adlı romanı Türk Eğitim-Sen, Türkiye Yazarlar Birliği, Polis Akademisi ve Emniyet Teşkilatı ile değişik öğretim kurumlarınca yılın romanı (2003) seçildi. Hâlen İstanbul Kültür Üniversitesi öğretim üyesidir.

www. iskenderpala.net

Su Kasidesi

İskender Pala

Kapı Yayınları 14
İskender Pala Bütün Eserleri 12

Su Kasidesi
İskender Pala

1-5. Basım: Eylül 2004-Mart 2008
6. Basım: Eylül 2008
7. Basım: Şubat 2009

ISBN: 975-8950-13-4

Kapak Tasarımı: Utku Lomlu
Mizanpaj: Bahar Kuru

© 2004, İskender Pala
© 2004; bu kitabın yayın hakları Kapı Yayınları'na aittir.

Kapı Yayınları
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (212) 513 3420-21 Faks: (212) 512 3376
e-posta: bilgi@kapiyayinlari.com
www.kapiyayinlari.com

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa / İstanbul
Tel: (212) 674 9723 Fax: (212) 674 9729

Genel Dağıtım
Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (212) 511 5303 Faks: (212) 519 3300

Kapı Yayınları, Alfa Yayın Grubu'nun tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

vii *Sunuş*

ix Fuzûlî

1 Suya Güzelleme

7 Kaside Der Naat-ı Hazret-i Nebevî

11 Nebiler Nebisi ve Efendiler Efendisi Övgüsünde Bir Kaside

SUNUŞ

Klâsik şairlerimiz hemen her nazım şekli ve nazım türünden şiirler yazarlar, bunları belli bir sıra içerisinde tertip ederler ve divanlarını böylece oluştururlardı. Hemen her divanın baş kısmında belli nazım türlerinden manzumeler bulunur, bunlar içerisinde Hz. Peygamber adına övgü şiirleri olan naatlar önemli bir yer tutardı.

Naat, bir şairin Efendiler Efendisi'ne karşı sevgisini anlattığı, hiç gösteriş ve kibre kapılmadan samimî duygularla yazdığı şiir türüdür. Bu nedenledir ki, naatlarda şairin dili diğer şiirlerinden daha güzel, samimî ifadelerin ihtişamı ön plânda durur. O'nun şefaatini umarak ve hiçbir dünya menfaati gözetmeden yazılan naatların üslûp ve sanatla yoğrulmuş olması da ayrıca onlara güzellik katar. Bu yüzden şairler naat yazma konusunda hiç ihmalkâr davranmamış, bilâkis içlerinden Na'tî (naat yazıcısı) mahlâsını kullanarak naat mecmuaları oluşturanlar da çıkmıştır.

Naat yazıcılığında gazel, musammat, terkip gibi nazım biçimleri kullanılmışsa da, hemen pek çok şair tarafından kaside nazım biçimi tercih edilmiştir. Türk edebiyatında kaside biçiminde yazılmış naatların en muhteşem örneği ise, Fuzûlî'nin *Su Kasidesi*'dir. Her beytinin sonunda redif olarak *su* kelimesi tekrar edildiği için *Su Kasidesi* adıyla anılan bu müstesna kaside, toplam 32 beyit olup, şiirin rotasını nazirelerin (benzer şiirler) belirlediği bir edebiyatta, türünün yegâne örneği olarak taklit bile edilememiştir.

Fuzûlî, yaşadığı Bağdat havalisinde, Dicle'nin Medine istikametine akışından etkilenerek, bir aşka dönüşen Peygamber sevgisini, tıpkı uçsuz bucaksız çöl iklimlerinde dudakları çatlayacak derecede su hasreti çeken bir susuzun özlemiyle anlatmış ve su, bu şiirde bir aşkın adı oluvermiştir. O'nun ayağının tozunu başına taç edinen bir ulusun çocuğu olarak Fuzûlî belki de bütün bir Türk varlığının derin aşkını terennüm etmiş, şiiri yüzyıllarca ağlanarak okunmuştur. Dizelerdeki samimiyet ve derinlik, okuyanların kendi dünyalarındaki aşklarını ve hasretlerini de yaşanır kılarak onları kendileriyle, dinleri ve rehberleriyle baş başa bırakmıştır. Bugün dil bağlarımızı koparmış olduğumuz o sevgi atlasından bir ilham olsun diye bu şiiri günümüz diliyle yorumladık. Hiç şüphesiz, o bir aşkın şiiridir ve itiraf ederiz ki, o aşk, belki de yaşanılabilecek aşkların en muhteşemi olabilir. Allah bizi ve sizi o aşkın ateşine atsın!..

FUZÛLÎ
(1482-1556)

Şark coğrafyasında yetişen en muhteşem âşıklardan biri olarak yalnızca aşkı, her yönüyle aşkı anlatan adamdır Fuzûlî. Gazellerinde dillendirdiği her aşk tasviri, *Leyla ile Mecnun* adlı muhteşem mesnevisinde anlattığı her aşk sahnesi ayrı bir derinliğin çıkarımı olarak durur karşımızda. Çünkü onun dünyasında ne âşık ne de maşuktur önemli olan, hayır, bizatihi aşkın kendisidir. Ona göre, hayatı yaşanılır kılmak ancak aşk ile mümkündür. Ona göre, bir aşka ancak aşk olduğu için âşık olunabilir ve gerisi kuru lâftan, asılsız görüntüden ibarettir. Cihan aşk üzerine yaratılmıştır der ve mutlak güzelliğin ancak aşk ile kavranılabildiğini söyler. Allah ile kulu arasındaki en sağlam bağ da, kul ile kulu bağlayan ilişkiler bütünü de, kulun eşya ile arasında oluşan tavır da aşk merkezli şekillenir ve pozitif veya negatif güç kazanır. İnsan, mevcudata bakar ve onu görürken yalnızca aşk deseninden ruh biçerek, güzellik kuma-

şından giysi dikerek yansıtır kalbindeki süveydaya. Bu yüzden şiirlerinde aşkın acı ve ıstırabını anlatır durmadan. Ayrılık, dert ve üzüntüyü arar her dizesinde; kavuşma, neşe ve mutluluğu kovar dünyasından. Acı çekmekle olgunlaşacağına, yüceleceğine inanır ve hüznün kanatlarında özge bir zevk bulur. Hamuru aşk ile yoğrulmuş birisi olarak hak ettiği yeri şöyle belirler:

Bende Mecnun'dan füzûn âşıklık isti'dâdı var
Aşık-ı sâdık benem Mecnun'un ancak adı var

Bütün zamanların aşkları birbirine benzer şüphesiz ve bütün zamanlarda âşıklar birbirlerinden devralırlar bayrağı. Adem'le Havva'dan kalan kurallar geçerlidir hâlâ bu yarışmada ve Ferhatlar, Keremler, Vamıklar, Salamanlar, Romeoların adı yazılı olan şeref listesinin en başında kendi adının bulunmasını isteyen şairdir o. Kendisi ile Mecnun arasındaki bağ o derece kuvvetlidir ki, bütün divanında en ziyade Mecnun'un aşkına öykünür ve kendi söylediği Leyla masalının kahramanını hep kıskanır. Bu yüzden yeri geldikçe onu küçük görerek gizli bir intikam da aldığı olur.

Esîr-i derd-i aşk u mest-i câm-ı hüsn çok amma
Biziz meşhûr olan, Leylâ sana, Mecnûn bana derler

Gerçi aşk derdinin tutsağı ve güzellik kadehinin sarhoşu pek çoktur amma ey sevgili, içlerinde en ünlü olan yine de biziz. Çünkü şimdilerde sana Leyla, bana da Mecnun diyorlar...

Hani, pişmek yanmak kadardır ya!... Fuzûlî'ye göre aşk öyle bir ateştir ki, ruhları bin türlü kirinden arıtır ve gönülleri yaktıkça âşığa itibar kazandırıp rütbesini artırır. Aşk işinde başarılı olmak, sevgilinin iltifatını ve aşkını kazanmak için bu

yanışın derinlikli olması gerekir. Ne kadar çok yanarsa âşık, o kadar pişer bu meydanda. Çünkü bütün dertlerin çaresi aşktır, ötesi büyük bir boşluk... Tasavvuf, ilâhî aşkın o uzun patikalarında karşılaşılan güçlükleri aşmak, dikenleri çiğnemekle, belki onları aşk duyan gönüllerde yakmak, belki de bizzat gönülleri aşkta pişirmekle hedefine varır çünkü.

Aşk bir sarhoşluk ise, onun niceliğini en iyi Fuzûlî anlar. İşte beyit:

Öyle sermestem ki idrâk etmezem dünyâ nedir
Ben kimem, sakî olan kimdir, mey ü sahbâ nedir

Bir âşık düşününüz, aşk ile kendinden öylesine geçmiş, öylesine mest ve hayran kalmış olsun ki, artık dünyanın ne olduğunu idrak edemez duruma düşsün. Hatta kendisinin yahut sakinin kim olduğunu bilmesin ve içki yahut kadehi de zihninden silsin. Öyleyse Fuzûlî'nin burada söylediği aşk sarhoşu ile tasavvufun fenafillâh makamına erişmiş erleri arasında ne fark vardır?!.. Her ikisi de dünyayı ve dünyaya ait her şeyi gönüllerinden, zihinlerinden silmiş; her ikisi de kendi varlıklarını Mutlak İrade'nin içinde eritip O'nunla bütünleşmiş... Öyle ya, saki'nin, içkinin, kadehin ne olduğunu bilmeyen bir mest, kendini de bilmiyorsa bundan ne çıkar? Var olan, ancak bir başkasında yok olmakla varlığını hisseder. Hani der ya:

Cânı kim cânânı için sevse cânânın sever
Cânı için kim ki cânânın sever cânın sever

Mecnun ile aynı hamurdan yaratılan Fuzûlî'ye göre dert ve cinnet, şairliğin sermayesidir. Gönlünde bir derdi bulunmayan, ciğeri yaralı olmayan, entelektüel krizler geçirmeyen, hatta çektiği acılar içinde mutlu olmayan hiçbir insanın şiirinde tat bulunmaz. Bu yüzden o, kendisini Mecnun ile özdeşleştirir ve şiirine bir lezzet katar; sonra da canını canan için bes-

leyen, hayatı bir sevgili için yaşayan fedakâr ve avare âşık olma iddiasında haklı çıkar. Aşk kapısına zavallı bir dilenci gibi varıp muhteşem bir hükümdar olarak hayat sürmek de işte budur. Her ne kadar kendisi tersini söylese de:

Fakîr-i pâdişeh-âsâ gedâ-yı muhteşemem

Padişah gibi bir dilenci; muhteşem bir kulum ben!...

Fuzûlî, aşkın bütün kapılarında bekçi, bütün denizlerinde balık, bütün semalarında bülbül, bütün seslerinde nağme olmayı hedefleyen adamdır. *Leyla ile Mecnun* mesnevisinde yer alan bir gazelinde, Kâbe'nin eşiğinde deliliğine çare bulmak için aşktan kurtulma amacıyla dua etmesi gereken Mecnun'a,

Yâ Râb belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni
Bir dem belâ-yı aşktan etme cüdâ beni

dedirtmesi biraz da kendi macerasını kâğıda dökmek değil de nedir? Yani "Tanrım! Beni aşk belâsı ile yoldaş eyle ve bir an olsun aşkın belâsından ayırma beni!" Belâdan kurtulmak isteyenin duasına bakın siz!..

* * *

Belki hiçbir Türk şairi, aşkı Fuzûlî kadar samimiyet, coşku, heyecan, duyarlılık ve içten anlatamamıştır. Aşkı yalnızca tensel zevk olma kılığından çıkarıp bütün soyut düşüncelerini içine yükleyerek saygın bir zirveye doğru yükseltmesi ve onu âdeta bütün insanlığın kabul edeceği estetik boyutta ifadelendirmesi, Plâton'un asırlarca evvel formatladığı aşkın estetik programını, duyguların sanal dünyasında somutlaştırarak sunması, elbette onun adını gök kubbeye "âşık" olarak kazımaya yetecektir. Belki de doyumu olmayan, empotan heyecanların, onu yüksek, ebedî bir aşka yöneltmekte güçlü bir et-

ken olduğu gerçeğini çağlardan süzülüp gelen bir güzellikle öğrenmektir bizi ona bağlayan.

Puşkin, Dante, Şekspir... Tarihte hepsi millî ve edebî birer misyona sahip idiler. Türk ulusu için de Fuzûlî öyledir. Yazık ki şu feryat onundur:

Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge
Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı

1
SUYA GÜZELLEME

Su... Hayatın özünü teşkil eden madde... Suyun olmadığı bir nefes, hiç mümkün değil. İnsan varlığının ve vücudunun yaklaşık yüzde 80'i su. Bilinenlere göre toprak, hava, ateş ve sudur kâinatın var oluşunda dört temel öge. Her şeyden öte suya duyulan bir ihtiyaç. Açlık sınırı üç gün, susuzluk sınırı bir... Su içeren gıdalar almadığınız zaman ziyan görüyor beden.

Su savaşlarının olduğu bir dünyadayız. Su ile ilgili dilimizde sayısız kelimeler, atasözleri, deyimler olduğunu biliyoruz; bunların sadece kullanılması bile suyun hayat olduğunu anlamamız için yeterli. Suyun rengi yok. Girdiği kabın rengini alıyor, tadı da yok normalde. İnsanoğlu tat duygusunu suyun tatsızlığına göre ölçüyor. Yani tatma duyusu için su bir kıstas, belki bir sıfır noktası. Tat için bu noktanın altında veya üstünde bir lezzet düşünüyoruz. Suyun rengi olmadığı için bazı ır-

maklar Kızılırmak, Yeşilırmak, Sarısu, Karasu gibi isimlerle anılır. Bunlar aslında su yatağının içinde bulunan birtakım alüvyonlardan minerallerin suya karışarak akışından kaynaklanıyor. Ve bu minerallerin çoğu da sıcak suyla birleştiği zaman kaplıcayı oluşturuyor.

Suyun sıfır derecede donduğunu, yüz derecede kaynadığını fizik kuralları içerisinde görüyoruz. Donduğu zaman da hacmi yüzde 10 artıyor. Ağzına kadar su dolu iken donmuş bir tencereyi ısıttığınızda su çözülüyor ve taşmaya başlıyor, yani hacmi genişliyor. Özgül ısısı, erime ısısı ve buharlaşma ısısı farklı olduğu için, meselâ 1300 derecede buharlaşıyor, buharı sudan ayrılıyor, bütün bunlardan dolayı dünyanın ısı dengesini su koruyor.

Dünyanın yüzde 70'i su, insanın da yüzde 70'i su. Yani su içinde bir hayat yaşıyoruz; su dünyası... Dolayısıyla dünyanın ani ısınma ve soğumalarını iklim bilgisi içerisinde su sağlıyor. Onun buharlaşması, çiğ taneleri, kırağı düşmesi, geceki nem, gündüz buharlaşma vs. Hepsi ayrı bir hikmete mebni. Burada Osmanlı su güzellerini de anmak gerekir; çeşmeler, sebiller, su yolları, kemerler, sarnıçlar vs. Bunların o çeşit çeşit yapıları, kendine özgü o biblo gibi şehri süsleyişleri... Bir de vakıf su yolları çok önemli, vakfedilen su yolları. Atalarımız pek çok vakıf yapmış ama en önemli vakıfları su üzerine kurmuşlar. Su hayat olduğu için... Camiden çok çeşme ve sebil yapmışlar meselâ. Mevlüt okutmak yerine, nafile hacca gitmek yerine bir çeşme yaptıran bakış açısıdır bu. Köprü yaptırmak gibi. Köprü de su, çeşme de sudur nihayetinde. Her ikisi de suyun olumlu ve olumsuz yönlerinde hayatı kolaylaştırmak için. Yunus Emre söylemiş

Taştın yine deli gönül sular gibi çağlar mısın?
Aktın yine kanlı yaşım yollarımı bağlar mısın?

İlginç bir anekdottur; eskiden "su şişirmesi" diye bir şey varmış. Düşmanın harekâtını önlemek için kalelerin etrafına hendek kazıp su koyarlarmış ya hani?!.. Düşmanın geleceği dağların arasını, geçitleri, dar vadileri su ile doldurup onların harekâtını önlemek. Eski çağlara göre müthiş bir savaş taktiği. Falanca ırmağın dere yatağını çevirip orduların geçeceği yeri çamurlayıveriyorsunuz. Yahut su ile doldurup bırakıyorsunuz.:. Yayaların, süvarilerin, onca savaş teçhizatıyla bu engeli aşması...

Süsleme sanatlarında da *su* kelimesinin çok büyük önemi vardır. Yani kumaş, seramik, resim, tezhip gibi birtakım sanatlarda çerçeve yerine kullanılan küçük, ince çizgi desenlere "su" deniyor, zencerek gibi.

Şimdi gelelim maksada.

Fuzûlî... Suyu bir çölde gören adam. Bulunduğu iklimde, Kerbela toprağında suya ipotekli bir hayatın çocuğu. O coğrafyada suyun adı Dicle'dir ve Dicle hayat demektir. Eğer Hille'de, Fuzûlî'nin yaşadığı o Bağdat civarında, o Mezopotamya dediğimiz iki ırmağın arasını bir Fırat ile bir Dicle doldurmasaydı hayat sekteye uğrardı şüphesiz. Zannederim, Fuzûlî bu şiiri yazarken Dicle'nin sularını çok seyretti. Dökülüşleri, çırpınışları, koşuş ve duruşlarını ruhuna yazdı ve suyu bir ilhama o zaman dönüştürdü. Bir şair yüreği ile bir ırmak ancak bu kadar bütünleştirilebilir çünkü. O ki, sözleriyle suyu parçalar, moleküllerine ayırır, âdeta akışkanlar mekaniğinin bütün sırlarını orda keşfeder, bize aktarır.

Teknik Üniversite'de bu şiiri bir su mühendisiyle karşılıklı mütalâa etmek geçer hep içimden... Acaba içinde benim bilmediğim neler vardır ve suyu bir bilim olarak okuyanlar acaba Fuzûlî'nin suya bakışı üzerine neler söyleyeceklerdir?!..

Bir defa o farkındadır ki, su bir rahmettir. Suya ve özellikle yağmura eskiler rahmet derlerdi. Yağmur rahmettir, çünkü bi-

ze Allah'ın Rahmetini getirir. Suyun sayesinde her şey bereketlenir, su ile her şey canlanır. Kışın yağan yağmurlardır ki, baharda bize yeniden hayatı sunacak şekilde tabiatı yeşertir.

Rahmet olmak dolayısıyla su Hz. Peygamber'dir de. Onun için bu şiir, su redifi dolayısıyla naat olmaya pek yaraşır. Biliyorsunuz, naat, peygamberimiz için yazılan şiirlere denir. Bu şiire redifinin *su* olması yüzünden *Su Kasidesi* denirse de, bütün zihinler onu bir kaside olarak değil de bir naat olarak anar. Bu şiiri baştan sona okuduğumuzda orada Hz. Peygamber'in övüldüğünü göreceğiz.

Su, bilge tabiatlıları temsil eder. Yani birini su ile tarif edecekleri zaman "su gibi aziz ol" derler. Neden? Su azizdir (yücedir, uludur, rahmet getirir vs.) de onun için. "Su küçüğün, söz büyüğün" deriz. Aziz olmaya daha lâyık olanın küçükler olması gerektiğini vurgulamak, onları aziz insanlar olarak yetiştirmek için. Bir bardak bile olsa, suyu "sebil" adıyla dağıtırız, sebil ki iyiliktir. Su ve ekmek "âb u nân" bir cömertlik sembolüdür. Su ile ekmeği yan yana kullanıyorsa bir insan, cömertlikten bahsedecek demektir. Toprak ile su, fâniliğin işaretidir. Çünkü insan toprak ve sudan ibarettir. Balçıktan yaratıldığımız için. Aslımız çamur olduğu için fânilik kuşatır bizi. Sonunda yine toprağa karışır maddî varlığımız. Bu yüzden fânilik bir tevazuun gereğidir. Biliyorsunuz, toprak da tevazu hâlindedir, su da. Su başını yere koyarak akar. Büyüklenmez. Su kendisine itibar edene de etmeyene de ortak bir nimet sunar. Allah'ın rahmeti gibi. Güneş ayrım yapmaz, herkese ışığını eşit sunar, bunun karşılığında kimisi teşekkür eder, kulluğundaki hikmeti bilir, kimisi bilmez.

"Su gibi ezberlemek" ve "su gibi okumak" diye iki deyimimiz vardır. Bir şeyi su gibi ezberlemek, hafızaya almaktır. Buna tilâvet ilminde *fem-i muhsin* denir. *Fem*, dudak demek, malûm; *fem-i muhsin* ise "en güzel okuyuş ile okuyabilen

ağız"dır.. Kur'an'ı en güzel okuyan kişiye mecaz-ı mürsel yoluyla *fem-i muhsin* denir ki, bu bir su hasletinden ibarettir. Kur'an'ı su gibi ezberlemek hafız olmak demektir. Su gibi ezberlemenin en yüksek derecesi Kur'an'ı tersten okumak, yani en son ayetten başlayarak başa doğru okuyabilmektir. "Tebbeti vârun okumak" denir bu tip okuyanlara. En son ayetten başlayarak sırayla bir öncekini, bir öncekini... Çok zor bir şey. Bir şiir ezberleyin ve sondan başa doğru okumaya çalışın isterseniz. Olmayacak şey! Suyun tersine akması gibi. Ama suların tersine aktığı yerler ve zamanlar elbette vardır. Zemin ve şartlar hazırlanınca sular tersine akabilir. Her ne kadar Necip Fazıl Üstat, Sakarya için bunu böyle söylemiyorsa da!

Su şehirdir. Suyun olmadığı yere şehir kurulmaz. Çünkü su hayattır, hayatın özüdür. Ayet "Hayatı olan her şeyi sudan yarattık" (Enbiya, 30) demektedir. Su içene yılan bile dokunmaz. Suyun azizliğinden ve suya hürmetten dolayı.

Ve sular mermerleri deler... Yumuşaktır, sıvıdır da, yeri geldiğinde en sert maddeleri bile delip geçer.

Şimdi bütün bunlara nazaran Sevgili ile su arasındaki yakınlığı belirleyelim: Sevgili âlemlere rahmet olarak gönderilmişti; su bir Rahmetti. Sevgili hayatı güzelleştirdi, süsledi ve ölü kalplere hayat verdi; düşünürsek, su da hayatı güzelleştirdi, süsledi ve ölü gönülleri diriltti. Sevgili cömertti, düşmanlarına bile hayırhah davranırdı; hatırlayın, saadet çağını ve hatırlayın, canına kasteden müşriklere bile Sevgili'nin nasıl merhametli davrandığını. Ve O alçak gönüllü idi. Hani suyun özelliği olan tevazu gibi. Sevgili, Kur'an ile gelmişti. Kutlu ağzından çıkan ayetler birer hayat demekti. Araştırırsanız eğer, Kur'an'ı güzel okuyan insanların da fem-i muhsin dolayısıyla su gibi ezberleyip, su gibi okuduklarını göreceksiniz. Sevgili "Levlâk" sırrına mazhariyetle âlemlerin en yücesi olarak yaratılmıştı; düşünürsek, su ikram edenlere dua için biz "Su gibi

aziz ol, yücel, belki Levlâk sırrına er" deriz. Sevgili, kâinata süs olmuştu. O öyle bir süs idi ki, adına *dürr-i yekta* (inci tanesi) denildi. Dürr-i yekta, yegâne inci, kâinat denen sedefin yegâne incisi O idi. O kadar müstesna idi ki, sular incileri hep birer birer büyütür sedeflerin karnında. Sevgili, ahir zaman nebîsi idi. Ama ilk önce onun nuru yaratılmıştı. En son peygamberdi ama ilk önce yaratılandı. Ve ayet "Hayatı olan her şeyi sudan yarattık" diyordu. Su, benim Efendimdi...

2
KASİDE DER NAAT-I HAZRET-İ NEBEVÎ

Su ile Sevgili'yi birleştiren, özleştiren, özdeşleştiren bir şiir okuyacağız. Biz bilirdik ki, Peygamber'i hep güle benzetirler. İşte Fuzûlî farkı!.. Şöyle diyor:

Saçma ey göz, eşkden gönlümdeki odlare su
Kim bu denlü tutuşan odlare kılmaz çâre su

Âb-gûndur günbed-i devvâr rengi bilmezem
Yâ muhît olmuş gözümden günbed-i devvâra su

Zevk-i tîğından acep yoh olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ilen bırağır rahneler dîvâra su

Vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânın sözün
İhtiyat ilen içer her kimde olsa yâra su

Suya versin bâğbân gülzârı zahmet çekmesin
Bir gül açılmaz yüzün-teg verse bin gülzâra su

Ohşadabilmez gubârını muharrir hattına
Hâme-teg bakmaktan inse gözlerine kara su

Ârızın yadıyla nem-nâk olsa müjgânım nola
Zâyi olmaz gül temennâsıyla vermek hâra su

Gam günü etme dil-i bîmârdan tîğın dirîğ
Hayrdır vermek karanu gicede bîmâra su

İste peykânın gönül hicrinde şevkim sâkin et
Susuzam bir gez bu sahrâda benim çün ara su

Men lebin müştakıyam zühhâd kevser tâlibi
Nitekim meste mey içmek hoş gelir huşyâra su

Ravza-i kûyine her dem durmayıp eyler güzâr
Âşık olmuş galibâ ol serv-i hoş reftâra su

Su yolun ol kûydan toprak olup tutsam gerek
Çün rakîbimdir dahi ol kûya koyman vara su

Dest bûsu ârzûsuyla ger ölsem dostlar
Kûze eylen toprağım sunun anınla yâra su

Serv ser-keşlik kılur kumrî niyâzından meğer
Dâmenin duta ayağına düşe yalvara su

İçmek ister bübülün kanın meğer bir reng ile
Gül budağının mizâcına gire kurtâre su

Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme
İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâr'a su

Seyyid-i nev'-i beşer deryâ-yı dürr-i ıstıfâ
Kim sepüptür mu'cizâtı âteş-i eşrâra su

Kılmak için tâze gül-zâr-ı nübüvvet revnakın
Mu'cizinden eylemiş ızhâr seng-i hâra su

Mu'cizi bir bahr-i bîpâyân imiş âlemde kim
Yetmiş andan min mîn âteşhâne-i küffâra su

Hayret ilen parmağın dişler kim etse istimâ
Parmağından verdiği şiddet günü ensâra su

Dostu ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât
Hasmı su içse döner elbetde zehr-i mâra su

Eylemiş her katreden bin bahr-ı rahmet mevc-hîz
El sunup urgaç vuzu' için gül-i ruhsâra su

Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını taştan taşa urup gezer âvâre su

Zerre zerre hâk-i dergâhına ister sala nûr
Dönmez ol dergâhtan ger olsa pâre pâre su

Zikr-i na'tın virdini dermân bilir ehl-i hatâ
Eyle kim def-i humâr için içer meyhâre su

Yâ Habîballâh, Yâ Hayr'el-Beşer müştâkınam
Eyle kim leb teşneler yanıp diler hem vâre su

Sensin ol bahr-ı kerâmet kim şeb-i Mirâc'da
Şebnem-i feyzin yetirmiş sâbit ü seyyâra su

Çeşme-i hurşîdden her dem zülâl-i feyz iner
Hâcet olsa merkadin tecdîd eden mi'mâra su

Bîm-i dûzah nâr-ı gam salmış dil-i sûzânıma
Var ümidim ebr-i ihsânın sepe ol nâra su

Yümn-i na'tından güher olmuş Fuzûlî sözleri
Ebr-i nîsandan dönen tek lü'lü-i şeh-vâra su

Hâb-ı gafletten olan bîdâr olanda rûz-ı haşr
Eşk-i hasretden dökende dîde-i dîdâra su

Umduğum oldur ki rûz-ı haşr mahrûm olmayam
Çeşme-i vaslın vere men teşne-i dîdâra su

3
NEBİLER NEBİSİ VE EFENDİLER EFENDİSİ ÖVGÜSÜNDE BİR KASİDE

Okuduğumuz şiirin bazı yerlerinde açıklamalar gerekebilir diye beyit beyit üzerinde durmanın yararlı olacağını düşünüyoruz. Şair söze ihtişamla başlıyor ve şöyle diyor:

Saçma ey göz, eşkden gönlümdeki odlare su
Kim bu denlü dutuşan odlare kılmaz çâre su

Od, biliyorsunuz, ateş demek. Gönül ateşi... Öyle bir ateş ki, eşk (gözden saçılan gözyaşları) ile sönecek değil. Onun için "Saçma ey göz, eşkden gönlümdeki odlare su", "ki bu denli tutuşan ateşlere su bir çare kılamaz." Şair beyitte özet olarak bunu söylüyor.

"Ey gözlerim! Gönlümdeki yangını söndürmek için boşuna yaşlar serpip durmayın. Çünkü benim gönlümde öyle bir yangın var ki, artık ona su kâr etmez." Yani yangın iyiden iyiye bü-

yümüş, iş işten geçmiş. Başka bir anlamı da şöyle: "Ey gözlerim! Boşuna yaşlarınızı heder etmeyin. Çünkü gönlümde öyle bir ateş var ki, o ateşe gözyaşı kâr etmez." Çünkü yaratılışları farklı. Su maddî bir ateş için kullanılabilir ama benim gönlümdeki ateş manevî bir nitelik gösteriyor, yani aşk ateşi. İşte o yüzden,

Bu denlü tutuşan odlare kılmaz çâre su

"Bu denlü tutuşan" ifadesinde şair iki anlamı bir arada kullanıyor. Birincisi, "bu denli tutuşan, bu kadar tutuşmuş, ateş bacayı sarmış, bacaya kadar çıkmış, söndürülmesi mümkün görünmeyen" gibi anlamların ardındaki bir tutuşmuşluk ifadesini, yani yangındaki çokluğu; ikincisi ise, "bu şekilde, bu biçimde, niteliği böylesine farklı olan" bir tutuşma biçimini, mecazî yangını, yürek yangınını ifade ediyor. *Eşk*, gözyaşı demek. Gönül ateşi üzerine gözyaşının dökülmesi, manevî olan bir ateşe maddî olan bir suyun serpilmesini anlatır. Gönül ki, muma benzer, içindeki can ipliği durmadan yanar. Bu yangını söndürmek için gözlerinden yaş döker. Yazık ki, bu yaşlar yangını söndürmediği gibi, tam aksine, artırır. Nihayet yandıkça gözyaşını çoğaltır, gözyaşını çoğalttıkça yangını artar. Ta ki kendi gözyaşı denizinde boğulana dek...

Eğer yangın çok da, su az olursa, bu sadece yangının çoğalmasına yarar. Suyu fışkırtarak yangını söndürmek mümkündür ama serperek ancak yangının şiddetini artırabiliriz. Çünkü serpilen su, yanmakta olan aleve, ihtiyacı olan oksijeni sağlar. Şimdi 16. yüzyıla gidelim. Bugünkü gibi itfaiyeler yok, arazözler, modern yangın köpükleri vs. yok. İtfaiyeciler yangına can kurtaran sirenleriyle gitmiyorlar. Tulumbacılar ellerinde kovalarla gidiyorlar yangın söndürmeye. Dört kişi tarafından taşınan, hazneli bir tulumba var. Birileri devamlı o haznenin içerisine su döküyor, öbürleri de devamlı, emme-

basma tulumba gibi çekiyor. Ve böylece su yukarıya fışkırıyor. Fuzûlî'nin yaşadığı çağda tulumbacı teşkilâtı, yangınları söndürmekten ziyade, alevlerin diğer evlere sıçramasını engellemek için çalışırdı. Yoksa, taşıma suyla yangın sönmüyordu. Yanan yanmıştır zaten diyerek, diğer binaları ıslak tutup yanmasını engellemeye çalışırlardı. Bir de yangından ne kurtarılabilirse. Hani yangından mal kaçırmak dedikleri gibi... Tulumbacıların yaptıkları da zaten yangını söndürmekten öte, pahada ağır ne varsa onları kurtarabilmektir. Kim ne kurtarırsa ona sahip olurdu üstelik. Ev sahibine pek az şey düşerdi. İyi niyet ile kötü niyet bu noktada birbirine karışmış olarak bulunurdu.

Su, dört unsurdan biridir. Ateş ile yan yana geldiği zaman uyuşmazlık başlar. O yüzden su burcuyla ateş burcu anlaşmazlığı vardır. Şair burada ikisini karşı karşıya getiriyor. Bu türde yanan yangınlara su ne çare ki! Hiç onun birbiriyle imtizacı, yaklaşması falan da söz konusu değil. Belki de "Kim bu denlü tutuşan odlare kılmaz çâre su" demesi bu yüzden. Çünkü bu çeşit tutuşan ateşlere biz, ne su ile, ne tulumbacılarla çare bulabiliriz!.. Üstelik yangın derinlerde olursa, o zaman ısısı ve sıcağı kül etmez, eritir. Yanık yaralarına bakın, yanık yaraları daha ziyade hücreleri eriterek insana ıstırap verir. Devamlı bir şeyleri su hâline dönüştürerek yok eder. Derinizde yanığınız varsa su toplamaya başlar. Yani yangın ile su birlikteliği.

Su kasidesi, daha ilk beyitten itibaren müstesna bir iklime bizi sürekleyip bir naatın asude kanatlarında uçuruyor ve Efendiler Efendisi'ne ait sevginin yangınını alevlendiriyor yüreklerimizde. Hani Yahya Kemal'in,

Cihan o gül gibi gül görmedi cihân olalı
Gülün güzelliği dillerde dâsitân olalı

dediği gibi. Kaside nazım şekli, kaside olalı Türk dünyasında Fuzûlî'nin şiiri denli parlak ve muhteşem söylenemedi, onun kadar şöhret ve itibarı hiç bulamadı. Fuzûlî işte bu yüzden aşk adamı, bu yüzden aşk onda bir kimlik oluşturmuş vaziyette. Kendi aşkını suyla söylemek gerekirse "bir içim su" denilebilir. O bir şiir söylüyor, Efendiler Efendisi'ne dair bir şiir, ve o şiir "bir içim su". Madde ile manayı birlikte andırıp iç ve dış yangını yan yana koyarak "bu denlü yangın" ifadesinin iki anlamıyla beraber daha ilk beyitte insanları öyle bir atmosfere çekiyor ki, o atmosferde insan artık ne telkin edilse kabule vabestedir, onu kabul için beklemektedir. "Ver!.. Bana aşkı ver!... Daha ver!..." diyecek konuma getiriyor insanı. Daha ilk anda insanın içine yangın düşürüyor... O yangından sonrası kolay... Nitekim sonra şöyle diyor:

Âb-gündur günbed-i devvâr rengi bilmezem
Yâ muhît olmuş gözümden günbed-i devvâra su

Âb-gün "su renginde" demektir. *Gül-gün* (gül renkli) gibi, *nil-gün* (gök renginde) gibi *âb-gün... Günbed*, kümbet demek, dönen şey, dönme. *Günbed-i devvâr*, "dönen, devreden kümbet." Şairin sorusu şöyle: Şu dönen kümbetin rengi su renginde midir? Doğrusu bilmiyorum. "Âb-gündur günbed-i devvâr rengi?" ifadesi soru eki veya zamiri olmadan soru anlamı taşıyan bir ifade. Azeri lehçesine özgü bir söyleyiş. İranlılar da, Ermeniler de böyle sorar. Geldin? Yani "Geldin mi?" değil, "Geldin?" "Âb-gündur günbed-i devvâr rengi bilmezem" (Dönen gök kubbenin rengi su renginde midir? Doğrusu bilmiyorum!) Bal gibi biliyor. Gökyüzünün ne renkte olduğunu bilmez olur mu hiç? Hatta kaç rengi var ise hepsini ayrı ayrı ve ayrıntılarına kadar bilebilir. Böyle söyleyerek tecahülüarif yapıyor. Bir sanat bu, bilip bilmezlenme, söylediği şeyi bilmiyormuş gibi gösterme sanatı. İkinci dizede buna bir de şüphe düşürüyor:

"Yahut da gözümden akan sular gökyüzünü mü kapladı yoksa?" Şu aşka bakın! İlk beyitte söylediği ateşin, yangının gözyaşına bakın. "Gökyüzü gerçekten su renginde midir? Yoksa benim gözümden akan sular gökyüzünü kapladı da ben mi onu öyle görüyorum?!.." Ağlamanın nasıl denize döndüğünü, bir ağlayışın âşığı nasıl kendi gözyaşlarında boğduğunu, tıpkı kendi gözyaşlarının denizinde alevi sönen mum gibi nasıl yandığını burada hatırlamak lâzımdır.

Âb-gûn kelimesi genellikle cam eşya için söylenir. Cam göbeği rengi bunu karşılar. Gök ile turkuaz karışımı bir renk; yeşilimsi mavi. Dicle coğrafyasının ve Bağdat civarının gök rengi. Bulutsuz, açık berrak bir renk. *Âb-gûn*, cam eşya için kullanıldığına göre şair, *günbed-i devvâr* diyerek dönen gök kubbeyi bir fanus veya şeffaf tabaka olarak görmektedir.

İlk önceleri insanlar dünyayı bir tepsi gibi düşünüp üzerinde kubbeler olduğunu farz etmişlerdir. *Gök kubbe* adı buradan gelir. Daha sonra bu kubbelerin yuvarlak küreler biçiminde ve iç içe girmiş olarak düşünüldüğünü biliyoruz. Bu kubbelerin her biri birbirine geçmeyecek şekilde sıvı ile doludur. Her bir katmanda ayrı bir sıvı. *İsir* derler eskiler ona. Modern fizik ilmi de isir maddesinin varlığını kabul eder. Yine o eski inanışa göre, gök katmanlarından biri tamamen su ile doludur. İhtiyaç olduğunda ya da takdir olduğunda yağmurlar buradan düşer. Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın ifadesine göre, gök o kadar yağmur denizidir ki, orada damlalar birbirine değmeden dururlar. Yere düşecekleri zaman tek tek düşerler. Eski insanlar, dünyanın üzerindeki gök kubbeyi böyle izah ediyorlardı. Daha sonra dünyanın çevresinde merkezden çevreye doğru diğer gök katmanları atmosfer, traposfer, stratosfer vs. Bu yedi kat göğün her biri iç içe geçmiş soğan kabukları gibi, soğan zarları gibi. Kimi bir tarafa dönerken, kimisi öbür tarafa dö-

ner. Kimi şöyle, kimisi tersi istikamette böyle. Biri doğudan batıya, kimisi kuzeyden güneye, kimisi batıdan güneye, kimisi alttan yukarı, kimisi aşağıdan yukarı vs. Bunun için felek anıldığında "dönek" felek deriz. Dönekliği farklı istikametlerde dönüşten gelir. Yahut da *kambur felek* deriz, sırtı küresel bir kamburluk gösterdiği için. Kaderimizden memnun olmadığımız zaman hemen suçu yükleriz ona ve *kambur felek*, *dönek felek*, *kahpe felek* gibi sıfatlarla kötüleriz. Fuzûlî gökyüzüne bakıyor ve onu su renginde görüyor. Sonra soruyor:

— Acaba bu gökyüzü su renginde midir? Suyla dolu gök katmanı mı kaplamıştır bizim üzerimizi? Yoksa benim gözyaşlarım mı bana orayı öyle gösteriyor? Yahut gökleri kaplayan su değil de benim gözyaşlarım mı?

Gökyüzünün su renginde olduğu ifadesini izah etmenin iki yolu var: Bir; insanın gözünün önünde göz yaşları vardır, hiç dökülmeyecek şekilde yahut devamlılıkla dökülecek şekilde gözü kaplamıştır. Bu durumda bakan kişi yalnızca gözyaşını görür yahut her şeyi gözyaşının içinde görür. İkincisi ise, gözyaşları insanı öyle kuşatmıştır ki, gözyaşından başka hiçbir şey görülemez.

Şimdi bir su değirmeni düşünelim. Su değirmeninin ekseninde bir kümbet devamlı döner (*devvâr*, devreden, dönen). Bu değirmen kümbetinde sanki her şey sudan ibaret. Su değirmenindeki değirmenci bir su, bir de unu bilir. Başka hiçbir şey bilmez. Hayatı su üzerinedir. Su olmayınca değirmen de biter, değirmencilik de biter. Onun değirmenini, onun tezgâhını döndüren bu sudur. Onun için *kümbet-i devvâr*, döndüren bir kümbet. Yani dünya değirmenini döndüren bir su.

Şimdi de tarlalara, bahçelere kurulan çıkrıklı dönme dolapları düşünün. Lunaparklarda gördüğünüz türden dönme dolaplar. Irmaktan araziye su taşımak üzere, bugün Avrupa ülkelerinde daha yaygın kullanılmakta. Irmaktan suyu boş kovalar-

la devamlı alır ve haznelere boşaltır. Böylece su kanallarla başka yerlere akar. Fuzûlî, hayatının tecrübeleriyle bütün bunları biliyor ve burada ifade ediyor. Beyitte dönüş, kümbet, yuvarlaklık, kubbe vs. bahsediyor. İçindeki aşk hasretini anlatmak için somut olandan örnekler vererek hayallerimizin yelpazesini açıyor. Dünyayı kuşatan aşk duygusunu su ile izah ediyor ve gök kubbenin içini onunla dolduruyor.

Üçüncü beyit şöyle diyor:

Zevk-i tîğından acep yoh olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ilen bırağır rahneler dîvâra su

Ey Sevgili! Senin kılıcının zevkinden bağrım (gönlüm) çizik çizik olsa ne çıkar. Elbette böyle olacak; çünkü ne vakit toprak üzerinden su aksa, toprağın bağrını yarık yarık eder.

Şair her şeyden evvel sevgiliye seslenip "kılıcının açtığı yaranın zevkindeyim" diyor. "Kılıcın bağrımda öyle yaralar açıyor ki..." diyor. Hangi kılıç diye sorduğumuzda karşımıza gamze kılıcı çıkar. Bir süzgün bakışın kılıcı, sevgilinin şuh ve işveli bir bakışının kılıcı. Yani demek istiyor ki, "Ey sevgili! Bir kerecik bakışın kılıç gibi, hançer gibi gelip bağrımda öyle yaralar açıyor ki, o yaraların bana verdiği zevkten gönlüm yarık yarık olsa umurumda değil. Dikkat buyurulsun, şair acıdan değil de zevkten bahsediyor. Bağrının yarılmasına üzülmüyor, bilâkis seviniyor. Üstelik bunda şaşılacak ne olabilir ki, tabiî ki böyle olacak, demeye çalışıyor. Sevgilinin kılıcının yarasını özlemenin zevkiyle şad olan bir âşık... Dikkat buyurun! "Kılıcın, gamze kılıcın, bakışın, âşığına olan bakışın bağrımda öyle yaralar açacak ki, işte onun zevkiyle bağrım yanık yanık olsa bundan tabiî ne olabilir ki!"diyor. Bu âşık için iradî (istemli) bir tavırdır. O, sevgilinin yan bakışının hançeri gelsin, bağrını yarsın, kalbini yaralasın ister. Bunun için hazırdır. Yani sevgili kendisine bir kerecik baksın da, varsın kalbinin içinde yara-

lar açsın. Aşk yarası âşık için gıdadır ya!.. Burada acının insana bir zevk verdiğini görüyoruz. *Azap* kelimesinin kökü, *azb* kelimesidir. *Azb*, acı, elem demek olduğu gibi lezzet de demektir. Kur'an'da bu kelime *Azbun furat* diye geçer, "tatlı su, lezzetli bir su" anlamında. O hâlde azap, aynı zamanda bir lezzettir. Montaigne'in dediği gibi, "Her lezzetin sonunda acı vardır ve her acı sonu da lezzete çıkar." Şairin ifadesine göre, sevgilinin kılıç yarası âşık için istenen ve özlenen bir şeydir. Dertleri zevk edinip, azabı kendisine bir *azb* edinen. Kılıç yarasını kendisi için bir zevke dönüştüren, sevgilinin yan bakışının yarasını bağrında yarık yarık rahneler açabilecek hâle getirebilen bir aşk. Düşünün! Bu aşkı düşünün!.. Bu aşkın derinliğini düşünün... Hani Arafat meydanında, mahşer yerinde. Efendiler Efendisi "Ümmetim! Ümmetim!.." derken size de bir kere bakıveriyor. Bu bakışı özleyerek insanın bağrı kaç bin defa yarık yarık olsa, ancak bu şiirde söylendiği gibi ifade edilebilir. *Zevk-i tîğından* denildiğinde, işte onun için bu bir zevk olur. "Acep yoh olsa gönlüm çâk çâk..." Yani demek istiyor ki, "Efendim; senin o bakışını özlediğim için, o özlem ile öylesine bağrım yarık yarık ki... Sular orada aktıkları yerde yarık yarık izler bırakır (*mürûr ilen bırağır rahneler dîvara su*)." Sular aktıkları yerde, akışları dolayısıyla duvarlarda yarıklar oluşturur. Yine Hille'ye, Bağdat'a gidelim. Kerpiç evleri düşünelim. Güneşin altında bütün yaz boyunca kuruyan bir ev düşünün. Ve sonra bir yağmur yağdığı zaman, hani sel geldiğinde toprak yarılır, sular toprakta yarıklar açar ya, o kerpiç evlerin kenarından akan sular da, tavanından, damından akan sular da toprak ve kerpiç duvarda yarık yarık izler oluşturur. Eh, Fuzûlî de her insan gibi topraktan yaratılmıştır. Bedeni topraktır, varlık ve vücut evi çamurdan karılmış, kerpiçten yapılmıştır. O hâlde, gözden akan yaşlar bu toprak bedende elbette yarıklar bırakacak, bağrını çizik çizik edecektir. Ağlayan kişinin

bağrına düşen göz yaşları... Bir göz ki, Efendimiz'in gözünün bir bakışını özleyerek ağlıyor, bağrı yarılsa ne olur!?.. Anlamı toparlayalım:

Zevk-i tîğından acep yoh olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ilen bırağır rahneler dîvâra su

Ey Sevgili! Su, geçtiği zaman toprakta nasıl yaralar, yarıklar açıyorsa, senin bakışının özlemi de benim gözlerimden akan yaşlar gibi benim bağrımda yarık yarık, şerha şerha yaralar açmakta.

Bu beyitte kılıçlara su verilmesini de hatırlamak lâzımdır. Hani kılıç imal edilirken demir bir taraftan ateşe tutulur, kızdırılır, sonra ezilir, örs ve çekiç arasında dövülür. Sonra arada sırada üzerine birkaç damla su dökülür. Sonra tekrar kor ateşe sokulur, sonra tekrar örsün altına konulur, sonra tekrar birkaç damla su ile ıslatılır. Böyle olursa kılıca iyi su verilmiş olur. Kılıca iyi su verilirse, yani tam kıvamında su dökülürse, o zaman kılıç hem dayanıklı, hem parlak olur. Ve öyle kılıçlar hürmetle müzelere konulur. Eğer suyu iyi verilmemişse, kılıç ilk savaşta savaşçının elinde kalır. Patlar, çatlar, kırılır ve sahibini yarı yolda bırakır. Onun için kılıca su vermek ustalık işidir ve bunun ustalarının en iyileri Osmanlı zanaatkârları arasında yetişmiştir. Ben bunu bir alegori olarak düşünüyorum ve şöyle diyorum: parlak, iş gören kılıçlar olabilmek için insanların tıpkı kılıca su verilmesi gibi bir vetireden, bir süreçten geçmesi gerekir. Belki çoğunuz bunu tecrübeyle biliyorsunuz. Hani dışardan gelen bir etki ile, bir dayatma, bir zulüm ile sanki sizi bir ateşin içerisine sokmuşlar gibi hissedersiniz kendinizi. Sonra oradan çıkarırlar ve siz tam kurtuldum derken bir de bakarsınız, bir örsün üzerindesiniz. Biri bir taraftan, biri diğer taraftan vurdukça vurur. Çekiçler, balyozlar indikçe iner kafanıza. Siz öyle hissedersiniz. O sırada gözünüzden

akan birkaç damla yaş o yangına, o ezilmeye eşlik eder. İşte kılıcın suyu budur. İyi su verebilirseniz, gözyaşlarınız haklı ve zamanlı ise, sonunda keskin kılıçlar olursunuz.

Şimdi şiire dönelim. Fuzûlî, sevgilinin kılıca benzeyen bakışından dolayı bağrında yarıklar açılacağını söylerken, aslında gönlündeki yangına doğru da işarette bulunur. Hani bağrında bir yangın vardı ya; hani su serpilince çoğalan bir yangın... Hani su, bu türlü yanıp tutuşan odlara çare kılmaz diyordu ya... İşte sevgilinin o gamze kılıcı, o bakışının kılıcı geldiği zaman âşığın bağrındaki yangına su gelmiş, su serpilmiş olacak. Bağrıma su serpti diye bildirilen ferahlık işte budur. Sevgilinin gamze kılıcının suyu iyi verilmiştir çünkü.

Dikkat buyurun. Toprağın içinde de su gizlidir, kılıcın içinde de su gizlidir. Beden topraktandır, içinde su gizlidir. Ama yangın başlayınca o içindeki suyu tüketir. Sonra tekrar suya ihtiyacı vardır. İşte o suyu özlüyor. Hayatının devamı için; yaşayabilmesi için. İşin özeti şu, "Ey sevgili! Yaşamak için, senin o gamze kılıcına su kadar muhtacım!" Bütün beytin söylemek istediği şey işte bu. Sevgiliye o kadar muhtacım ki, suya olan ihtiyacım kadar ona muhtacım diyen bir âşık. O Fuzûlî'dir.

Burada "ba'de harâbi'l-Basra" (Basra harap olduktan sonra) sözünü de hatırlamak lâzımdır. Evliya Çelebi'den öğrendiğimize göre: Basra bölgesinde fazla taş yok, her taraf toprak. Basra ve öte tarafında. Dolayısıyla kaleler hep topraktan inşa ediliyor, kerpiçlerden. Bu kaleler Dicle kenarında falan yapılıyor. En ufacık bir sel baskınında yahut Dicle'nin taşkınında hepsi harap oluyor. Tekrar yapıyorlar. Kale dediğin dayanıklı olur. Taş olursa yahut hisarda bir burç, dağ başı bir yerde, üç tarafı korugan falan olursa iyi, sağlam, dayanıklı olur. Dicle'nin kenarındaki kaleler Dicle'ye üç kenarını vermiş toprak yapılar. Hani hendek olur ya, kalelerin önünde, su dolu hendekler. Tabiî barikat gibi. Bu tür kaleler en küçük sel baskın-

larında bile hasar görür, fazla dayanıklı olmazmış. Böyle bir su baskını olursa diye önlem alınması konusunda defalarca uyarıldığı hâlde buna kulak asmayan Basra Hâkimi'ne söylenen bu söz, bir darbımesel olup kalmıştır. "Ba'de harâbi'l Basra" deyimi şimdilerde de önlemi alınmadan başa gelen kötü durumlar için kullanılır. Bunu Fuzûlî düşünseydi şüphesiz Basra'nın harap oluşunu, insan bedeninin toprakla ilişkisi yüzünden herhalde gözden akan yaşlara bağlardı. Tıpkı bunun gibi gözyaşları da toprak bedende iz bırakır, biz o izleri görmesek bile... Biz su olarak akan gözyaşını sileriz, onun izi kalmaz ama manasının izi kalır. Hatta öyle kalır ki, onu daha sonra Levh-i Mahfuz'da okuruz. Ve insan ne olacaksa, ancak öyle olur.

Şiire devam edelim:

Vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânın sözün
İhtiyat ilen içer her kimde olsa yâra su

Ey sevgili! Yaralı gönül senin peykânının sözünü vehm ile söyler. Nitekim her kimde yara olsa, suyu ihtiyatlı içer...

Buradaki *vehim*, "korku, tedirginlik, karamsarlık" gibi anlamlarda kullanılmış. "Dil-i mecruh, yani yaralı gönül peykânın sözünü ürküntü ile, korka korka anar" demeye gelir. Bu durumda okuyucu neyi korka korka anar sorusunu düşünüyor. Bunun cevabı ikinci dizede yer almış: Yaralı gönlüm peykânının sözünü korka korka anmaktadır. Yani "Ey Sevgili! Benim yaralı gönlüm senin peykânının sözünü ederken o kelimeyi korka korka anar. Peykân derken korkar." Çünkü *peykân*, ok demek. Mecaz-ı mürsel yoluyla ok anlamı yüklenmiş. Okun ucundaki temren, yani demir başlık ki, tıpkı hançer gibi sevgilinin gamze denen bakışından fırlayan okun, kirpik okunun başlığıdır. Öyle ki bu peykâna çelikleşsin diye su verilmiş,

özenle imal edilmiştir. Burada sevgilinin kirpiğinin ok gibi olduğunu düşünmemiz gerekir. Kaş da zaten yay gibidir. Dolayısıyla sevgilinin kaşı, yay gibi gerildiği, yani sitemli bir bakış ile baktığı zaman bir ok yayda atıma hazır demektir. Yani kaşlar çatıldığı zaman yay kurulmuş, gerilmiş olur. O anda bu yaydan fırlayacak olan ise kirpik oklarıdır. Her okun ucunda bir temren vardır. Peykân dediğimiz şey. Kirpik okunun ucu.

Oklar servi fidanından yapılır. Ucuna peykân takılır. Her peykân bir oka muhtaçtır. Bir serviye (servi boylu sevgiliye) muhtaçtır. Her servi de bir peykâna muhtaçtır. Peykânın iyisi tıpkı kılıç gibi su verilmiş olanıdır. Onun için, gözyaşıyla dolu olan kirpik su verilmiş peykân gibi algılanır. Sağlamdır, hizmeti iyi görür. Şairin "Vehm ilen söyler dil-i mecrûh (yaralı gönlüm senin peykânının adını anarken korkarak, üzülerek, eriyerek bunu anar)" demesinin altında aslında biraz da öykünme ve imrenme duygusu yatar. Ah diye peykânın adını anması ona olan hasretindendir! Hani "Ah o peykân bir gelse! Nerede kaldı? Bağrıma bir gelse! Kalbime bir saplansa!" der gibi. Zaten âşığın istediği budur. Yani sevgili süzgün bakışıyla bakacak, o bakıştan fırlayan ok gelip âşığın bağrına saplanacak, orada yer edinecek, yerleşecek. Sevgilinin bir bakışı ile gelip âşığın kalbine saplanan ok belki de onun sinesine gelebilecek, orada saklamaya değer en güzel hediyedir. Kalbe girebilecek en muhteşem hediye yani. Şimdi düşünelim; acaba böyle bir hediye, böyle bir aşk, kalbimizde olsa ondan kurtulmak ister miyiz? Bence ondan kurtulmak yerine onu saklamak isteriz. Bu, kalbine ok saplanmış bir insanın "aman oku çıkarmayın!" demesidir. O oku siz bir aşk hatırası olarak, sevgilinin bakışının bir hatırası olarak saklayıp kalbinizin içerisinde varlığından mutlu oluyorsanız, azabınız *azb* (lezzet) oluyorsa o zaman birileri o oku çıkaralım, yarası iyileşsin, dediği an âşığa, "Zinhar, sakın çıkarmayın, dokunmayın!" demek düşer.

Kim sevgilisinden kendisine gelmiş en değerli şeyi başkasına vermek ister? İşte bu yüzden şair *peykân* sözünü *vehm* ilen söylüyor. Vehm ile, korkarak söylemesinin ikinci bir nedeni daha var. Temrenin içindeki su. Temren yapılırken demirine su verilip çelikleştirilmiş. Şairin gönlü ise bir dil-i mecruh, bir yaralı gönül. Yaralı gönüllere su dolu bir peykân gelecek olursa elbette bu ona zarar verir. Çünkü eski tıp bilimine göre kural, yaraları ağır olan hastalara su içirilmeyeceğidir. Ağır hastalara su verilmez, belki onun dudakları ıslatılır. Çünkü derin yaraları olan hastalar su içtikleri zaman telef olurlar. Bu su onların ölümlerine sebep olur. Şair sevgilisinin kirpiklerinin adını anarken bile, peykânın adını anarken bile, onun içinde su bulunmasından dolayı vehimle, korkarak anıyor. "Özlüyorum, ah o peykân bir gelse!" diyor ama o deyişte kendi yaralı gönlünün buna dayanmayacağı, dayanamayacağı vehmi var. Bu yüzden,

İhtiyat ilen içer her kimde olsa yâre su

Her kimde ölümcül yara var ise, suyu gıdım gıdım, damla damla içer. Çok susar, susuzluğu son hadde varır ama o yine de suyu korkarak içer. Yara insanın bağrını yakar. Bir defa bağrınız yandı mı suya çok ihtiyaç hissedersiniz. Dolu dolu bir tas su içtiğiniz zaman da yaranız azar. Ardından o yaranın yangını sizi yine suya yönlendirir. Bir kısır döngü velhasıl... Fuzûlî, bilindiği gibi *Sıhhat ü Maraz* adlı bir kitap yazmıştır. *Sıhhat ü Maraz* bir tıp kitabıdır. Buradan, Fuzûlî'nin hekimlik bilgisi olduğunu öğreniyoruz. Hastalar, yaralar vb. konuları iyi biliyor. Belki akakir ilmini, eczacılık ilmini de biliyor. Hangi tür hastalara nelerin merhem olarak verileceğini yani.

Tekkelerde eskiden zikir halkası kurulup zikir yapıldıktan sonra ortada vecde gelip semaa kalkan, zikir sonunda kendinden geçen yahut karnına şiş, sırtına kılıç vuran insanlara zikir

bittikten sonra terleri soğuyup kendilerine gelinceye kadar su verilmezmiş. Çünkü o vecit hâlinde kendi dünyasından çıkıyor, anatomisi tıpkı yara almış bir insan gibi değişiyor. Hasta olmasa, yara almasa hangi akıl ve mantık, hangi irade ve düşünce ona karnını şişlemesini emreder. Zavallı derviş belki de o anda yaptığının farkında değil; hayran olmuş, kendinden geçmiş, aşk yüzünden şuurunu kaybetmiş, vecit ile aklını yitirmiş. Nitekim bilinç olmadığı için herhangi bir acısını duymuyor şişin. Çünkü acıyı öncelikle bilinç algıladığı için biliriz. Hz. Ali olsa gerek, yaralanmış ve bedenine hançer batmış. Yanındakilere "hançeri ben namaza durunca çıkarın" diyor. Kendisi namazda o kadar kendinden sıyrılıyor ki, bilinci dünyalık bir şeyi algılamıyor demek ki. Şuuru bedeninin olduğu yerde değil demek ki!...

Bir beyit daha okuyalım:

Suya versin bâğbân gülzârı zahmet çekmesin
Bir gül açılmaz yüzün-teg verse bin gülzâra su

Bahçıvan gül bahçesini suya versin, tek tek gülleri sulayacağım diye zahmete katlanmasın. Bir uçtan diğer uca suya tutsun, her tarafı sulasın, tek tek güllerin dibine su dökeceğim diye çabalamasın, suyu bahçeye âdeta doldursun. Bahçıvan ne yaparsa yapsın, senin yüzün gibi, yüzünün gülü gibi bir gül, tekrar açılacak değil o bahçede.

Suya vermek ile *su vermek* birbirine neredeyse zıt iki anlam ifade ederler. Su vermek bir iyiliktir. Suya vermek ise kötülük taşır. Suya vermek sele katıp göndermektir; su vermek ise ihtiyacını gidermektir. Şair bir bahçeden bahsetti ve "suya versin bâğbân gülzârı" dedi. Öyle suya versin ki, bahçeyi suya kandırsın veya yok etsin, sele karıştırsın, gözden çıkarsın. Hatta böylesi bin tane gül bahçesine su verse bile, senin yüzün gibi bir tek gül orada açılmaz.

Beyitte öncelikle bir gül mevsimi karşımıza çıkıyor. Gül mevsimi, mutluluğun, kutluluğun, saadetin mevsimidir. Saadetin çağıdır, Efendiler Efendisi'nin yaşadığı çağ gibi. Hani Asr-ı Saadet denir ya; hani kutluluğun çağı. Eğer bahçe böyle kutlu bir zamanın bahçesi olursa o zaman bâğbân da Allah olur. Bu durumda "Bâğbân suya versin" ifadesi ne demek olur ki, "Ey Gül gibi olan Sevgili! Sen dünyadan gittikten sonra, senin gülün solduktan sonra Bâğbân varsın şu bağı suya versin, madem ki bahçede bir daha senin yüzün gibi bir gül açılacak değil, o hâlde suya verilse ne çıkar? Sen hatem-i nübüvvet olmakla bu bahçede açan en müstesna gül idin ve yazık ki, biz senin gibi bir gülden mahrumuz, o hâlde bahçe de yok olsa ne çıkar. Sen yoksan yok olsun dünya. Senin olmadığın dünya varsın olmasın." Şair burada "bir gül açılmaz yüzün-teg" diyerek Efendimiz'in gül yanağını, gül yüzünü hatırlıyor ve diyor ki, yüzün gibi, yanağının gülü gibi güzel bir gül bir daha açılmaz şu dünyada. Hatta bunun için bin gülzara su verilse, bin asır gelip geçmiş olsa bile. Biliyorsunuz, Efendimiz, ahir zaman nebisidir, daha önce gelip geçen bütün asırları hesap ettiğimiz zaman hepsinin üzerine gelmiş olduğu anlaşılır. Yani o hatem-i nübüvvettir. İlk yaratılandır varlık ama son gelen peygamberdir. Dolayısıyla başlangıçtan itibaren gelip geçen asırlarda halka onunla tamamlanmış, o güller halkasına taç olmuştur. Peygamberler bir zincirin halkaları gibi birbirine eklenip geldiler. Ve o eklenip gelme tamamlandığı için artık bahçıvan gül bahçesini suya verse de gam değildir. Burada şair âdeta bizi muhatap kabul edip düşünmemizi, o Gül açmamış olsaydı dünyanın nasıl bir dünya olurdu diye düşünmemizi istiyor. O hâlde içimizdeki bahçede o Gül açmıyorsa varsın o bahçe suya verilsin; onun ümmeti olarak yaşamanın saadetiyle onsuz yaşamanın zilletini kıyaslayarak düşünüldüğünde varsın o bahçe suya verilsin.

Bir hadiste, "Ben insanların yaratılışta evveliyim, peygamber gönderilmek itibariyle de ahiri bulunmaktayım." buyurulmaktadır. "Kün Muhammedâ!" emri ilk emirdir, ilk yaratılan nur, aşk ile yaratılan ilk nur. Ve o aşk, ilk halka, son halka oluyor ve nihayet hatem-i nübüvvet ile nübüvvet zinciri tamamlanıyor. Buradaki nübüvvet nuru Efendimiz'in yüzünde daima parlardı. Nitekim başka bir hadis-i şerif daha vardır. Ebu İshak rivayet ediyor: Bir adam Berâ b. Âzib'den "Resulullah (SAV)'in yüzü kılınç beyazlığı gibi miydi?" diye sordu. Berâ b. Âzib, "Hayır kılınç gibi değildi. Yüzünün beyazlığı, yani nuraniyeti ay gibiydi."

Beyitteki *teg* kelimesi "gibi" anlamındadır. *Yüzün-teg*, yüzün gibi. Ama öte yandan bu kelime "tek, yegâne, biricik" biçiminde de yorumlanabilmekte. Yani tek bir gül açılmaz, demek olur. Bütün zamanları hesaba katın, onun gibi bir tek gül açılmaz. Çünkü o insaniyetin, beşeriyetin süzüle süzüle gelen, damıtıla damıtıla kıvamını bulan, rafineleşmiş en müstesna biçimidir. Ve eşref-i mahlûkatın Efendisidir.

Bir sonraki beyit şöyle:

Ohşadabilmez gubârını muharrir hattına
Hâme-teg bakmaktan inse gözlerine kara su

Muharrir, "yazıcı" demek. Diğer anlamıyla da "ressam." İki anlamda yani. Bir tahrir eden, bir de resmeden. Resmedince bir minyatür ustası yahut nakkaş; yazınca bir şair, bir yazar.

Ohşadabilmez kelimesi "benzetebilmez, andırabilmez" gibi anlamlar içerir. Hani "gözüm seni bir yerden okşuyor sanki" deriz, onun gibi. *Okşamak* kelimesinin böyle bir anlamı var. Ohşadabilmez, benzetebilmez.

Gubârını, senin yanağındaki "ayva tüylerini" demek. Hani sevgilinin yüzünde, dudak hazinesinin etrafında ayva tüyleri vardır ya. İşte o gubâr, bu. Ayva tüyü demek. Aynı zamanda

bir yazı çeşidinin de adıdır gubâr. Gubârî yazı; nesih, sülüs vs. gibi. Gubârî yazı çok kırık bir yazıdır, küçükten de küçük, âdeta mercekle okunabilir derecede sanatsal yazı.

Şimdi beyitteki anlamı toparlayalım. Yazı için düşünürsek: Yazıcı, yazdığı gubârî hattı senin yanağındaki gubara asla benzetemez. O reyhânî bir üslûptadır. Reyhan çiçeği fesleğenin adıdır. Fesleğenin yaprakları o kadar küçüktür ki sayamazsınız. Gubârî yazı da fesleğen gibi kırık ve küçüktür. Eskiden bu tür yazılar yazan hattatlar vardı. Ömrünü bir toplu iğnenin başına yazi yazmakla geçiren insanlar. Geçenlerde bir sergide gördüm. Sanatçı bir iğnenin deliğine sırtında yüküyle gitmekte olan bir deve motifi oymuş. Düşünsenize; iğnenin deliğinden bir deve yüküyle beraber geçiyor. Neredeyse Fuzûlî'nin dediği gibi kâfirler cehennemden çıkıp azap ehli oynamaya başlayacaklar. Hani ayette anlatılan dehşetli manzara. Deve iğne deliğinden geçmedikçe kâfirler azaptan kurtulamayacak, cehennemde kalacaklar ya hani. Bugün artık bir pirinç tanesi üzerine Yasin-i şerifi yazan insanlar var. Ne kadar aylakçılık, ne kadar fuzulî bir iş. Ama öbür taraftan baktığınızda ne erişilmez bir sanat.

Şiire dönelim ve resim anlamıyla yeniden bakalım beyte: Hiçbir ressam, senin ayva tüylerinin resmini çizemez, ne çizerse çizsin onu benzetemez; çünkü senin gubârın taklit veya resmedilemeyecek derecede müstesnadır. Senin ayva tüylerin öyle ki, ona reyhan çiçeğinin resmini çizerek de bir resmi benzetemez. Onun için ressam onu hiç benzetmeye kalkışmasın, boşa emek çekmesin. Yani ki, senin ayva tüylerini çizmek bir ressamın işi mi; ne mümkün böyle bir şey. Ayva tüylerinin küçüklüğünden değil, nadideliğinden, eşsizliğinden... Buradan yola çıkarak mecaz-ı mürsel yoluyla şair bir ressam ne mümkün senin resmini yapabilsin, demek istiyor. Seni hilkatın en büyük Nakkaşı resmetmiş iken, başka birisi o resmi nasıl ya-

pabilsin. İşte o yüzdendir ki, muharrir ne yaparsa yapsın, ister resim, ister yazı, senin gubârını ohşadabilmez, senin hatlarına benzetebilmez. Yahut ne kadar ince yazarsa yazsın, yine de senin ayva tüylerin kadar ince yazamaz yazısını.

Şair bu benzetiş konusunda o kadar kendisinden emin ki, ikinci dizede söylediğini pekiştiriyor ve "Hâme-teg bakmaktan inse gözlerine kara su" diyor. Demek olur ki, "Kalem gibi, devamlı ona bakmaktan dolayı gözlerine kara sular inse bile bunu buna benzetemez." Hiçbir nakkaş, hiçbir zaman senin yanağının beyazlığı üzerindeki ayva tüylerinin resmini asla yapamaz. Gözlerine kara sular iner, yine yapamaz, yine benzetemez. Hiçbir yazıcı, kitap yazmaktan, yazı yazmaktan, o kadar düşünmekten gözlerine kara sular inse, kalemin ucuna kara mürekkebin inmesi gibi gözlerine kara sular inse, hani divitlerin ucuna kara mürekkebin inmesi gibi gözlerine kara sular inse, yine de yine Senin yanağındaki hatlar (ayva tüyleri) gibi bir yazıyı yazamaz. Yazması mümkün değil, çünkü o ayrı bir boyut.

Hâme, fırça demek. Öteki anlamıyla da kamış kalem demek. Kalemlerin ucunu önce ikiye biçerler. Sonra onu istenen yazının kalınlığı ölçüsünde verev biçimde keserler ve mürekkebe değdirdikleri zaman o yarıkta hafif bir mürekkep kalır, bir kelimeyi yazacak kadar bir mürekkep. At kuyruğunun bir tek kılından yapılmış fırçalara da *hâme* denir. Fırça olarak at kuyruğundan alınma bir tek kıl bağlıdır ucunda. Onunla yazsa da benzetemez. Üstelik gözlerine kara sular iner. Hep siyah mürekkeple çok ince işler yapan, çok detaylı nakışlar ve küçük yazılar yazan insanların gözlerine belli bir müddet sonra kara su iner. Bir tür katarakttır bu. Eski sanatçıların meslek hastalıklarından birisi. Bu durumda gözlerine kara su inen birisinin gözyaşı ile mürekkebi veya boyası arasında fark kalmaz. Şaire göre bu durumda muharrir gözyaşlarıyla yazsa, gözüne kara sular inecek derecede yazsa, gözündeki kara sular ile kara

mürekkebi veya boyayı satır hâline getirse, nakış hâline getirse bile ona benzetemez, onun bir eşini gösteremez, resmedemez, yazamaz. Ne ona benzer bir yazı yazabilir, ne onunla ilgili bir resim yapabilir.

Göze kara su inmesi parlak ışıktan dolayıdır. İnsanlar parlak ışığa bakınca gözlerinde katarakt oluşması fazlalaşır, buna da *kara su indi* denir. Parlak ışıkta yolculuk yapanlar, meselâ karda yürüyenler gözlerinin üst kirpiklerine sürme çekerler, kömür çalarlar. Parlak ışığa baktığı zaman gözü ışık almasın, körlük oluşmasın diye. Geçici körlüktür ama kara su inmesi de olabilir.

Peki, göze kara su inmesi parlak ışıktan oluşuyor ise Fuzûlî neden böyle bir şey söylüyor? Çünkü Sevgili'nin yanağı o kadar parlak ki! Muharrir ona bakarsa gözleri kamaşacak, kara sular inecek. Hele o parlak yanağın üzerine yazı yazmak yahut da onun resmini yapmak!... O müstesna yüzün ışığı, bir kerecik bakılsa bile insanın gözüne kara sular indirebilecekken bir de model olarak devamlı bakmak ne mümkün!?.. Hekimlikten anlayan şair bunları biliyor da söylüyor.

Şaire göre yanak aydınlık bir satıh ve ayva tüyleri de bu satıh üzerindeki yazı. Bu da levh-i mahfuz'daki kaderdir, belki Kur'anıkerim'dir. Demek ister ki "Sen kâinatın Efendisi, Habibullah olduğun için Allah Kur'an'ı senin saf yanağına yazdı. Onun için bir muharrir onu hiçbir vakit ohşadabilmez." Asr-ı Saadette bazı inkârcılar, kâfirler "biz de söyleriz böylesini" diyorlardı. Buyurun denilmişti onlara, söyleyin de görelim! Tabiî bir tek ayet bile söyleyememişlerdi. Böyle birkaç ayet uydurulmuştu ama o uydurulan bile Kur'an ayetlerini örnek alıyordu. Nitekim sonra ayet nazil oldu:

"Eğer kulumuz Muhammed'e indirdiğimiz Kur'anıkerim'den şüphe içindeyseniz, haydi onun gibi bir sure getirin. Yoksa eğer yapamadınızsa, ki asla yapamayacaksınız..." ve devam ediyor ayet. "De ki bunun gibi bir Kur'an getirmek için bütün insanlar

ve cinler toplansa, birbirine destek de olsalar, onun bir benzerini vücuda getiremezler." Şimdi, şaire göre; ayet dilince, bunca gayretle bir araya getirilemeyeni bir muharrir mi vücuda getirecek! Bir ressam, bir yazıcı mı getirebilecek! Biliyorsunuz, "baka baka gözlerine kara su indi" diye bir deyimimiz vardır. Bir şeye çok dikkatle bakarsanız, gözdeki adese tabakası oraya yoğunlaşıyor. Parlak ışıkta küçülüyor göz merceği. Yoğunluktan dolayı da körlük oluşuyor. Sonraki beyte devam edelim:

Ârızın yadıyla nem-nâk olsa müjgânım nola
Zâyi olmaz gül temennâsıyla vermek hâra su

Ey Sevgili! Senin yanağını özleyerek kirpiklerim ıslak ıslak olsa bunda ne var! Elbette böyle olacak, çünkü gül isteyen dikenleri sular.

Hiç kimsenin, hiçbir bahçıvanın maksadı diken sulamak değildir. Dikene su vermeye katlanır, çünkü gül ister. Gülü seven dikenine onun için katlanır. Diken büyütmek için hiç kimse bahçe de oluşturmaz. Ama aylarca dikenleri sular, ta ki sonuna bir tane gül açsın. Şair, senin yanağını hatırlayınca kirpiklerim nemnâk oluyor, derken aslında sevgilinin yanağını güneşe benzetiyor. Yanağını hatırlayınca da güneşe bakmış gibi oluyor. Elbette güneşe bakan insanların gözleri yaşarır. Güneşe bakarsanız gözünüze yaşlar dolagelir hemen. Şair, müjgânım bu yüzden ıslansa ne çıkar, varsın ıslansın; hatta ıslanmasını isterim. Çünkü,

Zâyi olmaz gül temennâsıyla vermek hâra su

Bu bir kayıp değil. Gözlerimden akan yaşlar boşa gitmiş olmayacak. Çünkü gül temenni ederek, gül arzulayarak, gül özleyerek dikene su vermek hiçbir zaman boşa emek çekmek demek değildir. Nitekim yine aynı şair,

Yâr için ağyâra minnet ettiğim ayb eylemen
Bâğbân bir gül için bin hâre hizmetkâr olur

demektedir. "Yâr için ağyara minnet ettiğimi ayb eylemeyin, sevgilinin hatırına, sevgiliye kavuşmak için ağyara, yani rakiplere minnet etmemi, rüşvet vermemi, iltifat etmemi, onlara güler yüz göstermemi sakın ayıplamayın. Bu ikiyüzlülük değildir çünkü. Sevgiliye ulaşabilmek için o çemberi aşmam lâzım; köprüyü geçmem lâzım." Dikkatle bakınca şairin burada rakipleri diken olarak gördüğünü fark ediyoruz. Yani zavallı âşık, güle ulaşmak için dikenlerle uğraşıyor. Rakiplerin her biri birer diken gibi karşısında duruyor. Sevgilinin etrafını saran dikenler, gülün çevresini saran ve ona kimseyi yaklaştırmayan dikenler. Nefsin arzuları, dünya ilgileri, ihtiraslar, kibirler vs. Önce o dikenleri aşmak lâzım ki güle ulaşılabilsin. Hayat da bu değil mi zaten? Güle ulaşmak için hep dikenlerle uğraşmıyor muyuz?

Gam günü etme dil-i bîmârdan tîğın dirîğ
Hayrdır vermek karanu gicede bîmara su

Önce beyitteki kelimeleri inceleyelim. *Gam*, acı, sıkıntı, keder, üzüntü, dert vs. anlamlara geliyor. Ama onun renk bakımından belirgin özelliği karanlık oluşudur. İnsanın dünyasını karartır. *Gam günü* ise, kara gün demek. Kara günden maksat, ya gecedir, ya dünyanın karardığı gündür. Dünyanın karardığı gün, bizim öldüğümüz gündür. O hâlde gam günü, tam da ölüm ânıdır. Bir başka bakışa göre de gam günü, haşir günü, hesap verileceği gündür. Hani burda her şey yolunda zannedilir de ötede eli boş kalınır ya! Allah korusun!. Hani anneler, babalar çocuklarını görmezden gelecekler ya o gün! Hani insan kardeşinden kaçacak, annem beni görmesin diye saklanacak ya! Gam günü gerçekten de işte o gün!

Gam günü etme dil-i bîmârdan tîğın dirîğ

Dil-i bîmâr; yaralı gönül, aşk ile yaralanmış gönül. Şair maddî bir yaradan değil de manevî bir yaradan bahsediyor ve bu yüzden *hasta*, *mecruh* gibi kelimeler yerine *bîmâr* kelimesini kullanıyor. *Tîğ*, elbette ki gamze kılıcıdır. Hani sevgilinin süzgün bakışından yansıyan ışık; bir hançer gibi gelip âşığın bağrına saplanan aşk hançeri. Bütün bunlardan sonra beytin ilk dizesinde şair; Ey Sevgili, o gam günü geldiğinde bu hastandan kılıcını esirgeme, ne olursun! O gün bakışının kılıcı bana gelsin, hasta gönlüme gelsin. Ta ki canından bezen gönlüm ölümle can bulsun. Ta ki senin bakışın sayesinde hayat bulayım. Ta ki senin ümmetin arasına kabul edileyim, bakışınla beni de ümmetliğe kabul et ve şefaat eyle. Şair burada hançerin çeliğine su verilmesini de hatırlamakta ve susuzluğuna çare bulmaktadır. Üstelik de gönlünü aşk hastası olarak göstermiş ve o hastalıktan kurtulmanın yolunu sevgiliden gelecek gamze kılıcına bağlamıştır. Artık ister öldürsün, ister hayat versin!. Öte yandan beşerin gönülleri hep hastadır, hastalıklıdır. Gönüllerde hastalıklar olduğu için dünyalık imtihanlarımız ağır geçer. Varlık bunun üzerine bina edilmiştir. Onun için şair, "Gam günü etme dil-i bîmârdan tîğın dirîğ" deyip devam ediyor:

Hayrdır vermek karanu gicede bîmara su

Hayırdır, yani âdettir, töredir, sadakadır. Bir karanlık gecede, bir hastaya bir yudum su vermek elbette hayırlı iştir, hayır işidir. Ben ki senin en büyük hastanım, o hâlde şu hastana gel, en karanlık gününde, hayatının en kara zamanında bir yudum su ver. Ver de hayra gir, hayır işle. Hayır işlemek senin sünnetindir elbet. Şair burada *su* ile ölüm ânında söylenecek şehadet kelimesini ve Kelime-i Tevhit'i kastetmektedir.

Ölüm ânında insanların başında iki şey bulunur: Biri yasin okuyan insan, biri de su! Bu ikisi olduğu zaman kelimeişehadet ile can teslim etmek kolaydır. Sekerata gelmiş hastanın başında su bulundurulması bu yüzdendir. Hani bir bez ıslatılıp hastanın dudakları ve alnına sürülerek daima nemli tutulur ya.

Şair, Sevgili'nin hastasına su vermesini "Ümmetimdir!" demesiyle eşdeğerde görüyor. Zaten bu konuda imanımız bize bilgi verir. Herkesin birbirinden, en yakınların en yakınlarından kaçtığı günde, bütün peygamberler bile kendi başlarının çaresine bakacakları o şiddetli kara günde, Efendiler Efendisi "Ümmetî, ümmetî!" diyecek ve ümmetini dileyecektir. Şair, işte o zaman ya Rasul, işte o zaman gözüne ben de ilişivereyim istiyorum, bana da ümmetlerinden biri olarak bakıver ki, karanlık günümde senin hayrın ile şad olayım, diyor. İnşallah herkese bakar.

Gam günü, bir başka bakışa göre, kara gecedir. Kara gecede Efendiler Efendisi'nin bakışını görmek, onu rüyada görmek demektir. Yani şair aynı zamanda rüyasında Peygamber Efendimiz'i görmeyi de özlüyor, bunu dillendiriyor. "Hayırdır vermek karanu gicede bîmâra su" derken âdeta "Karanlık bir gecede rüyama giriversen, şu hastana bir bardak su versen!" diye yalvarıyor. Yakarışa bakınız, işte bu Fuzûlî'dir! Canına rahmet!..

İste peykânın gönül hicrinde şevkim sâkin et
Susuzam bir kez bu sahrâda benim çün ara su

Peykân okun ucundaki temren demekti. Şair gönlüne hitaben peykânını iste demekle, "Ey Gönlüm, onun nazarını, onun işveli bakışını, iltifatını iste" temennisinde bulunuyor. Bunu da hicrinde, ayrılığını çekerken, onun ayrılığı ile şevkim, özlemim, isteğim artmış iken bu isteklerimi sakin et, sü-

kûnete erdir, diye ekliyor. Buradan çıkan anlam; "Öyle özlüyorum, öyle hasret içerisindeyim ki!.." ile başlayan cümlelerdir. Öyle ki, ey gönül, peykânını isteyerek benim bu özlemimi gider.

Bir özlemden sakinleşmenin yolu o özlemin giderilmesi, hasretin sona erdirilmesidir. Eğer hasret bitirilmezse özlem ve özleyiş gittikçe artar. Hiçbir özlem, vuslat olmadan azalmaz, bilâkis şiddetle artar. Onun için şair, Sevgilinin bakışından bir parçacık iltifat istiyor, yalnızca bir parçacık bakış... Ancak o zaman hasreti dinecek. Çünkü, "Susuzam bir kez bu sahrâda benim çün ara su" feryadı içinde kıvranmaktadır. Yani, "Susuz kaldım bu sahralarda, bir kerecik olsun benim için su arayıver!" Düşünebiliyor musunuz, Bağdat-Basra ikliminde, çöl ikliminde su arıyorsunuz, Kerbela toprağında su arayanlar gibi su arıyorsunuz. Suyun olduğu yeri biliyorsunuz ama ulaşabilmek için devamlı arıyorsunuz. Toprakta su var ama aramaya çalışıyorsunuz.

Dizede geçen *hicr* kelimesi, hicran, hicret, ayrılık demek. *Hicr* ile *ok* arasında büyük bir yakınlık var. Her ok, ayrılıktan dem vurur; her ok ayrılık için hazırdır. Elden ve yaydan çıkar gider. Peykân (okun ucundaki temren) ile ok ise birbirinin can ciğer kardeşidir. Ok zaten ayrılık demek iken bir de oku peykândan, serviyi temrenden, servi boyluyu gözyaşıyla su verilmiş âşıktan ayırdığınız zaman bu bir zulüm olur. Hani söz ağızdan çıktığı anda ok gibi fırlar ve ayrılık başlar ya. Bakış, gözden çıktığı anda ok gibi çıkar ve ayrılığa düşer ya. Yaydan fırlayan bir ok gibi hani hasretliklerimiz bizden ayrılır, avucumuzdan uçup gider ya!... İşte bunun için şair, "İste peykânın gönül hicrinde şevkim sakin et" diyor. Ayrılığını iste ve şevkimi sükûnete kavuştur. Çok ilginç bir talep. İnsan ayrılığı istememekle, ayrılıktan kaçmakla sükûna kavuşurken o, peykânının ayrıldığını iste de benim özlemimi gider, diyor. Özlem,

bağrındaki ateş, şairin kalbinde yanan aşk. Eğer peykân Sevgili'nin gamzesinden ayrılır da kalbine gelirse ona su verecek, içindeki yangını söndürecektir. Kalbimde bir yangın var, peykân oktan, yaydan ayrılsın ki, o ayrılık benim özlemimi teskin etsin, sükûnete erdirsin. Çünkü "Susuzam." Böylece "bir kez bu sahrâda benimçün ara su." Sevgilinin susuzluğunu çeken bir âşığın, ondan kendisine ulaşacak suyu, kalbini yaralayacak okun temreninden bile olsa istemesi çok hazin, çok da lirik. Susuzum, susuzluktan ölüyorum, ne olursun bu sahrada bir kerecik olsun benim için su arayıver. Nerede su var, bir bakıver, temrende de olsa razıyım, bir damlacık su, bir damlacık merhamet!.. Senin bir damla merhametin benim kurtuluşum için yeter çünkü. Süleyman'ın Hüthüt'ü suyu nasıl aradıysa benim için öylesine su arayıver ve toprağın içindeki bir damla suyu bile gören Hüthüt gibi temrenin içindeki suyu, temrenin demiri dövülürken içine katılan bir damla suyu olsun esirgeme.

Su arama konusunda Anadolu'da şöyle bir âdet vardır. Bir tane çatal çubuk alınır, genelde dut ağacından olan bu çatal çubuk ile sahralarda su aranır. Sapan çatalı gibi olan çubuğun, iki ucundan tutulup ters "y" harfi gibi tek ucu yere doğru çevrilir. Suyun olduğu yere gelindiğinde ilginç bir şekilde çubuk elde titremeye başlar. Dut çatalının bu hâde tutulması, sanki bir okun ucundaki ucu sivri temreni (peykân) andırır.

Şair, dizede bir kez benim için ara su, derken *kez* kelimesini *gez* biçiminde okunacak biçimde kullanmıştır. Yani benim için gez şu sahraları, su arayarak geziver. Bir gez, bir ara bakalım. *Gez*, bu biçimde okunduğunda *gezmek* eyleminin emir kipidir. Ancak gez, aynı zamanda bir okçuluk terimidir. Bir menzil ok atımına *gez* denir. Birisi rekor kıracağı zaman yayını gerer, okunu fırlatır, işte 8 gez atmıştır, 8.5 gez atmıştır vs. Okçulukta uzaklık ölçüsü gez ile belirlenir. Şair kelime-

nin bu anlamı da anlaşılsın diye yukarıda "peykânın iste" demişti. Yani eğer istenirse bir gez kadar kısa mesafede suya kavuşmak mümkündür; yeter ki istenilsin ve ona göre sebepleri hazır edilsin. Hz. Peygamber'e yaklaşmak için kişinin kendisini bir gezlik mesafede hissetmesi de önemli bir iman göstergesidir.

Şair bütün bu güzel söyleyişleriyle bizi konuya ısındırmaya çalışıyor. Çünkü daha kasidenin nesip kısmındayız, methiye yani övgü kısmına geçmedik. Daha peygamberimizin adını hiç anmadı. Hep etrafında dolaşıyor. Tam manasıyla dışarılarda daha, has bahçeye girmedi, yalnızca yöneldi. Önce dışarıyı tasvir ediyor, bizi içeriye götürdüğü vakit orayı yadırgamayalım diye. Nitekim şöyle diyor:

Men lebin müştakıyam zühhâd kevser tâlibi
Nitekim meste mey içmek hoş gelir huşyâra su

"Men lebin müştakıyam" yani ben senin dudağının susuzuyum. Dudağın abıhayattır senin, ölümsüzlük bağışlıyor. Dudağından çıkacak bir kelime ile insan diriliyor, hayat buluyor. Nice ölü gönüller senin dudağından çıkacak bir çift söz ile yeniden yaşamaya başlıyor. Sevgilinin dudağını öpmek istemek gibi bir şey bu. Hani birisi çok güzel bir söz söylediğinde "Ağzını öpeyim!" demek gibi. "Men lebin müştakıyam", oysa "Zühhâd kevser tâlibi." Yani sofular kevsere talip. Ben dudağının suyunu istiyorum, onlarsa Kevser suyunu istiyorlar. Onlar ibadet ediyor ve bunu Kevser umarak yapıyorlar; menfaat karşılığında, bir menfaat bekledikleri için. Namaz kılıyor, oruç tutuyorlar ki, cenneti ve Kevser'i elde etsinler. Bense senin dudağını özlüyorum, cennet falan umurumda değil. O dudağın öyle bir şarap ki, suya karşılık öyle bir şarap ki, onunla mest olunca zaten cennet kendiliğinden gelir. Dudak, kırmızı şarap renginde. Su ise beyaz. Ben şarabı özlüyorum, kaba sofular ise

suyu, Kevser suyunu istiyorlar. Ben "Sevgilinin dudağı!" dedikçe onlar, "Onun dudağını istersen yolun yanlış gider, Kevser'e erişemezsin, sakın ha, Kevser'i iste! diyorlar. Herkesin zikri fikrine göre, herkes kendisinde eksik olanı istiyor. "Nitekim meste mey içmek hoş gelir huşyâra su." Yani mest olanlara, kendinden geçmiş olanlara içki içmek hoş gelir; aklı başında olanlar da su içmeyi yeğlerler. Bilindiği gibi, şarabı din yasak etmiştir. Dinin emirlerine uyan kişinin şarabı istemesi mümkün değil. Ancak âşık olanlar...

Dudak tasavvufa göre vahdet şarabıdır, birliktir. Tam manasıyla Kelime-i Tevhid'in melceidir ve tutulanı mest eder, kendinden geçirir, alır başka bir kişi yapar. Kevser ise pek çok kişi tarafından içileceği için kesrettir. Şair ben vahdetin peşindeyim, zahitler kesret içerisindeler, demeye çalışıyor. Yunus ne diyordu, o koca dev adam, Türkmen kocası Yunus:

Cennet cennet dedikleri
Birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene ver onları
Bana seni gerek seni.

Yukarıdaki beyit, bu ifadenin Fuzûlîcesidir, o kadar.

Dünyada birileri hep bir menfaat için çalışırlar, yaptıklarını bir çıkar uğruna yaparlar. Âşık ise kendini adayan kişidir, menfaat peşinde olamaz. O, Sevgili için elinden geleni yapar ve gerisini ondan bekler. Nitekim şair yukarıdaki beyitte, "Ey sevgili! Himmete endaze mi olur, ben sana ~~ken~~dimi kabul ettireyim de bana Kevser'i vermeseler de gam değil. Ben bir kerecik olsun dudağına erişeyim de, varsın kevseri de hiç görmeyeyim. Senin dudağına karşılık Kevser'in adı mı anılır? Senin şefaatin olduktan sonra gerisi zaten kendiliğinden fazlasıyla gelir.

Zahit, cennet hayaliyle her rekât namazı için bir köşk ister-

miş, her çektiği tespih tanesi için cennetten bir üzüm tanesi istermiş. Menfaat ve kazanç kaygısı... Köşkler ve nimetler. *Leb*, tasavvuf terminolojisinde ilâhî tecelliyi karşıladığına göre, menfaatçi ve aklını ön plâna koyarak akılla hareket ettiği için ibadeti önemseyen zahide karşılık gönülle hareket ettiği için sevgilisinin dudağını özleyen, gönlüne uyup onu elde etmeye çalışan gönül ehli tercih edilir. Bu bakış açısına göre bir ehl-i dil (gönül ehli, derviş ve mürşit) akıl ehlinden elbette ki önde olacaktır. Zahit cennet için ibadet ederken, âşık, Allah cenneti verse de vermese de ona aynı bağlılıkla ibadete veya O'nu sevmeye devam edecektir. Onun için âşık olmak, zahit olmaktan yeğ tutulur. Çünkü, vahdet tecellisinde dudaktan çıkacak şey ya "Ümmetî", ya "Abdî" olacaktır. İster Efendiler Efendisi'nin ümmetinden sayılsın, ister Allah katında "Kulum" diye kabul görsün, elbette Kevser peşinde koşmaktan evlâdır. Bu iki hitaptan birine muhatap olmadıktan sonra vay hâlimize! Sizin de vay hâlinize, benim de vay hâlime! Ya Ümmetî, ya Abdî, başka kapımız yok.

Peygamber Efendimiz dudağındaki bütün özelliği, söz gücünü, ayet ve hadis melcei olma hâlini Cebrail'den direkt almıştır. Ayet-i Kerime diyor ki: "El Hakimu't Tekâsür. Hatta Zürtümü'l-Mekâbir" (Kabirlere varasıya kadar bu çoklukla övünüp durmak ta ne!) Birisi vahdet, birisi kesret. Varlıkla övünmek, zenginlikle övünmek, çoklukla övünmek. Ta kabirlere kadar bizi götürüyor o kibir ve övünç. Mal, mülk ve evlâtlara güvenmek... Yalan hep.

Fuzûlî'nin şiiri buraya kadar bir zemin hazırladı ve bize naat diyeceğini gösterdi. Aşağıdaki beyit, nedense benim gözüme hep Dicle kenarında yazılmış gibi gelir. Hani şair Dicle'nin kenarında oturdu, elinde belki kalem de yoktu, bu beyti oracıkta, içinden geldiği gibi söyledi, belki zihnine yazdı, sonra gidip kaydetti. İşte beyit:

Ravza-i kûyine her dem durmayıp eyler güzâr
Âşık olmuş galibâ ol serv-i hoş- reftâra su

"Şu su hiç durmadan onun köyünün bahçesine kadar, onun bulunduğu, sevgilinin bulunduğu mahalleye doğru, onun bulunduğu ravzaya doğru hiç durmadan, hiç yorulmadan hiç üşenmeden binlerce yıldır boyuna gidiyor, hiç durmadan gidiyor. Evet evet, galiba bu su ona âşık olmuş, yoksa bu kadar uzun zamandır bu yol çekilmezdi." Şu lirizme bakınız, şu duygu zenginliğine bakınız! Şu ihtişama bakınız!

Beyitteki *Ravza-i kûyine* tamlaması "köyünün, mahallenin bahçesine, Ravza-i mutahhara'ya" gibi anlaşılabilir. *Serv-i hoş-reftâr* ise "güzel salınışlı servi, Hz. Peygamber" olarak düşünülmüştür. Şimdi toparlayalım: O hoş salınışlı servi boylu sevgiliye galiba âşık olmuş şu su. Bu gidiş o gidiş. Bu gidişin sebebi ise o servinin ayağını öpebilmek. Tabiatta da su servilerin ayağını öpüyor ya! Hani servileri su kenarlarına diktikleri vakit su her daim onun ayağını öpüyor, ayağını öperek geçiyor, tabir doğru olursa ayağına baş koyuyor ya!?.. Şaire göre bu baş koyma Ravza'da, Efendimiz'in mübarek bedeninin bulunduğu bahçede olacak, Medine'de. Onun için su (Dicle) hep Medine istikametine akıyor.

Ravza bahçe demek, ama Ravza-i Mutahhara, Efendimiz'in medfun olduğu Medine'deki mescidin adıdır. Hadis-i şerifte "Evimle mescidim arası cennet bahçelerinden bir bahçedir" buyurmuştur. Bu hadise göre ravza Cennet olur. Suda servi boyluya cennette kavuşacak, onun ayağına orada kapanacaktır. Şair "Ravza-i küyine her dem durmayıp eyler güzâr" derken akıştaki devamlılığı bunun için vurguluyor. Efendimizin ayağına ulaşabilmek için yüzyıllardır akıp durduğunu bunun için öne çıkarıyor. Bunu da, "Âşık olmuş galibâ ol serv-i hoş-reftâra su" diyerek bir aşka bağlıyor.

Keşke Dicle olsaydık, böyle kara yazılı insan olacağımıza! Böylece vahdet servisine ulaşırdık, belki ayağına düşer şefaat dilenirdik.

Su yolun ol kûydan toprak olup tutsam gerek
Çün rakîbimdir dahi ol kûya koyman vara su

Şair az evvel içinden ne geçirmişti, şimdi ne söylüyor!?.. "Şu su galiba ona âşık olmuş. Hiç durmadan oraya gidiyor. Şimdi benim toprak olup onun önünü kesmem gerekir. Çünkü o benim rakibimdir, rakibimin oraya varmasını engellemeliyim."

Bu beyitte şairin kıskançlık damarı tuttu. Çünkü aşk işi şerik kabul etmez, aşkta ortak yoktur. "Su yolun ol kûydan toprak olup tutsam gerek" diyerek bu uğurda toprak olmayı bile göze almaktadır. Yani bu suyun yolunu o köye ulaştırmamalıyım. Uğrunda toprak olmam gerekse bile engellemem lâzım bunu. Bu uğurda toprak olacağımı bilsem de, toprak olup onu engellemem lâzım. Şair burada bir hüsn-i ta'lil yapıyor. Çünkü suyun yolunu ancak toprak değiştirebilir. Suyun önünü toprak ile kapatırsanız mecrasını başka yöne çevirir.

O zaman şöyle bir soru aklımıza geliyor: İnsan ne zaman toprak olur? Öldüğü, cesedi toprağa konulduğu, yani toprağa karıştığı zaman. Şairin, aşktaki kıskançlığına bakın. "Ben o uğurda ölürüm" demiyor da "rakibim ona ulaşmasın diye, rakibe bir engel olmak için ölürüm" diyor. Ulaşmak için ölürüm demiyor, bunu söylemesine zaten gerek yok, ulaştığı zaman ona can dayanamayacağı için öleceğini pekâlâ biliyor. Sevgili uğruna can vermek bir âşığın aşk işindeki ilk adımı sayılır. Bu yüzden Fuzûlî, onun uğrunda ölürüm demeyi fazlalık sayıyor ve başkasından onu kıskandığı için ölümü göze alıyor. Başkasına onu kendisinden daha fazla lâyık görmediği için, onu hiç kimse kendisi kadar sevemesin diye ölüyor. Bu, aşk işindeki

gayret makamının adıdır. Gayret iki çeşittir. Önce sevgilinizi başkalarından kıskanırsınız, bir hazine gibi korursunuz. Sonra başkalarını sevgilinize yaklaştırmayarak başkalarını kıskanırsınız. Âşık, sevgili ile rakipler arasında her iki tarafı da birbirine göstermemek için çaba sarfeder. Faruk Nafiz'in dizelerinde anlatıldığı gibi:

Sakın bir söz söyleme yüzüme bakma sakın
Sesini duyan olur, sana göz koyan olur
Düşmanımdır seni kim bulursa cana yakın
Annen bile okşasa benim bağrım kan olur

Veya,

Saçın yüzüne değse telini kıskanırım
Seni saran kemerden belini kıskanırım

diyen gayretli bir âşık. Başkalarından kıskanmak ve başkalarını ondan engellemek. Bu ancak çok sevgi ile, aşkın ifrat derecesiyle ölçülür. Fuzûlî kendi aşkını, Peygamber sevgisini o derecede görüyor ve sonra şöyle yalvarıyor:

Dest-bûsu ârzûsuyla ger ölsem dostlar
Kûze eylen toprağım sunun anınla yâra su

Bu beyitte "s" seslerinin nasıl aliterasyon yaptığına dikkat ediniz. Art arda tekrarlanarak sanki bir öpüş sesini, sanki suyun kenarda köşede servi ile fısıldayış sesini veriyor. "s" seslerinden önce vezin gereği uzatılarak okunan ünlüler de aliterasyonu belirginleştiriyor.

Dest-bûs, el öpmek demek. *Dest-bûsu*, onun elini öpme arzusuyla demeye gelir. *Ger*, eğer anlamındadır. Bu durumda dizenin anlamı şöyle olur: Dostlarım, ey beni sevenler, eğer ben onun elini öpebilmek arzusuyla can verecek olursam, ölürsem...

Kûze eylen toprağım sunun anınla yâra su

Mezarımın toprağıyla bir kâse yapın ve o kâseyle o güzeller güzeline su ikram edin. Ta ki eline öylece ulaşmış, elini öpebilmiş olayım. Şair demek istiyor ki; sevgilinin elini öpebilme isteğimi hayatta başarmam mümkün görünmüyor ama bu arzu da beni öldürecek; bu imkânsız aşk arzusu beni öldürecek. Eğer öyle olursa ve ben bu arzuyla ölürsem mezar toprağımdan bir kâşe yapın ve onunla sevgilinin eline su ikram edin, ben de böylece toprağa karışıp sevgili suyu içerken onun elini öpebilmiş olayım. Fuzûlî'nin belki arka plânda ifade ettiği şey sevgilinin dudağını da öpebilmektir. Çünkü sevgili su kâsesini eline alınca elbette dudağına götürecektir. Böylece mezar toprağından yapılan kâse sevgilinin dudağına değecek, yani sevgilinin dudağı öpülmüş olacaktır. Hani Bîsütun Dağı'nda biten bütün otlar "Şirin" diye zikredermiş ya!.. Ferhat'ın delmeye kalktığı ve can verdiği dağdır hani Bîsütun. İşte orada biten bütün otların zikri Şirin imiş. Yani Şirin diye diye aşk şehidi olan Ferhad'ın bedeni toprak olup da hücreleri etrafa yayılınca onun aşkı bu sefer oralarda yeşeren otlara sirayet eder, "Şirin" nidalarıyla zikre başlarlar, böylece âşığın ölümünden sonra da aşkı devam eder.

Serv ser-keşlik kılur kumrî niyâzından meğer
Dâmenin duta ayağına düşe yalvara su

Serv, yani servi ağacı, kumrunun yakarışlarından, niyazlarından serkeşlik kılar, başkaldırır, baş çeker, asi olur. Öyle ki su gelsin, ayağına düşüp eteğini tutsun ve yalvarıp yakarsın (da servi kumruya bu derece ilgisizlikten vaz geçsin)!...

Servi bilindiği gibi düzgün boylu, dikine endamı olan bir ağaçtır. Bu hâl onun dik başlılığını gösterir. Onun dik başlılığı yüzünden, kumru daima yalvar yakar olmakta, kendisine bi-

razcık yakınlık göstermesini istemektedir. Çünkü divan şiiri mazmunlarına göre servinin dalları arasına yuva yapan kumru, serviye âşıktır ve hiç durmadan ona niyaz eder, yalvarır. Gül ile bülbül ne ise, servi ile kumru da odur. Şair demek istiyor ki, âşık maşukunun iltifatına mazhar olabilsin diye, su aracı olsun, servinin (sevilen) ayağına düşsün yalvarsın ve sevgili şu kumruya (seven) bir kerecik gülümsesin.

Servilerin dikili oldukları yerlere genelde su uğrar; ırmak kenarlarında veya yapma bahçelerde serviler hep su ile yakın bulunurlar. Bu ilişki yüzünden şair bir hayal kuruyor ve suyu serviye şefaatçi kılıyor. Yani su serviye yalvaracak, diyecek ki, "Ne olursun şu kumruya bir nigâh et, bir bakıver; bakıver de gamzelerinden bir ok fırlasın, zavallı âşık kumrunun kalbine değsin; böylece onun kalbinde senden bir hatıra bulunsun!"

Oklar servi ağacının çıvgınlarından yapılırdı. Sevgilinin gamzesi, yani yan bakışı da yay kaşlarından ok gibi olan kirpiklerini fırlatır, âşıkları böyle yaralardı. Burada sevgili ile servi arasında bir ilişki kurulmuş olup sevgilinin servi boylu olduğu ima edilmiştir. O servi boylu sevgilinin bir bakışına, bir nazarına, bir gamzesine muhtaç âşık olan kumru. Yani şair, kendisini kumru, Sevgili'yi servi olarak düşünüyor ve "Allah'ın Rahmeti (su) adına bir kerecik olsun bana bakıver, ümmetin arasına beni de kat!" diyor. Burada suyun rahmet olması düşüncesi beyti zenginleştirmektedir. Öyle ki şair, "Ey Efendiler Efendisi! Su, ayağına düşsün, yalvarsın da bir kerecik olsun şu kumruna, şu hiç durmadan Hû Hû (O, o) diye sabah akşam seni anan âşığına, göz ucuyla olsun bir bakıver!" diyerek aşkını tazelemektedir. Kumruların sesini bilirsiniz. Tıpkı servilerin sesi gibi Hû Hü'dur. Âşık ile maşuk, her ikisi de birbirinin adını anıyor. Seven ile sevilen aynı dilden konuşuyor. Bu beyitte servi boylu Sevgili'nin ümmetini dilemesi ile ümmetinin Sevgili'ye mensup olabilmek için onu dilemesi eşitlenmektedir. Bi-

lindiği gibi mahşer gününde Efendiler Efendisi "Ümmetî, ümmetî!" diyecektir. Bu nida ile şairin düşündüğü "Hû, hû!" arasında bir fark bulunmamaktadır. Serviler salındıkları zaman "Hû, Hû" diye bir ses çıkarttıkları için seven ile sevilen aynı dilden konuşmuş olur.

Şimdi bir de şöyle düşünelim ve kumruyu bir yakaran kul, suyu Hz. Peygamber, serviyi de Allah'ın rahmeti olarak görelim. Bakın, manzara nasıl değişiverecek. Kumru hiç durmadan yalvarıyor serviye, yani Allah'a yalvarıyor. Ama arada bir vesile lâzım. Bir elçi lâzım, haber getiren lâzım. Getirdiği haber gibi bir gün desin ki; "Ya Rab! Bu da benim ümmetimdendir, şefaatim üzerine olsun, onu bana yaz!"

O gün beni de kendine yazıverirsin değil mi Efendim!..

İçmek ister bülbülün kanın meğer bir reng ile
Gül budağının mizâcına gire kurtâre su.

Reng, bildiğimiz "boya" anlamının dışında bir de "hile" anlamında kullanılır. *Renk etmek*, *renk atmak*, *renk vermek*, *renk vermemek* gibi kullanımlarda bu anlamı ön plândadır. *Bir renk ile* dediğimizde bir hile yaparak, bir aldatmaca üzerine anlamı da ortaya çıkar. "İçmek ister bülbülün kanın meğer bir reng ile" mısraı "Gül, meğer bir hile yapıp bülbülün kanını içmek istiyor" anlamına gelir. Efsaneyi biliyorsunuzdur; hani bülbül gülün karşısında her gece şu gülün nasıl açıldığını göreyim diye akşamdan beklemeye başlar. Sabaha kadar uykusuz bekler, hiç durmadan aşkını anlatan şarkılar söyleyip şeydalanır. Sonuçta uykusuz geçen geceden sonra sabaha doğru gözleri kapanmaya başlar. Hani uyku bastırır da gözünüzü zor açarsınız ya! Hani konferanslarda olur, şöyle dinlerken tatlı bir uyku gelir ama gözünüzü açmaya çalışırsınız ya. İşte bülbül bütün yorgunluğu ve bitkinliği ile seher vaktine ulaşıp da dermansız kalınca gözleri kendiliğinden kapanınca belinleyerek onu

açar. Birkaç kez bu şekilde başı aşağıya eğilir ve belinler. O esnada bir de bakar ki, akşamdan beri başını beklediği, açılışını görmek istediği gül, pıt diye açılıvermiş. Ertesi akşam bülbül için aynı macera yeniden başlar. Daha dikkatli, daha azimli bir başlangıçtır bu. Aşk şarkıları da ona göre daha içten, daha derin olacaktır. Yazık ki zavallı bülbül yine sabaha kadar bekler, seher vakti geldiğinde gülün açılışını göremez. Bütün bu geceler boyunca bülbülün bağrı kanamakta, gülün dikenleri bülbülün bağrını yarmakta, böylece bülbülün kanı akmakta, güle renk vermektedir. Yoksa seher vaktinde gülün kan kırmızısı rengi nasıl oluşsun!..

Bülbülün bu geceler boyu süren aşk vetiresi sanki bir müminin hiç durmadan yakarması, seherlere ulaşan münacatları, duaları gibi düşünülür. Malûm a, aşk gece yalnızken daha çok hissedilir. Gündüz insanlarla pek çok şeye ilgi alanınız farklıdır, yalnız kaldığınızda aşk sizi gözyaşına boğmaya başlar, yalvar yakar etmeye başlar, iç dünyanızda sizi kuşatmaya başlar. Bunu hatırlatan bir beyti vardır Fuzûlî'nin o ünlü gazelinde:

Şeb-i hicran yanar cânım döker kan çeşm-i giryânım
Uyadır halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı

"Ayrılık gecesinde canım yanmaya başlar... Bir müddet sonra gözlerim ağlar, ardından zaman ilerleyince de kanlı yaşlar akıtır olur. Hatta daha ilerleyen vakitte çığlıklarım yükselir ve halkı uyandırmaya başlar... Yazık ki geceleri sabaha ulaştıran bu süreçte kara bahtım bir türlü uyanmaz."

Efsaneye göre, bülbülün rengi eskiden daha beyazımsı, pembe-beyaz bir renk iken, gül onun budaklarına konduğu zaman o şakıyış esnasında çırpınırken, şevk ile güle kendini anlatmaya çalışırken, birden o gülün dikeni bülbülün bağrına hançer gibi saplanır ve bağrını kanatır. Bülbülün o kanı gülün dibine damlar yahut da dalına girer. Ertesi gün bakarlar ki, gül

daha kırmızı. Kanın rengini almış ve o pembe beyazdan daha harikulâde. Onun için gül hile (renk) yapıp bülbülün kanının rengini çalmak istemektedir. Şairin meğer gül, bir renk ile bülbülün kanını içmek istiyormuş demesi bu noktada anlam kazanır.

Peki gül neden bülbülün kanını içmek istiyor? Elbette daha da güzelleşmek, güzelliğine güzellik katmak için. Her rengi kendinde toplamak için. O hâlde artık "Gül budağının mizacına gire kurtara su". Yani su gelsin, şu gül renginin mizacına girsin, tabiatına girsin ve bülbülü kurtarsın. Yoksa bülbül elden gidecek, âşık telef olacak.

Güle, dolayısıyla aşka rengini veren kandır. Onun için aşkın rengi kırmızıdır. İnsanın içi kan ağladığı zaman aşkın rengi ortaya çıkar. Kan içinize aktığı zaman aşkınızın rengini gizlemiş olursunuz. Kan ağladığınız zaman da, gözünüzden kan damladığı zaman da, bu bir aşkın göstergesi olur.

Bu ikinci dizede geçen *mizâc* insanın yaratılışı, huyu, edası demektir. Fuzûlî hekimlik üzerine bir kitap yazmıştı, biliyorsunuz: *Sıhhat ü Maraz*. Muhtemelen burada bahsettiği *mizâc* kelimesi ile bize uzmanlık bilgisinden yararlanarak sesleniyor. *Mizaç*, insanın huy ve tabiat edindiği özelliklerden ibarettir. Eski tıp bilgisine göre insan mizacı dört kısma ayrılırdı. Buna göre kimi demevî mizaçlıdır, kimi sevdavî mizaçlıdır, kimi safravî, kimi de balgamî. İnsan vücudunda bulunan bu dört sıvıya *ahlat-ı erbaa* denir. Yani dört hılt, dört sıvı. Sağlıklı bir bedende bu dördünün vücuttaki sıvı dengesi eşit olmalıdır. Bu denge bozulduğu zaman hastalık başlar. Söz gelimi, kan dengesi bozulursa demevî, yani kan hastalıkları (modern adıyla Hematoloji ve o gruptan hastalıklar); sevdanın dengesi bozulur, kalbin içindeki sevda artar ya da eksilirse aşk, cinnet, delilik vb. sevdavî hastalıklar (psikiyatrik rahatsızlıklar ve psikoloji grubu); safra dengesi bozulursa mide rahatsızlık-

ları (gastroentroloji) ve, nihayet balgam dengesi bozulursa balgamî hastalıklar, yani tükrük beziyle ilgili rahatsızlıklar (Kulak Burun Boğaz) ortaya çıkar. Bir bedende bütün bunların dengede olması sağlık alâmetidir. Buna göre şair, "su, gül dalının mizacına girsin, dengeyi korusun" derken aslında suyun güle renk vermesini, böylece renk dengesini kurunca da bülbülün kanına ihtiyaç görmeyeceğini, böylece mizacının dengeli olacağını, bülbülün kurtulacağını ifadeye çalışmaktadır. Burada elbette, "Su, gülün mizacına girsin, yolunca gitsin, onu yatıştırsın" anlamı da mevcuttur. Su gülün mizacına uygun hareket etsin, damarına girsin de bülbülün kanını azat etsin, gülün kan dökmesine engel olsun, bülbülün kanını korusun. Çünkü su bir rahmettir, rahmet de merhameti gerektirir. Merhametin en zirve noktasında ise Efendiler Efendisi bulunur.

Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme
İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâr'a su

Şair buraya kadar bir naat için gerekli olan zemini hazırladı, alt yapıyı oluşturdu ve nihayet Hz. Peygamber'in adını andı. Asıl şiir ve asıl konu şimdi göründü. Artık Peygamberimizi doğrudan övmeye başlayacak. Şiirin buraya kadar olan kısmı "nesip" bölümü idi. Bu okuduğumuz ise "girizgâh" beyti. Konuya bir açılış, asıl sözün başı, bir tür geçiş.

Beyitte Ahmed-i Muhtâr adı anılıyor. *Ahmed*, övülmüş; *Muhtâr*, seçilmiş demek. *Tıynet*, yaratılış, mizaç, huy, tabiat falan gibi anlamlara geliyor. *Tıynet-i pâk*, pak yaratılış, temiz varlık demek olur. Öyle ya, Peygamberimiz en pak yaratılış üzerine yaratılmıştı. Şairin dilince bu pak yaratılışı ehl-i âleme (dünyadaki herkese ve her şeye) rûşen kılınış (açmış, açıklamış, göstermiş, apaçık anlatmış, aydınlatmış). Su bunu nasıl yapmış peki? Onun yoluna iktida kılarak (uyarak, yolun-

dan giderek, onun belirlediği ölçüler içinde akarak, tâbi olarak). Ezcümle "Su, Efendiler Efendisi'nin ne kadar temiz yaratılışlı olduğunu, onun yoluna girmekle herkese anlatmaya başlamış." Öte yandan beytin nesnesi değiştirilerek mana şöyle de anlaşılabilir: "Su, Ahmed-i Muhtâr'ın yoluna kendisini koymakla ne kadar temiz yaratılışlı olduğunu bütün dünyaya ispat etmiş."

Buradaki ilgi temiz yaratılıştır. Çünkü temiz yaratılışlılar, temiz yaratılışlılara lâyıktır. Su o kadar temiz yaratılışlı olmayı ancak Ahmed-i Muhtâr'ın yoluna girmesinden dolayı, o yola kabul edilmesinden dolayı pekiştirmiş. Nereden anlıyoruz temiz yaratılışlı olduğunu? Çünkü su ile paklanıyoruz. Su ile yıkanıyoruz. Su ile temizleniyoruz. Su bizi arıtıyor. Onun bu özelliği Peygamberimizin yoluna girmiş olmaktan dolayıdır, yoksa bu su nasıl temiz olabilirdi ki! Buradaki *tıynet*'in yaratılış demek olduğunu söylemiştik. Ama aynı zamanda *tıyn*, toprak da demek. Demek ki topraktan dolayı, toprağın içinde olmaktan dolayı, toprağa başını koymuş olmaktan dolayı bir temizlik, bir temizleyicilik özelliği var suda. Tıpkı topraktan olan bütün insanların en berrak ve rafine olanı Hz. Muhammed olduğu gibi. Su da toprak içinde ama topraktan ayrı, ayrıcalıklı. Bunun başlıca nedeni başını yine toprağa koyması. Yani tevazu. Kendini bilmek, yolunu düzenlemek, belki Ahmed-i Muhtâr'a iktida kılmak. Ne buyurulmuştu: "Levlâke levlâk; lema halaktü'l eflâk"; "Sen olmasaydın, Sen olmasaydın ya Muhammed, kâinatı yaratmazdım, var olan hiçbir şeyi var etmezdim!" Bu, bu hitaba iktida kıldığı, buna uyduğu için tertemiz. O'na her kim uyarsa elbette tertemiz olacak! Bütün aşklar boş, bir tek aşk müstesna!.. İnsanoğlu başını nereye vurursa vursun, sonunda ona baş vurmadıkça rahat edemeyecek, huzur bulamayacak. Nitekim kaos dünyada kol geziyor.

Seyyid-i nev'-i beşer deryâ-yı dürr-i ıstıfâ
Kim sepüptür mu'cizâtı âteş-i eşrâra su

Seyyid-i nev'i beşer, "beşer nev'inin, insan cinsinin, insaniyet denilen kalıbın Efendisi. İnsanlığın en süzülmüş, en rafine, süzüle süzüle gelen bütün insanlık hasletlerinin şahsiyet denilen şeyin en zirve noktası." Sen olmasaydın yaratılmışları yaratmazdım, iltifatının gözle görülür yanı. O'nun varlığı ki evreni kuşatan her şeyden süzülüp gelerek, binlerce ve belki milyonlarca yıl damıtılarak varlık âlemine merhaba demiştir. Kâinattaki varlıklar onun varlığı için bir vesile ve bütün varlıklar onun varlığından bir ilham, bütün varlıklar onun varlığına muhtaç. Bunun için *seyyid-i nev'i beşer*, yani beşer cinsinin, insan denilen varlığın efendisi. İnsan ki eşref-i mahlûkattır. Bütün varlıkların; bitkilerin, hayvanların, cansızların, nebatatın hepsinin zirve noktasıdır. Onun da zirve noktası, seyyid-i nev'i beşer.

Şaire göre, insanlığın Efendisi olmak yanında o, *deryâ-yı dürr-i ıstıfâ*'dır; yani saflık incilerinin denizi, saf incilerin denizi. Dikkat buyurulsun, denizin incisi değil, incilerin denizi... Fuzûlî söyleyince işte böyle söyler. Aslında divan şiirinin alışılmış kurallarına göre, "dünya denilen saflık denizinin incisi." Hayır, o, saflık incilerinin denizi diyor. Öyle ki, ağzından çıkan her bir söz bir deniz misali her bir tarafı kuşatacak. Hadislerin her biri ayrı bir derya gibi insanlığı su (rahmet) ile dolduracak, rahmete kavuşturacak. Su rahmet olduğu içindir ki, onun her bir incisi ayrı bir rahmet denizi oluverir.

İkinci dizedeki *kim* kelimesi "ki" anlamına karşılık gelen bağlaçtır. Yani ki, *sepüptür mu'cizâtı âteş-i eşrâra su*. Günümüz diliyle söyleyecek olursak, "Öyle ki, onun mucizeleri şerlilerin ateşlerine su serpmektedir." O, insanlık tarihinin yegânesi, efendisi. O, her bir sözü inci olan bir deniz ve onun mucizelerinin her biri eşrarın, yani şerlilerin ve kötü insanların ateşle-

rine su serpmektedir, ateşlerini söndürmektedir. Eşrar, burada iki anlamda kullanılmıştır: İlk anlamına göre kelime şerrin çoğulu, şerliler, kötü gidişatlılar demek olur. Bu anlamıyla kelime, ateşleri sönen Mecusîleri, Tanrıtanımazları hedef alıyor. Belki onların da Tanrı düşüncesi var ama vahdet inancı içerisinde değil. Malûm, Mecusîlere göre bir Ehremen, bir de Hürmüz vardır. İyilik Tanrısı ve Kötülük Tanrısı. İyilik Tanrısı ile Kötülük Tanrısı devamlı bir çarpışma hâlindedir. Ve İyilik Tanrısının sembolü ateştir. Bu yüzden her daim ateş yakarlar, ateşi kutsallaştırırlar. Ateş yanmayan bir an olmasın ki İyilik Tanrısı hep yanımızda bulunsun, Hürmüz olsun, diye inanırlar. Ehremen ise bizdeki şeytaniyettir, kötülüktür. Onu kovmak için de ateşe ihtiyaç vardır. Ateşle onu korkutmak.

Eşrar kelimesi diğer anlamıyla "şererler" yani "kıvılcımlar" demek olur. Adet anot ve katot. Bir ateşin oluşabilmesi için var olan kıvılcım. Bu anlama göre şair, kıvılcımlar ateşe durduğu zaman da yine o söndürür, nice yangınları o söndürmüştür, demek istiyor. Burada şair, Hz. Peygamber ile su arasında şer ateşlerini söndürmek bakımından bir paralellik kurmaktadır. Peygamber'in mucize olarak kötülüklerin hepsini yere batırması, doğduğu gece Mecusîlerin yüzyıllardır yanmakta olan ateşlerinin sönmesi ve dünyadaki kötülük kıvılcımlarını söndürüp hak dini getirmesi, ancak bir suyun rahmeti ile olabilecek şeylerdir.

Seyyid-i nev'-i beşer deryâ-yı dürr-i ıstıfâ

Beytin ilk dizesine dönelim; buradaki *dürr* kelimesi bize hemen Efendimiz'in bir inci oluşunu hatırlatıyor. Hem de dünyanın yegâne incisi oluşunu. Bilindiği gibi, dünya bir su varlığı, suyun çok olduğu bir varlık. Ve o zamanlar dünya sanki düz bir tepsi gibi kabul ediliyor. Gök kubbe de üzerine bir kapak gibi kapatılmış vaziyette. Tepsi ve üzerinde bir kubbe... Bu bi-

ze istiridyeyi hatırlatıyor, yani inciyi. Dünya dünya olalı, felek felek olalı, evren evren olalı içindeki yegâne incidir Efendiler Efendisi. Kâinatın incisi. Bu yüzden eski kitaplarda *dürr*, *dürr-i yetim*, *dürr-i galtan*, *dürr-i yekdâne* gibi mecazlar hep Peygamber Efendimiz için söylenmiştir. *Dürr-i yekdâne* (tek taneli yuvarlak biricik inci), *dürdâne* (yuvarlak ve parlak inci).

Nazm kelimesinin lügat anlamı, yusyuvarlak bir incinin tam ekseninden bir delik açıp onu bir ipliğe dizmek, demektir. Şimdi bakınız, nazmın (vezinli ve kafiyeli şiir) ne derece zor bir zanaat olduğuna. Yusyuvarlak bir inciyi tam ekseninden deleceksiniz ve sonra bunu bir ipliğe dizeceksiniz, buna "dize" denilecek. Sonra iki dizeyi bir araya getireceksiniz de, bir nazım parçası oluşacak. Şimdi düşünün, şiir söylemek ne kadar zor. Önce yusyuvarlak bir inciniz (hayal, düşünce, ilham) olacak; onu israf etmeden, ziyan etmeden tam ekseninden nadide bir biçimde deleceksiniz (çünkü inci bu, israf etmeye gelmez), üstelik şimdiki gibi lazer matkaplar falan da yok tezgâhınızda ve siz onu ustaca tutacak, bir yere oturtacak, delmeye çalışacaksınız; bu işi yaparken ne kadar dikkatli ve hassas davranmanız gerektiğinin bilincinde olacaksınız; delme işlemi bittikten sonra onu ipincecik bir ipliğe geçirecek ve onun yanına başka inciler koyacaksınız; böylece bir dizeyi meydana getirecek, ardından bir dize daha, bir dize daha... Üstelik bunlar kafiyeli olacak, eşit olacak, vezinli olacak, iki tane olduğu zaman renkleri, irilikleri, görünüşleri birbirine uyacak. Meselâ bir gerdanlık düşünün, iki diziden oluşan bir gerdanlık. Gerdanlığın iki dizisi de birbirine denk olacak, uygun olacak, göze hoş görünecek, aynı zamanda anlamlı olacak, renkler ona göre biçilecek vs. vs. İşte rahmetli Fuzûlî'nin burada yaptığı bu nazm işçiliği. Üstelik onun incisi kâinatın en parlak, en mükemmel incisi. İncinin şiirini yazarken yazdığı şiiri inci dizisi gibi dizmesi.

Efendimiz yetim olduğu için ona *dürr-i yetim* denir. İnci de istiridyeden ayrıldığı vakit yetimdir ve yusyuvarlak olan inciler bu sıfatla anılır. Böylece Efendimiz'in yetimlikte inci hâlini aldığı gösterilmeye çalışılır.

Şimdi beyte bir de öte tarafından bakalım. Hz. Peygamber'in her biri inciye benzeyen sözleri, ki bunlara hadis diyoruz, biliyorsunuz. Hadis sadece peygamberimizin ağzından çıkmakla oluşmuyor, onun her sözü hadis olmak bakımından aynı değeri taşımıyor. Hadis olabilmesi için belirli kıstaslar var. Meselâ "bana bir bardak su verin" sözünün hadis değeri yok. Bana bir bardak su verin sözünü siz de söylersiniz ama eğer bana bir bardak su verin derken aynı Peygamber Efendimiz gibi söyler, o cümleyi o böyle söylerdi diye ona uyarak söylerseniz ona hadis değerini siz yüklemiş olursunuz. O öyle söylediği için söylemiş olursanız hadis değeri olur. Aksi takdirde her söz hadis değildir, hadis olması için bir hikmete mebni olması, insanlara bir yol göstermesi, bir açılımı olması, sosyal hayata yönelik bulunması vs. gerekir. Eğer ağzından çıkan her söz aynı derecede değerli hadis olsaydı, o zaman Efendimiz bir beşer olmazdı. O bir beşerdir. Ne diyordu şair:

Muhammedun beşerun lâ kel beşer
Bel huve yakutun beyne'l-hacer

Muhammed, beşerdir ama beşer gibi de değildir. Beşerler içinde en müstesnasıdır. Hani taşlar içinde yakut gibi... Taşlar içerisinde yakut ne ise, insanlar içerisinde de Peygamber Efendimiz odur. O böyle olunca onun sözlerinin her birini farklı bir boyutta ele almak lâzımdır. Yoksa onu beşeriyetten çıkarırız. Ne diyordu Kur'an'da: "Vema yentıku anil heva. Bel hüve illa vahyun yuha" (Necm suresi 3-4) "O havadan konuşmaz, onun sözleri vahiyden başka bir şey değildir." Yani her sözü bir incidir. Ağzından çıkan incilerin her biri binlerce

ateşleri ve binlerce kötülerin ateşlerini söndürüyor. Çünkü iman yani nur, ateşe galip gelir.

Cahiliye devrinde insanların içinde bulunduğu zulmeti, vahşeti ve kötü durumları düşünürsek, Efendimiz'in getirdiği ayetler ve buyurduğu hadisler ile insanlığın güzelleştiğini, derece bakımından sınıf atladığını görürüz ki, bu da zaten onun seçilmiş incilerinin denizi sayesinde olmaktadır; yani ki *deryâ-yı dürr-i ıstıfâ* sayesinde. Buradaki *ıstıfâ* sözü inciye "seçilmişlik" özelliği katıyor ve onu her inciye benzemeyen bir inci konumuna yükseltiyor. *Istıfâ*, Mustafa ile aynı kökten gelen bir kelime. Şimdi burada her bir incinin bu kadar değerli olduğunu göz önüne getirerek, Fuzûlî çağında şiirin ve değerli sözün ne olduğunu, nasıl olduğunu ölçebiliriz. Sözün içerisine yüklediğiniz anlam, karşısını birebir gösterir. Bana bir bardak su veriniz, dediğim zaman bu sözün sıradan söz olarak bir değeri vardır, manasındaki zenginlik yönünden bir değeri yoktur. Sadece bir bardak su gelmesine yarar bu söz. Ama şiir öyle değildir, şiirde bir sanat değeri vardır. Şiir herkesin kullandığı kelimelerle yazılır ama hiç kimsenin kullanamayacağı bir dizi ile dizilir. Onun için şiir sözden üstündür. Şair, Efendimiz'in her bir sözünü parlak incilere benzettikten sonra kendi sözünü ona göre süslüyor, şiir katmanına yükseltiyor.

Beyti toparlayalım: Peygamberimiz doğduğu gece Mecusîlerin bin yıllık ateşi sönmüştü, Medâyin'deki Kisra sarayının on dört şerefesi birden yıkılmıştı. Mecusî muğlarının en muğu o gece korkunç bir rüya görmüş ve bu rüyayı saltanatlarının sona erdiğine yormuştu. İran'da Save Gölü yerle bir olmuştu, yıllardır kuru olan Semave Deresi'nde sular taşmış, etrafı baskınlara vermişti. Kâbe'de büyük putlar o gece yüzüstü devrilip yere kapanmışlardı. Eski kitaplarda Efendimiz'in doğum gecesine ait mucizeler olarak kaydedilen bütün bu olaylar bize şunu müjdeliyordu: "O geldi, seyyid-i nev'i beşer geldi!..

Âlemlerin beklediği kul geldi, Sevgili geldi!!..." Farklılık onun *deryâ-yı dürr-i ıstıfâ* oluşundaydı; yani saf incilerin denizi, deniz kadar, denizin damlaları kadar incileri bol oluşundaydı. Bu gelişle her tarafı kuşatıyordu ahir zaman peygamberi. Ve şairin ifadesiyle, Kim onun mucizeleri serpiliyor dört bir yana inci inci, kötülük kıvılcımları söndürülüyor. Damlalar nasıl serpilirse, sular çağlayanlardan düşerken nasıl serpilirse öyle serpiliyordu rahmet rahmet, inci inci... Damlalar gibi, sular gibi serpiliyordu onun incileri. Ta ki o güne kadar gelen bütün şerlilerin ateşleri söndürülsün.

Kılmak için tâze gül-zâr-ı nübüvvet revnakın
Mu'çizinden eylemiş ızhâr seng-i hâra su

Şair, *taze gülzâr-ı nübüvvet* terkibiyle "nübüvvetin gül bahçesini, peygamberliğin gül bahçesi"ni kastediyor. Şair, "nübüvvetin gül bahçesine parlaklık vermek için, o bahçeyi yeşertmek için" diyerek sözlerine başlıyor. O hâlde soralım; bu bahçe kurumuş muydu ki yeşerecek? Evet, kurumaya yüz tutmuştu. Çünkü Efendimiz'den öncesi son peygamber Hz. İsa idi ve 622 sene önce gelmişti. Yani o bahçede açan en son gül, en son çiçek, 600 küsur sene önceye aitti. O zaman bu bahçeye revnak verilmesi, yeniden orada bir çiçek açması, yeniden o bahçede güzelliklerin meydana gelmesi için Efendiler Efendisi, "Mu'cizinden eylemiş ızhâr seng-i hâra su". Yani mucizelerinden biri olarak kara, sert taşlar su dağıtmaya başlamış. Ziyâd b. Hâris'den rivayet edilen o mucize şudur: Bir gün peygamberimize bir grup adam geliyor ve diyorlar ki, "Bizim oralarda kuyular kurudu, ırmaklar akmıyor, dolayısıyla yaz çok kurak geçiyor, bitkiler yeşermiyor, kıtlık olacak." Peygamberimiz de yerden yedi adet çakıl taşı topluyor, avucu içerisinde hepsini ufalayıp üzerine okuyor, sonra gelenlere teslim ediyor. Diyor ki, "Götürün bunu kurumuş olan kuyularınıza sıray-

la atın." Her taş atılırken okuyacakları duaları da söylüyor. Daha sonra şöyle rivayet ediyorlar: "Taşların atıldığı kuyuda su o kadar çoğaldı ki dibini bir daha görebilen olmadı." İşte şairin sert taşlardan su çıkarması bu mucizeyi telmih içindir. *Izhar eylemek*, ortaya çıkarmak, göstermek, hazır etmek demek. *Seng-i hâra* da sert taş, kaya parçası, moloz anlamındadır. Böylece taşlar bile mucizeye uğrayınca su olup eriyor, suya dönüşüyor. Niçin? Onun nebilik gül bahçesini tazeleştirmek için, yeşertmek, oraya taravet ve güzellik vermek için.

Her peygamber, peygamberliğinin gereği olarak mucize gösterirdi. Müşriklere peygamber olduklarını ispat etsinler, onlar da inanabilsinler diye. Peygamberlik bahçesine revnak vermelerinin yolu bu idi.

Gül çiçeği, Hz. Peygamber'in sembolüdür. Gül bahçesine, Gül'ün bahçesine, Efendimiz'in emirlerinin yeniden yeşereceği İslâm bahçesine güzellik ve revnak vermek için Fuzûlî, 16. yüzyılda insanlara sanki bir çağrı yapıyor. "Gelin Gül'ün bahçesini yeşertelim!" demek istiyor. Bunun Osmanlı diyarında, Bağdat ve civarında, Orta Doğu ve Arap yarımadasında yapılan bir çağrı olduğu düşünülürse, o bölgelerde İslâm adına bazı gevşemelerin görüldüğü sonucu çıkartılabilir. Bahçelerin bile kuruduğu, kavrulduğu o iklimlerde bir bahçenin yeşertilmesi ne demektir, iyi düşünmek lâzım. Hz. Peygamber'in taştan su çıkarması gibi, yeniden kararan, taşlaşan kalplerden tekrar bir su, yani rahmet çıkması için yalvarır gibi. Şair, beyitte söylediği *nübüvvet* kelimesiyle de ayrı bir ikazda bulunuyor.

Peygamberler veliler gibi icraat yaparlar ama nebilikleri dolayısıyla velilerden ayrılırlar. Biliyorsunuz, veliler Allah'a yaklaşmak için insanlardan uzaklaşırlar, peygamberler insanları Allah'a yaklaştırmak için insanların arasına daha fazla girerler. Kendilerindeki keramet sırrını, velâyet sırrını kullan-

mazlar. Onun yerine nübüvvet sırrını daha fazla kullanırlar. Bu da onların gül bahçelerine revnak veren pek çok insanın kendilerine yardımcı olarak asırlar boyu devam edip geleceğini, yani haleflerinin olduğunu bize gösterir. Çünkü o bahçenin hiç solmaması gerekiyor. O bahçenin solmaması da bir tür mucizedir. Nitekim şair söylüyor:

Mu'cizi bir bahr-i bîpâyân imiş âlemde kim
Yetmiş andan min min âteşhâne-i küffâra su

Onun mucizeleri öyle bîpâyân, öylesine eşi benzeri görülmemiş şekildedir ki, onun mucizelerinden kâfirlerin ateşgedelerine binlerce kez (veya binlerce ateşgedeye) su erişmiş, oraları söndürmüştür.

Şair, bu dünyada onun mucizelerinin bir benzeri daha görülmüş değildir derken ikinci dizedeki "Yetmiş andan min min âteşhâne-i küffâra su" ifadesini delil olarak öne sürüyor. Ayrıca *yetmiş* kelimesini iki anlamda kullanarak hem bunun mucize olarak yeterli olduğunu, hem de suyun oraya yetiştiğini açıklıyor.

Daha önceki beyitlerde kısmen söylediğimiz mucizelerden olmak üzere Mecusîler, İstahrâbât şehrindeki kutsal ateşi hiç durmadan, gece-gündüz, başına bekçiler koyarak ve pek çok muğu orada görevlendirerek yanık tutuyorlar, âlemlerinin daima parlamasını sağlıyorlardı. Ansiklopedilere göre o ateş hâlen yanmaktadır. Bu ateşin peygamberimizin doğumundan sonra söndüğü ve uzun yıllar tekrar yakılamadığı, yani Hz. Peygamber'in nübüvvetinin geçerli olduğu yıllarda tekrar ateşlenemediği bilinmektedir.

Şair bu beyitte "Mu'cizi bir bahr-i bîpâyân imiş âlemde kim" derken âdeta, "Onun mucizeleri sınırsız bir denizdir; saymaya kalkılsa sayılamaz; biz hangi birisini sayalım; dünyada ondan binlerce kâfir ateşhanesine su erişmiş, oralar sönmüş,

işlevleri tamamlanıp yok olmuşlar." demeye çalışıyor. Bilindiği gibi su, rahmet demekti. İran fethiyle birlikte binlerce ateşperest mabedinin kapanıp yerine Müslüman ibadethanelerinin açıldığını düşünürseniz, "bin bin âteşhâne-i küffâra" nasıl su (yani rahmet) eriştiğini o zaman daha iyi anlayabilirsiniz. Binlercesine demekle İran'ın baştan başa Müslüman oluşu kastediliyor. İran'ın İslâmiyet'i kabul etmesinden sonradır ki, Arap yarımadasının dışında da rahmet denizi âdeta coştu. Mucizeleri anlatan beyitleri okumaya devam edelim:

Hayret ilen parmağın dişler kim etse istimâ
Parmağından verdiği şiddet günü ensâra su

Peygamberimizin izniyle Mekke'den Medine'ye hicret edenlere *muhacir* deniyor. *Ensar* da Medine'de onları karşılayıp onlara yardım eden, onlarla hayatlarını paylaşan ashabın adıdır. Burada şair, ensarın gelen muhacirlere gösterdikleri yardımı ve yakınlığı bir nevi onlara su vermek olarak ifadelendiriyor. Bunun altında en büyük hayrın, su hayrı olması gerçeği yatıyor. Öyle ki, muhacir gerçekten hayatları boyunca en büyük hayrı, hicret sonrasında ensardan görmüşlerdi. Karanlık bir gecede bir kimsesize su vermek kadar büyük bir hayır. Sonra da bunun hayret verici öyküsünü, "Hayret ilen parmağın dişler kim etse istimâ" diyerek anlatıyor.

İstima etmek, "duymak" demek. Kimin kulağına gelse, kim duyacak olursa hayret ile parmağını dişler, anlamında bu dize. *Parmağını dişlemek*, parmağı ağzında kalmak demek. Yani hayretinden, şaşkınlığından parmağını ağzına götürüp donakalır. Nedir o hayret veren, insanı donup kalacak derecede şaşırtan şey? Şair ikinci dizede bunu açıklıyor ve "Parmağından verdiği şiddet günü ensâra su" diyor.

Her kim, Efendimiz'in, parmağından o şiddet gününde ensara su verdiğini duysa, parmağını ısırabilir. Bu hadise ile alâ-

kalı olarak kaynaklarda iki rivayet var. Birincisine göre, Efendimiz, Mekke'nin fethinden önce Hudeybiye anlaşması ile sonuçlanacak seriyyede, Ensar ile birlikte, Mekke yakınlarındaki Hudeybiye denilen yerde konaklamış durumdayken şiddetli sıcaklar başlıyor. O kadar şiddetli sıcak oluyor ki, Müslümanların yanlarında getirdikleri su tahminlerden erken tükeniyor, sadece bir tek kırbada (deri tulum içerisinde) azıcık bir su kalıyor. Ensar, o kırbayı Efendimiz'e getirip, "Ya Resulallah! Bu sudan başka suyumuz kalmadı." diyerek ağlıyorlar. O kadar ki, hepsi de belki benden daha fazla susayan bir mümin kardeşim vardır diye suyu içmemekte direnmişler ve hâlsiz düşmüşlerdir. Pek çoğu da eğer Hz. Peygamber susayacak olursa o içsin diye hakkından feragat etmişler. Azıcık bir su ve yüzlerce kişi. Peygamberimiz onun üzerine elinin birini kırbaya sokuyor, öteki elini göğüs hizasında kaldırıyor ve beş parmağından beş oluk hâlinde sular akmaya başlıyor. O gün o sudan herkes kana kana içiyor, herkes abdestini alıyor, kırbalarını dolduruyorlar ve Hudeybiye'den Medine'ye kadar dönüyorlar.

Câbir (ra) diyor ki: "Resul-i Ekrem elini kırbaya koydular, sular parmakları arasından pınarlar gibi akmağa başladı. Hem içtik ve hem de abdestlerimizi aldık." Vak'ayı bize rivayet eden Salih de diyor ki: "Cabir'den kaç kişi olduklarını sordum." "Şayet yüz bin kişi olsaydık, yine yetecekti. Fakat biz 1500 kişi idik." diye cevap verdi. 1500 kişi o gün peygamberimizin elinden hem kana kana su içmiş, hem abdest almış.

İkinci rivayete göre bu olay, Bizans'a karşı girişilen hazırlık amaçlı Tebük Gazvesinden önce, 630 yılında, yaz mevsiminde vuku bulmuştur. Kur'anıkerim'de "saatü'l-usr" (Tevbe, 117) ifadesiyle geçiyor. *Saatü'l-usr*, "zorluk saati, zor gün, zor saat, zor zaman." Orada bulunanlara da daha sonra *Ceyşü'l-usr*, "zorluğun askerleri; o gazveye de *Gazvetü'l-Usr* deniyor. Yani susuzluk o kadar zor ki!.. O susuzluk içerisinde, o çöl sıcağın-

da ashâb perişan vaziyette yine aynı şekilde Efendimiz'e geliyorlar ve "Bu kırbamızdan başka su kalmadı." diyorlar. Bu olay belki Tebük, belki Hudeybiye'de, belki de her ikisinde ayrı ayrı vukua geldi, bilemiyoruz.

Şimdi beyti toparlayalım ve şaire kulak verelim: Peygamberimizin bu mucizesini her kim duyarsa, "Yapma ya, öyle mi! Allah Allah!.." der ve hayretinden parmağı ağzında kalır. Hayret edilmeyecek bir şey değildir çünkü bu. İnsan parmağını dişlediği zaman kan çıkar. Bu da bir nevi su demek. Peygamberimizin parmağından su akması gibi. Parmağını her kim dişlerse, dişleme eylemi kanatır.

Bir sonraki beyitte de şair yine bu kan ile su ilişkisi üzerinde duruyor ve kanın suya benzediğini vurgulayarak,

Dostu ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât
Hasmı su içse döner elbetde zehr-i mâra su

deyiveriyor. "Eğer O'nun dostu yılan zehiri içse, o zehir abıhayata dönüverir. Ancak düşmanı su içecek olsa ihtimaldir ki yılan zehiri içmiş gibi olur."

Abıhayatın ne olduğunu daha evvel anlatmıştık. *Zehr-i mâr* da yılan zehiri demektir. Mucize eseri olarak Peygamberimizin dostları eğer yılan zehiri içerlerse bu onlar için abıhayata döner, ölümsüzlük suyu olur; öte yandan düşmanları su içecek olsalar, –sırf O'nun düşmanı oldukları için– yılan zehirine dönüşür.

Siyer kitaplarında zikredildiğine göre ashaptan birini çok zehirli bir yılan sokmuştu, Peygamberimiz yılanın soktuğu yeri tükürüğüyle mesh ettiği zaman ise onun iyi olduğu görüldü. Bugün veliyullahtan bazı mübarek zatlar veya ocak tabir edilen bazı kişiler, hâlâ aynı şekilde yılan, akrep vb. zehirli hayvanların soktuğu yeri tükürükle tedavi ederler. Keza az zehir, ilâç yerine kullanılır ve bazı yılanların zehiri bu amaçla topla-

nır. Anadolu'da yaşayan bazı tür yılanları toplayıp yurtdışına kaçıranlar bu işlerle uğraşıyor olmalılar. Yılan soyunu kurutlar(!) böylece. Yılan zehirinin ilâç olması galiba bir aşı yahut tiryak olmak gibi bir şey. Zehirle alışkın olmak yani. Dolayısıyla bir zehri aşı gibi kullandığınız zaman o zehir size hayat ve sağlık bağışlar, yani abıhayat olur. Zehir ki ilâç olarak kullandığınız zaman hayat kurtarır. Şairin beyitte andığı zehrin abıhayata dönüşmesi böyle bir alâka üzerine kurulmuş durumdadır. Keza velilerin kerametleri bir zehri tatlı suya dönüştürme konusunda pek de uzak ihtimal değildir. Öte yandan bu konuda anlatılan kıssalara göre Hz. Peygamber'in ashabından halife Hz. Ömer Bizans elçisinin, Halid b. Velid de Mısır'da kendisini zehirlemek isteyen insanların sundukları zehir dolu tasları kasten, bile bile içmişler ve hiç etkilenmemişler, bana mısın dememişlerdir. Bunlar da onların kerametleri, yani dostlarının yılan zehiri içince bengisu gibi zararsız hâle gelmesi. Peygamberin mucizeleri gibi, ashabının ve dostlarının da bu tür kerametleri oluşabiliyor. Ne diyordu şair,

Dostu ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât

yani "Dostu yılan zehri içse abıhayat olur." Öte yandan bir başka kıssaya göre Tebük'ten dönerken Semûd kavmi harabelerinden geçildiği sırada ashaptan bir kısmı oradaki sulardan kırbalarına dolduruyorlar ve ekmek pişirmek üzere hamur yoğurmaya başlıyorlar. Efendimiz o suları döktürüyor ve o su ile yoğrulmuş hamurları da attırıyor. Semûd kavminin arazisinden geçtikleri için bu bölgedeki suların o kavme ait illeti taşıyor olması ve bedene şifadan öte zarar vereceği savına dayanarak... Bu da şairin diliyle abıhayatın nasıl yılan zehrine dönüştüğünü, ikinci dizede söylediğini anlamlı kılıyor. Çok büyük bir ihtiyaç ânında, çöl sıcağını çekerken bengisu diye herkesin hemen avuç avuç içmeye koyulacağı bir suyun

yılan zehiri misali zararlı olabileceği ve belki de insanların gen yapısını değiştireceği için ondan uzak durulması... İşte mucize!.. Eğer Efendiler Efendisi o suyun moleküllerinde bir şey sezinlememiş olsaydı veya kendisine Allah tarafından bildirilmemiş olsaydı belki de o sudan içen Müslümanların sıhhatleri, yaratılışları, ahlâkları vb. değişecek, yapılarına zarar verecekti. Su her yerde su iken Semûd kavminin ayak izlerinin olduğu yerdeki su farklı bir molekül yapısına sahip olabilir pekâlâ.

Bu beyit dolayısıyla belki şu hadiseyi de hatırlamakta yarar vardır:

Hani hicret sırasında Sıddîk (gerçek dost) Ebu Bekir ile Efendimiz bir mağaraya saklandılar da, hani kendilerini takip edenler, Süraka'nın önderliğinde gelip atlarıyla önlerinde durmuşlardı. Hani o güvercinin yuva yaptığı, örümceğin ağ kurduğu; sonradan yâr-ı gâr (mağara yoldaşı) tamlamasına zemin hazırlayacak o mağaradaydılar da Peygamber Efendimiz Hz. Ebu Bekir'in dizinde birazcık uyuyordu. O sırada Ebu Bekir biraz diz çöker gibi oturmuş, ayağının birini de yan uzatmış, Efendimiz'in uykusunu bölmekten çekinerek neredeyse nefes bile almıyordu.. O sırada mağaranın deliğinden dışarı çıkmak üzere o bölgede bulunan zehirli bir yılan baş gösteriyor. O sadık dost, Efendimiz uyanmasın diye ayağını yılanın deliğine doğru birazcık daha uzatıp topuğunu deliğe kapatıveriyor. Yılan her defasında dışarı çıkmak için tekrar tekrar ısırıyor topuğunu, tekrar tekrar... Dost ki dost, acıya dayanıyor, dişini sıkıyor, bayılma noktalarına geliyor ama acıya dayanıyor. Tek dileği Efendimiz uyanmasın, uykusunu rahat uyusun... Nice zaman sonra Efendimiz uyanıyor ve mağara yoldaşının acısını hissediyor. Hani yâr-ı gâr, hani Sıddîk... Yani ki dost... Sadık dost. Şair ne diyordu: "Dostu ger zehr-i mâr içse..." Demek ki *dost* kelimesi ile bize Hz. Ebu Bekir'i hatırlatmak istiyor. Çün-

kü onun dostluğu Kur'an'da belirtilmiş, "İkinin ikincisi" olarak geçiyor. Dostunu tedavi ediyor Efendimiz, onun ayağındaki zehri etkisiz kılıyor. Sonra da çağırıp yılana soruyor. Yılanın cevabı şaşırtıcı: "Isırmayacaktım ama kâinatın yüzü suyuna yaratıldığı, eşref-i mahlûkat olan senin cemalini görmeme mani olduğu için, ayağını oradan çeksin de seni görebileyim diye yaptım." Velhasıl işin özeti şu: O'nun Rahmet suyundan her kim içerse abıhayat oluverir. İşte bu kadar basit!... Onun Rahmet suyunu içmeye bakmalı insan. Yoksa içtiğimiz sular bile gün gelir bize zehir kesilir.

Sonraki beyte geçelim:

Eylemiş her katreden bin bahr-ı rahmet mevc-hîz
El sunup urgaç vuzu' için gül-i ruhsâra su

Efendimiz, abdest almak için *gül-i ruhsâra*, yani yanağının gülüne su vurduğu zaman, yüzüne çarptığı her bir su damlasından binlerce rahmet denizi dalgalanmaya başlamış, etrafa yayılmış.

Bilindiği gibi, abdest günahları döküyor, kara yüzümüzü aklıyor ve biz abdest sayesinde temiz oluyor, Allah'ın huzuruna çıkacak hâle geliyoruz. Dolayısıyla, abdest suyunun her bir damlası, ayrı bir rahmet denizi gibi bizi rahmetiyle yıkamış oluyor.

Beyitte anılan *Gül-i ruhsâr* (yanağın gülü) tamlaması yine Fuzûlî'nin bir gazelinde,

Gül-i Ruhsârına karşı gözümden kanlı akar su
Habibim fasl-ı güldür bu akar sular bulanmaz mı?

şeklinde ifade bulmuştur. Burada Efendimiz'in gül kokulu yanağı yerine kullanılmakta. Divan şairleri yanağı güle benzetirler. Ama hiçbir gül O'nun yanağı gibi asla olamaz. Hiçbir benzetme de onun yanağı kadar gül ile bütünleşemez. Şaire göre

Efendimiz'in yanağına değen her bir damladan bin rahmet denizi coşuyor. Gül yapraklarının üzerine yuvalanan çiğ tanelerinin nasıl rahmet denizlerine döndüğünü hatırlayın. Güle taravet, canlılık ve hayat veren bu çiğ taneleri olmasa belki de gül solmaya mahkûm kalacak. Öte yandan her damla mutlaka denizi özler ve her damla elbette denize koşar. Hiçbir damla yoktur ki, deniz hasreti içinde olmasın. Şair, gül yapraklarının üzerindeki o çiğ tanelerinin nasıl rahmet olduğunu anlatabilmek için Efendiler Efendisi'nin gül yanağının üzerinde, abdest alırken serpilen suyun parçalanmasını örnek gösteriyor. Gerçek gül O'nun yanağı ve o yanağa değen her bir damla bir çiğ tanesi misali rahmet denizine doğru yolculuklar yapmakta.

Siyer kitaplarındaki kayıtlara göre, Peygamberimiz Tebük'ten dönerken bir kuyu veya kaynakta su görüyor. Suyu kesilmek üzere olan o kuyunun içine üç tane ucu demirli çubuk saplıyor. Kurumaya yüz tutmuş o kaynaktan birdenbire ırmak gibi sular akmaya başlıyor. Şair yukarıdaki ifadesiyle sanki o mucizeye atıf yapıyor.

Tasavvufa göre damla kesrettir, deniz ise vahdet ve birliktir. Damla denizde pek çoktur, kesret hâlindedir. Bütün damlaların denize özlem duyması, kesret âleminde olan insanın da kendi özüne doğru yol alması, yani sufilerin Allah'a ulaşma yolundaki, vahdete ulaşma yolundaki çabaları ile örtüştürülerek dile getirilir. Tıpkı damlaların denize ulaşma yolundaki çabaları gibi, oralarda kalarak, buralarda oyalanarak, şuralarda kendilerini eğleyerek, ötelerde yolunu şaşırarak, çırpınarak, koşarak, dövünerek... Kesret küçüktür, vahdet ise büyük... Tıpkı denizle dalga gibi.

Resulullah şöyle buyuruyor: "Ümmetimden biri abdest almaya başladığında Bismillah diyerek ellerini yıkarsa elleriyle işlediği günahları affolur. Ağzına burnuna su verdiği zaman

ağzıyla burnuyla işlediği günahları yarlıganır, bağışlanır. Diğer azalarını yıkadığı zaman bütün günahları dökülür." Şimdi abdest böyle olunca yüze serpilen abdest suyunun nasıl dalgalarca yayılan bir rahmet olduğu da kendiliğinden ortaya çıkar. Suyla ilgili şiirler üzerinde dururken su molekülünün iki atom hidrojen (H), bir atom oksijenden (O) oluştuğunu da sanki eski şairler biliyormuş gibi bir hisse kapıldım. Ayrıca teknik üniversitede okuyan birinden tatsız ve kokusuz olan su moleküllerinin parçalardan ibaret olduğunu da öğrendim. Akışkanlar mekaniğine göre bütün suların yüze vurulan abdest suyu gibi parçalanmaya teşne olduğunu, barajlardan tribünlere, şelâlelerden ırmaklara bütün suların parçalandığını ve sonra bütünleştiğini, parçalanma ve bütünleşmeyle suyun kendisini yenilediğini öğrendim. İnce katmanda saydam görünen su, parçalandığı zaman birdenbire parlaklık kazanıyor. Katmanı koyulaştıkça yeşil, daha sonra kahveye yakın renkler almaya başlıyor, tabakası çoğaldıkça rengi farklılaşıyor. Ama parçalandıkça daha parlaklaşıyor. Katı, sıvı ve gaz hâllerinde bileşikleri çözüyor. Bu müthiş bir mucize: Düşünün bir kez; kendisi parçalanan bir şey, aynı zamanda parçalayıcı konumda bulunuyor. O hâlde bir avuç suyun nasıl rahmet gibi dağıldığını ve sonra bir deniz gibi yeniden toplandığını kolaylıkla izah edebiliriz. Su, tabiatta çok çeşitli hâllerde bulunuyor; yağmur, deniz, nem, bulut vs. Sanki tasavvuftaki devir nazariyesi suyun hâllerinden ibaret bir örnek.

Peygamberimiz bir keresinde "Ya Muaz, uzun ömrün olsaydı çok geçmeden bu su ile buraların bağ ve bahçelerle dolduğunu görürdün" diyerek küçücük bir çomağı yere sokuyor ve oradan su fışkırtıyor.

Şimdi kasidenin tac beyti diyebileceğimiz bir beytine sıra geldi; yalın ve derinlikli....

Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını taştan taşa urup gezer âvâre su

Ey Peygamber, senin ayağının toprağına ulaşabileyim diye şu su, nice ömürlerdir, hiç durmadan başını taştan taşa vurup gezmede.

Ömr kelimesi burada bir buçuk hece ölçüsünde kullanılmış ve bu kasten yapılmıştır. Şair bu kelimede bir med yapıyor ve uzunluğu ifadeye çalışıyor. Hani o uzunluğu ifade etmek için "ömmmrrr"lerdir derken elini daireler çizerek sallıyor gibi. Binlerce ömürdür, kaç bin ömür boyunca, kaç yüzyıllar geçerken, kaç bin insanın ömrü kadar uzun bir zamanda... Su, bunca ömür boyunca sırf senin ayağının toprağına ulaşabileyim diye, muttasıl, hiç durmaksızın, bir an bir yerde durup dinlenmeden, devamlı ve devamlı, avare ve başı dalgın, "Başını taştan taşa urup gezer."

Şaire göre Dicle Efendimiz'in ayağına doğru gidebilmek için avare olmuş. Avarelik âşığın işidir, biliyorsunuz. Avare âşık, nereye akacağını bilmeyen, nereye gideceğini kestiremeyen, adımını nasıl atacağına karar veremeyen âşıktır. Dicle sanki bir âşık gibi, Efendim'in ayağının toprağını öpebilmek için kaç bin ömürdür, hiç durmadan, hiç yorulmadan başını taştan taşa vurarak Medine'ye doğru koşuyor. Bir an gözlerinizi kapatın ve Dicle'yi düşünün. Hani, Dicle'nin kenarında oturmuş Fuzûlî'yi düşünün, suyun mukaddes topraklara doğru, Ravza-i Mutahhara'ya doğru gidişini düşünün. Şair onu görünce içinden suyu kıskanıyor ve o akış içerisinde Dicle'nin, Sevgili'ye kendisinden önce ulaşabileceğini düşünüyor ve onu rakip görüyor. Nitekim şair bunun kıskançlığı ile daha önce toprak olup o suyun yolunu tutmayı bile denemek istemişti. Suyu kendisine rakip görüp Sevgili'ye kendisinden önce ulaşır korkusuyla onu yolundan etmeye çalışan avare âşık Fuzûlî'nin

ciğerindeki aşk ateşini bir düşünün. Bu aşkın onu nasıl avare ettiğini ve su ile kendisini nasıl birleştirdiğini, başını pişmanlıklar ve kıskançlıklarla nasıl taşlara vurduğunu düşünün. Pişman olan kişi de başını taştan taşa vurur ya! Duvarlara vurur ya! Sanki Dicle o tarafa doğru hiç durmadan akarken, asırlardır bir tek hedefe yöneldiğini gösteriyor. Âşık olana lâzım olan hedefe. Sevgili'nin ayağının toprağını öpebilme hedefine. Dicle gibi bir âşık için Medine'deki sevgilinin, Ravza-i Mutahhara'daki sevgilinin ayağını öpebilme hedefine. Fuzûlî'den önce başlamış üstelik akmaya; ömürlerdir akıp durmada. Sevgisi o yöne akan hangi âşık kıskanılmaz ki!.. İşte Dicle o tarafa doğru akıyor. Ve başını taştan taşa vurarak. Oysa isyankâr insanoğlu başını taştan taşa vuracağı günü yakalayamadan gidiverir. Onun için başını taştan taşa vurabilene aşk olsun!.. Şairin söylemek istediği bu. Şu su yapıyor bunu da siz niye yapmıyorsunuz diye çıkışıyor âdeta bize. Aşktan bahsediyorsunuz da neden başınızı taşlara vurmuyorsunuz diyor. Bir ırmak bunu yapıyor. Bir rahmet bunu yapıyor ve nice ömürlerdir Sevgili'nin ayağının toprağını öpebilme arzusuyla avare başını taştan taşa vuruyor. Hani hâk-i pâyine (ayağının toprağına) erişebileyim, ayağının toprağını öpebileyim diye yapıyor bunu. Dikkat buyurulsun, ayağını değil, elini değil, yüzünü, gözünü değil, sadece ayağının değdiği toprağı öpebileyim diye bunca aşk, bunca avarelik... O Dicle ki, bir âşık gibi bunca zamandır kendini bilmezlikle koşa koşa gidiyor da, biz aynı rahmetten bir damla alıp yazık ki içselleştiremiyoruz. Şair galiba dikkatimizi çekerek, "asıl kötü olan bu!" demek istiyor. Suyun Hicaz'a doğru gidişi, hacıların her yıl Hicaz'a durmadan, dinlenmeden, devamlı akışıyla eşittir. Su oraya niye gider? Hacı olmak için. İnsanlar oraya niye gider? Su olmak için. Rahmet olmak için, Rahmet almak için. Elbette insanlar da o Sevgililer Sevgilisi'nin ayağının toprağını öpmeye gidiyor. Sudan bir

farkları yok. O zaman insanların o tarafa giderken başını taştan taşa vurmaları ne ola ki? İşte o, çöldeki dikenlerle, mugaylanlarla, alev alev kumlarla, yüzleri kesip doğrayan kum fırtınalarıyla, susuzluk ve açlıkla, tehlike ve korku ile cedelleşerek yapılan yolculuklardır. Eski zamanların günlerce, aylarca süren hac yolculuklarını düşünün. Şimdiki gibi uçağa binip üç saatte varıvermiyorlar. Üç ay sürüyor sadece gidiş. Yolda kervanın soyulma korkusu var, yolda kış var, kum fırtınası var, dikenler var, sıcak var, susuzluk var, yol üzerinde ziyaretler de var, başını taştan taşa vurarak ağlamalar, başını türbelerin duvarlarına dayayıp gözyaşı dökmeler var. Dikkat ediniz, ziyaretlerin her birine tek tek, uğraya uğraya. Yani başını taştan taşa vurarak. Hedef? Sevgili'nin ayağının toprağını öpmek. Nitekim oraya varınca herkes yere kapanıp Kâbe toprağını öpüyor. Ravza toprağını öpüyor, şimdi her taraf mermer, öpecek toprak bile yok oralarda. Şimdi ne kadar kolay her şey. Fuzûlî'nin aşkına bakın siz. Nasıl bir his ile o tarafa yönlendiriyor kendini. Onun için suyu kendisine rakip görüyor ve diyor ki: O başardı, bense yolun başındayım. Onun için Sevgili'yi paylaşmak istemiyor, şu suyu şuradan def etmek lâzım, yolunu değiştirmek lâzım, onu oradan alıkoymak lâzım diyor. Ben gitmeliyim diyor. Gülistan'da bir öykü vardır, pek severim. Anlatayım:

Sadi başından geçmiş gibi diyor ki: Gençlik yıllarımdı, bir dost ile beraberdik. Bir kabukta çifte badem gibiydik. Birbirimize o kadar yakın, o kadar sarmaş dolaş... Sonra ben gurbete gittim, aradan aylar geçti, yıllar geçti. Geri döndüğümde o bana dedi ki: "Sadi! Ne kadar vefasızmışsın. Gittin gideli ne bir satır yazı, ne bir selâm. Bu kadar mı senin yanında kıymetim yoktu?" Ona cevap verdim, dedim ki: "Senin yüzünü görmeye ben hasret iken, o şerefi postacıya mı bağışlasaydım?"

Sonraki beyit şöyle:

Zerre zerre hâk-i dergâhına ister sala nûr
Dönmez ol dergâhtan ger olsa pâre pâre su

"Zerre zerre", tane tane, damla damla, parça parça, benek benek, toz toz... Daha ne kadar parçalı şey saysanız mümkündür. *Hâk-i der-gâhına*, dergâhının toprağına, bulunduğun yerin toprağına. Buna göre beytin anlamı, "Su, senin dergâhının, türbenin toprağının her bir zerresine nur salmak azminde. Üstelik de bunda öyle kararlı ki, bu uğurda paramparça olsa, zerrelere ayrılıp dağılsa bile o yoldan dönesi değil."

Şimdi yeni süpürülmüş bir odanın içinde olduğunuzu farzedin... Kapı aralığından odaya güneş sızıyor olsun; hani incecik bir güneş huzmesi girsin içeri. İçerdeki toz tanecikleri nasıl görünür bir düşünün; güneş ışınları altında o toz tanecikleri nasıl parlar? Ben söyleyeyim; zerre zerre pırıltılar hâlinde görülür. Toz taneciklerinin birden nur saçan zerrelere dönüştüğünü görürsünüz. Bir zerre ki nur salacak, toprak ve toz da olsa ışığını güneşten alır. Hele bu zerrenin aslı su taneciği ise; o zaman ışık bir kat daha kırılıyor ve tekrar paramparça olup zerrelere ayrılıyor. Su parçalandığı zaman ne mi oluyor? Su parçalandığı zaman 4000 barlık bir güç oluyor ve mermerleri kesiyor. Katılık derecesi yoğun olan madenleri kesebilmek için 8000 barlık su testereleri yapmaya çalışıyor şimdi bilim adamları. Demek ki su, bir yandan çok yumuşak bir tabiatı temsil ediyor ama öte yandan çok sert ve katı bir keskinliğin timsali. Zerrelerin teknolojik kullanımı bakımından da en güçlü enerji ve en güçlü ışık. Su buharının nasıl yansıdığını ele alalım meselâ. Gökyüzünde eleğimsağma olur, gökkuşağı olur hani, aslı bir su buharıdır. Işık vurunca rengârenk parlar, bir su buharıdır. Diyelim bir şelâlede, bir türbinde, bir barajda akarken parçalanarak akan ve düştüğü yerde paramparça olan bir sudan bahsediyoruz, nasıl zerre zerre parlar, zerre zerre çev-

reye serinlik katar... Hani bazan bir şelâle kenarında yüzünüze zerrelerin çarptığını hissedersiniz de aslında onları göremezsiniz, bu ışık eksikliğindendir, güneşin o zerrelere değmediğindendir. Oysa su güneşle birleştiği zaman ışıklanır. Ve çok ilginçtir, su, küçüldükçe güneşle daha çok birleşir ve parıltısı artar. Şair bu beyitte suyun bu özelliğini bildiği için zerre zerre ifadesini kullanıyor sanki. Hani toprak zerresi gibi. Bazen suların yüksekten düştüğü yerde olursunuz da su değil de zerreleri gelir yüzünüze, rüzgâr suyu değil de zerreler getirir. Bir serinlik vardır o zerrelerde. Şair, çöl sıcağında Dicle'nin serinliğini zerre zerre dağıtmak için bir başlangıç yapıyor sanki.

Zerre zerre hâk-i der-gâhına ister sala nûr
Dönmez ol dergâhtan ger olsa pâre pâre su

derken aslında biraz da bu iç ferahlığı ve serinlik ile "Paramparça olsa bile o dergâhın yolundan geri dönmez, onu pare pare etseler bile, hatta zerrelere ayırsalar bile, bu yoldan geri dönesi değil; o hedefe doğru yürür. Ne demişti daha evvel?

Dest-bûsu ârzûsuyla ger ölsem dostlar
Küze eylen toprağım sunun anınla yâra su

Eğer sevgilinin elini öpebilmek arzusuyla, o iştiyak ile can verirsem, ben öldüğüm zaman mezarımın toprağından bir kâse yapın ve onunla onun eline su ikram edin ki, hiç olmazsa o zaman sevgilinin elini öpebilmiş olayım." Tıpkı onun gibi şimdi de paramparça olsam, varlığımı bu aşk uğrunda zerre zerre etseler yine de yoldan dönüş yok. İşte öyle bir aşk, öyle bir hasret içimdeki. Yanan bağrımda, bu sıcak iklimin sıcak zamanında tutuşan kalbimde öyle bir aşk var. Hani bir enerji tribünü gibi. Varlığı ve ham maddesi sudan ama birdenbire ışık oluveriyor. Edison! Allah rahmet eylesin veya toprağı bol olsun, yahut dinince dinlensin... Elektriği bulmak ve bu sayede

türbinlerde enerji üretmek adına ne kadar büyük iyilik yapmış insanlık tarihine.

İnsanoğlu eşyayı üretirken en çok kullandığı vasıta herhâlde su olsa gerek. Öyle ya, sıvı hâlde iken şekil verilen her maddenin içinde su bulunur. Öte yandan su pek çok zaman ışık ile birlikte anılmış. Su ile yağı karıştırıp ışık yapmışlar, kandil yapmışlar. Aydınlık hep su ile birleşik. Ateş ile su, birbirini tamamlayan şeyler, ateşin de molekül yapısı suyunkine benziyor. Her ikisi de oksijen ve hidrojenden ibaret. Ne ki dereceleri farklı. Suda da O ve H var ama biri ateşe göre bir kat fazla. Birini eksilttiğiniz zaman yakıcı oluyor, ateşe dönüşüyor da birini fazlalaştırdığınız zaman söndürücü oluyor. Su ile ateşin aynı asıldan olduklarını eskiler de çok iyi bilirlerdi. Çünkü Hz. İbrahim'i yakmayan ateşin aslında su olduğunu yazan kitaplar vardır. Bu da onların su ile ateşin molekül yapısı hakkında bilgi sahibi olduklarını gösterir.

Bitkilerde yüzde 60 odun dokusunda, yüzde 80 de yaprak dokusunda su varmış. Erişkin bir insan vücudunda bu oran yüzde 70 imiş, herhalde çocuklarda bu daha çok. Rehayî adlı şairin bir beytini hatırladım, diyordu ki:

Hemen ağlâyı geldim âleme ağlâyı gittim ben
San ol nilüferim kim suda bittim, suda yittim ben

Yani şöyle demek: "Dünyaya hemen ağlaya geldim ve giderken de ağlayarak gittim. (Ölüm ânında insanın gözünden yaş gelir.) Sanki bir nilüferim ben de suda bittim ve suda yittim." İnsanın başlangıcı da su, sonu da su. Doğunca da yıkıyorlar, ölünce de yıkıyorlar. Susuz göndermiyorlar hiçbir yere, susuz da davet etmiyorlar. Yerkürede 1.360.000 kilometre küp su varmış. Bunun yüzde 95'i tuzlu su imiş, yüzde 3'ü buzullarda bulunuyormuş, yüzde 2'si de kullanılabilen tatlı su. Dünyanın da böylece yüzde 70'i su oluyor. Dünyanın $^{1}/_{3}$'ü kara, $^{2}/_{3}$'ü

suyla kaplı olduğu için. Her ne hâl ise, devam edelim şiiri okumaya:

Zikr-i na'tın virdini dermân bilir ehl-i hatâ
Eyle kim def'-i humâr için içer meyhâre su

Hata ehli olanlar, hata içinde olanlar senin naatını zikretmeyi, senin naatını söylemeyi, senin hakkında övgü dolu şiirler söylemeyi canlarına derman bilirler. Bu şuna benzer ki, humar içinde olan kişiler, humara eren kişiler, yani sarhoşlar, humarlarını atmak için yine içki içerler! Şair öncelikle humar derecesini hâl edînen insanların su gibi içki içtikleri nüktesinden hareketle bize nefis bir şairanelik gösteriyor.

Önce humarı anlatalım isterseniz?!.. Humar, insanların içki içtikten bir müddet sonra, meselâ sabah kalkınca, bir baş ağrısı hissetmeleri, kafalarının ağırlığını duymaları hâlidir. İşte o baş ağrısının giderilebilmesi ve geçmesi için sabahleyin küçük bir kadeh, yarım kadeh daha akşamki içkiden içilmesi gerekirmiş. Bu içkiye ***sabûh*** denir, yani "sabah içkisi." Ancak o zaman humar ve baş ağrıları gider. Bunun su ile yapılması belki ağrıyı daha da artırırmış. Üstelik de rint tavırlı kişilere göre, yani meyhâreye (içki tüketenlere) göre, bu usul sağlıklı görülmezmiş. Derler ki, su ile ayılmak içki adabına mugayirdir, içkiye hürmetsizliktir! Pes doğrusu. Bu yüzden mestliğin suyla giderilmemesi lâzımmış. Burda bir deyimimizi de hatırladım. Belki bilirsiniz, akşamları içilen içkiye ***abuk*** denir. Sabah içtiklerine de ***sâbûh*** dendiğine göre, bugün bizim abuk sabuk diye bildiğimiz deyim kendiliğinden ortaya çıkmış olur. "Abuk sabuk söz, abuk sabuk konuşmak, abuk sabuk davranmak vb." de herhalde sabah akşam içki içip ne söylediğini bilmeyen kimselerin sözlerinden kinaye olmalıdır.

Şimdi ilk dizeye yeniden dönelim:

Zikr-i na'tın virdini dermân bilir ehl-i hatâ

Yani hata ile, hata yapanlar, hatadan dönmek için senin naatının zikrini kendilerine bir derman bilirler.

Zikir bir şeyi devamlı tekrarlamaktır. *Vird*, o da bir şeyi devamlı tekrarlamaktır. Zikir, Allah'ın adlarını tekrarlamaktır. Hasta olanlar şifa bulsunlar diye peygamberimizin adlarından yahut da sıfatlarından birisini tekrarlarlar. Hata eyleyenler senin naatını okumayı, seni öven sözler söylemeyi bir derman olarak algılarlar, bu yüzden onu zikir gibi tekrarlarlar.

Bu beyit dolayısıyla şair sanki bir iç muhasebesi de yapıyor ve şairlik ile dünyevîliği örtüştüren sanat erbabını eleştiriyor. Öyle ya, divan şairleri hep içkiyle, şarapla, kadınla ilgili gazeller yazıyorlar. Çünkü gazelin konusu böyledir; içki içmeyen bir şair bile divanında içkiyi öven dizeler dizer durur. Yani böyle böyle kendiliğinden ehl-i hatadan olurlar. Nitekim divanlarının en başına naatlar, tevhitler, münacatlar koyarlar ki, ehl-i hata olarak af dilemiş, şefaat istemiş olsunlar. Fuzûlî de yukarıdaki beyitte sanki böyle bir imada bulunuyor ve "ben ki hata ehliyim, belki bu söylediğim naat dolayısıyla affedilirim" düşüncesini dillendiriyor. Karambolden gol atmak gibi bir şey.

Naat okumak kalbe şifadır, öyle inanılır. Peygamberimizi öven sözler okumak da öyle. Bir musiki formu olarak ilâhîlerin çoğu bu mealde kabul edilir ve bunları dinlemek insan ruhunu rahatlatır. Tıpkı şairin, "Eyle kim def'-i humâr için içer meyhâre su" demesi gibi.

Akşamdan kalmalar baş ağrılarını gidermek için nasıl humar içerlerse, hata sahipleri de bir nokta gelir senin adını anarak, yani senin yoluna girerek, yani hadislerine uyarak hatalarından dönerler.

Burada hemen başka bir olayı da hatırlamamız lâzım. Biliyorsunuz, Kâb b. Züheyr, *Kaside-i Bürde* diye bilinen meşhur kasidenin yazarıdır. Hz. Peygamber İslâmiyet'i tebliğ ettiği sı-

ralarda Kâb b. Züheyr öyle ateşli şiirlerle İslâm'a muhalefet ediyor ki, peygamberimiz onun hakkında kanı helâldir diye bir emir yayımlatır. Bu onun görüldüğü yerde öldürülmesi demekti. Çünkü İslâmiyet'e o kadar zarar veriyordu. Şiir gücü de o kadar yüksek ve söylediği şiirler o kadar güzel ki, onun söylediği şiirlere kanarak pek çok insan İslâmiyet hakkında düşmanlık beslemeye başlıyordu. Daha İslâmiyet'i tanımadan âdeta düşman oluyorlardı. Kâb, sanki şiirleriyle müminlerin önlerine set çekiyordu. Kanı helâl kılındıktan sonra Kâb b. Züheyr ortalıklardan kayboluyor. Aradan uzunca bir zaman geçiyor; İslâmiyet güneşi her yanı aydınlatıyor ve bir gün, Peygamberimizin meclisine bir şair geliyor. Sonra da bir şiir, bir kaside, bir methiye söylemeye başlıyor. O kadar güzel bir şiir ki, meclisteki herkes hayranlıkla dinliyorlar. Şiirin öyle bir beytine geliyor ki,

Peygamber dünyayı aydınlatan bir meş'aledir,
Allah'ın şerri kesip atmak için çekilmiş bir kılıcıdır.

deyiveriyor. Bunu söylediği sırada Efendimiz'in yanında, ona hediye edecek hiçbir şeyi yok. Sonra kalkıyor ayağa, mübarek hırkasını çıkarıyor ve şaire giydiriyor. O hırka bugün İstanbul'un Fatih semtindeki Hırka-i Saadet Camii'nde. Yılın belli dönemlerinde ve ramazan ayında ziyarete açılıyor. Sonra şair kasidesini bitiriyor ve şöyle diyor: "Ya Resûlallah! Eğer Kâb gelse, Müslüman olmuş olsa, tövbe etse ve bu şiiri söylemiş olsa onu ümmet olarak kabul eder misin?" Peygamberimiz gülümsüyor ve kendisini affediyor. Kâb b. Züheyr İslâmiyet'e böyle giriyor ve daha ilk günde mübarek bir hediye alıyor. İşte sözün gücü!.. Vaktiyle yapılan hatanın telâfisi ve Sevgili için bir naat söylemek. Fuzûlî'nin, "Zikr-i na'tın virdini dermân bilir ehl-i hatâ" derken aslında, "Hata yapanlar senin naatını yazmayı kendilerine bir derman bilirler, nitekim bu derman

Kâb'ın üzerine erişen dermandır" diyor ve kendisi için de bu tür bir uygulama beklentisini, umudunu açığa vuruyor. Biz de bugün okuyoruz; hani belki bize de bir hırka değilse bile bir gülümseyiş düşer.

İkinci dizede şair, "Eyle kim def'i humâr için içer meyhâre su" diyordu. Kâb b. Züheyr, Cahiliye döneminde, içkinin su yerine içildiği bir çağda yaşamıştı. Hatadan dönünce birden bire içkinin baş ağrısını, yani içkinin daha önce biriktirdiği o karalıkları hep su ile yıkamaya başladı. Çünkü su rahmet idi ve su Efendimiz'i temsil ediyordu.

Peygamber Efendimiz'in bir hadisi var, diyor ki; "İçkiden sakınınız, çünkü o kötülüklerin anasıdır." Buna eskiler, "Ümmü'l- habâis" (kötülüklerin anası) diyorlar. İçki içildiği zaman başka kötülüklerin, başka günahların işlemesine de bir mâni kalmaz çünkü. Beyitteki *vird* kelimesi *verd* de okunabilir. O durumda *verd*, "gül yaprağı" demek olur. Yunus'un şiirlerinde hep *verd* ile *vird* beraber, tevriyeli kullanılır. "Yaprak" anlamında *verd*, aslında yazı içerir ve yazıyı hesap ettiğiniz zaman yaprağı bir kitaba dönüştürmüş olursunuz. Böylece kitap ve tabiî ister istemez naat mecmuası gündeme gelir. Naatlar da şifa olduğuna göre vird kadar verd de bir şifa olur; kademe kademe yani. Peygamberimizin adını anarak çocuklarının hastalıklarına şifa uman anneler, babalar kadar, bir kitabın yaprağından naat okuyan insanlar da şifa bekleyebilirler. Üstelik Anadolu'da bir yaprağa şifa beyiti yazıp bunu bir tas su içinde bekleterek suyu içmek de bir tür şifa ritüelidir. Hele de su ikram edilirken üzerine gül yaprakları konularak ikram edilmesi de elbette bir şifa ve verd-vird ilişkisini perçinlemek adına önemli bir âdettir. Yani şairin söylediği her kelime birbirine ulaşarak dönüp dolaşıp naata geliyor.

Şiiri okumaya devam edelim. Artık sonuna doğru yaklaşıyoruz:

Yâ Habîbâ'llâh, Yâ Hayre'l-Beşer müştâkınım
Eyle kim leb-teşneler yanıp diler hemvâre su

Ey Alah'ın sevgilisi, ey beşeriyetin en hayırlısı! Müştâkınım senin, sana özlemim sonsuz. Hani çölde susuz bir yolcu nasıl suyu özlemişse, dudakları çatlamış bir yolcu nasıl suya hasret duyarsa, sana öyle susuzum. Tıpkı dudağı kuruyanların yangınlar içinde durmadan su dilenmeleri gibi seni diliyorum.

Müştâk kelimesinin susuzluk ve özlem anlamı, aşırı bir hasreti temsil eder. Tabiri caiz ise, çöllerdeki yolcuların serap görebilecek derecede suya özlem duymalarıdır bu. Baktığı her şeyi su olarak görmeye başlayacak derecede su özlemi. Şair de zaten, "dudakları çatlayan susuz, suyu ne kadar özlerse, ben de seni o kadar özledim ey beşeriyetin en hayırlısı, ey Allah'ın sevgilisi" diyerek bunu anlatıyor.

Beyitteki *eyle kim* ifadesi "öyle özledim ki" anlamıyla örtüşür. Yani bu özlem öyle bir özlem ki, leb teşneler, dudağı suya hasret olanlar yanıp, yangın içerisinde durmadan su dilenirler gibi. Şair *hemvâre* kelimesinde güzel bir tevriye sanatı yapmış ki, beyte uygun üç anlam çıkarmış. Buna göre kelimenin ilk anlamı "daima, her vakit, hiç durmadan"; ikinci anlamında "uygun yerde, yani suyun bulunduğu yer, su kaynağı" ve nihayet üçüncü anlamıyla da "hem vâre su; yani su varsın, su ulaşsın, susuzlar nasıl su isteyip dilerlerse su da onlara öyle varsın, varacaktır."

Şair, kasidesinin bu bölümünde dua etmek üzere elini açmış gibi görünmektedir. Öyle ki, Hz. Peygamber'e hem beşerin en hayırlısı, hem de Allah'ın sevgilisi sıfatları ile seslenerek böyle birisinin şefaat konusunda ilticada bulunan bir şairi boş çevirmeyeceğini imaya çalışıyor. Nitekim Efendimiz'den herkes şefaat ummaktadır. Öyle ya, "Daha Âdem ruh ve ceset arasında iken, yani yaratılmadan, ben nebi idim" diyen bir mü-

barek varlığın yüzü suyuna elbette Allah onun müminlerini affedecektir.

Sonraki beyitte şair, Efendimiz'e ilticaya devam ile demektedir:

Sensin ol bahr-ı kerâmet kim şeb-i Mirâc'da
Şebnem-i feyzin yetirmiş sâbit ü seyyâra su

Müthiş bir hayal!

Ey nebi, sen öyle bir keramet denizisin, öyle kerametler ve hikmetlerle dünyayı teşrif etmiş bir hikmet denizisin ki, Miraç gecesinde senin *şebnem-i feyzin*, yani senin bereketinin şebnemi, bereketinin çiğ tanesi, sabit yıldızlara da, seyyar gezegenlere de su götürmüş. Onlara ulaşan bütün nur senin feyzin ve yaratılışın şerefinedir. "Sen olmasan, sen olmasan ya Muhammed, kâinatı yaratmazdım!" şeklinde tercüme edilen kutsî hadisi hatırlayalım.

Şaire göre, onun feyz ve bereketi, yani şebnemi veya su buharı hem yıldızları hem de gezegenleri doldurmuş durumda. Eskiden gök kubbenin katmanlarının isir denilen bir sıvı ile dolu olduğuna ve bu madde dolayısıyla gök katmanlarının birbirlerine katışmadığı ve ayrı olduğuna dair bir inanış var idi. Modern astronomi ilminin de kabul ettiği bu isir maddesi havanın içinde uçucu bir akışkandır. Bütün uzayı dolduran bu maddenin içinde ışık dalgaları yayılabilir ve maddenin görünebilirliğini bu maddenin sağladığına inanılırdı. Bu maddenin sıvı oluşu su ile yakınlığını gösterir ve maddenin görünürlüğü adına yıldızların ve seyyarelerin tanınmasını sağlar.

Hicretten bir buçuk yıl evvel miraç hadisesi vuku bulmuştu. *Miraç*, bir isra, bir de miraçtan müteşekkil yolculuğun adıdır. Bir mucize eseri olarak Peygamberimiz önce Kudüs'e Mescid-i Aksa'ya, oradan da Mirac'a, yani göğe yükselerek iki yay aralığı kadar Allah'la buluştuğu makama yolculuk yapı-

yor. İsrailiyattan bir rivayete göre, Peygamberimiz miraca çıkarken bütün gezenler onun yoluna çıkıp "merhaba" demişler, ona hâl hatır sormuşlar, kendisinden şefaat dilemişler. Şairin anlattığı, biraz bu düşüncenin eseri. Böylece onun bereketi ve feyzi sadece dünyayı değil, gezegenleri de kaplamış durumda. Nitekim yukarıda söylediğimiz kutsî hadis mucibince gezegenlerin parlaması da Efendiler Efendisi'nin yaratılışıyla izah edilebilir. Biz biliyoruz ki İslâm, dünya yok olana kadar, ahir zamanda bütün insanlığın dini olarak yaşayacaktır. Şair bu düşünceyi biraz daha çoğaltıyor ve gezegenlerde bile, gökte bile onun dini hâkim olacaktır şekline büründürüyor. Anlaşılıyor ki, Fuzûlî'nin algılamasına göre varlık dünyası yalnız gezegenler ve dünyadan ibaret. Bız şimdi başka galaksiler, başka dünyalardan söz ediyoruz; bilim bu noktaya geldiği için onu suçlayamayız da üstelik. Artık kara deliklerden, uzay boşluğundan, uzaydaki diğer galaksilerden söz ediyoruz. Ama o bunu bilmiyor, onun bildiği şey dünya merkezde ve dünyanın etrafında dönen gezegenler var. Güneş, Ay, Merih vs. dünyanın etrafında dönüp duruyorlar. O böyle bildiği için de "Âlemlere rahmet olan peygamber kâinatın da efendisi ve peygamberidir" diye önermede bulunuyor.

Sensin ol bahr-ı kerâmet kim şeb-i Mirâc'da
Şebnem-i feyzin yetirmiş sâbit ü seyyâra su

Beyitte geçen *kerâmet* kelimesi iyilik, lütuf, ihsan, cömertlik vb. anlamlara geliyor. *Bahr* ise deniz, kaynak, menba' demek. Bu durumda *bahr-i kerâmet*, iyilik denizi, cömertlik denizi demek olur. Bilindiği gibi deniz öncelikle suyun menba'ı, sonra incinin çıkarıldığı yer ve nihayet tenezzüh ile deniz yolculukları adına denize ihtiyaç vardır. Deniz ki, balık avlar, geçim temin edersiniz. Deniz ki, inci çıkarır, zengin olursunuz. Deniz ki, gemilerle ticarete koyulursunuz. Deniz ki, sahilinde

oturup hayal kurarsınız. Deniz ki, içine girip serinlersiniz. Deniz ki... bu yararlar uzayıp gider. Bütün bunlar için deniz bir bahr-i kerâmet konumunda. Bunların her biri denize yüklenmiş ayrı kerametler. Belki her biri ayrı bir inci gibi. Öte yandan, suyun tabiattaki mevcudiyeti için de deniz bir memba. Deniz veya nehirleri ele alalım. Bütün nehirler denizlere akıyor. Denizlerde ve nehirlerde buharlaşma oluyor. Buhar gökyüzüne çıkıyor, bulut oluyor. Bulut daha sonra yağmur oluyor, tekrar yere geliyor. Toprağa düşüyor. Toprağa düştüğü zaman bu yağmurların bir kısmı yer altına çöküyor, yeraltı sularını oluşturuyor. Bir kısmı kaplıca oluyor, kimisi tatlı su oluyor, kimisi lezzetli bir kaynak suyu oluyor, kimisi şişelenip karşımıza geliyor, soframıza geliyor. Ötekiler yine denize, yine ırmaklara boşalıyor. Su yenilenebilen bir şey, hiç durmadan yenileniyor, öyle bir devr-i daim ki, geliyor deniz oluyor, tuza karışıyor, pisleniyor; sonra çıkıyor temizleniyor, süzülüyor, topraktan geçiriliyor, arıtılıyor, damıtılıyor ve tekrar su olarak geliyor. Bugün insanoğlu artık denizden içme suyu elde ediyor. Böyle bir devr-i daim Allah'tan kopup kâinata düşen insanın tekrar aynı yol ile yüce yaratıcıya, merkez güzelliğe, güzelliğin merkezine, belki Cemal-i Mutlak'a erişmesini sembolize ediyor. Ve böylece bütün o güzellik çemberi su ile dünyayı dolaşıyor. Suyun dünyadaki tavrı bu. Buhar, bulutlar, dolu, yağmur, kar olarak tekrar yere inmek. Tekrar kaynak suları, nehirler, kaynak suları, yeraltı suları vs. sonra bitkilere ve canlılara geliyor, tabiat yeşeriyor, bahar oluyor, bitkilerden ve canlılardan şebnem oluyor, nem oluyor, su buharı oluyor. Sonra hepsi tekrar akıyor, tekrar denize gidiyor, denizden tekrar başlıyor buhar olmaya. Bu devr-i daim içerisinde hayat ne kadar da suyla örtülü! Sanki her şey suyla şekillenmiş. Neydi ayet? "Ve cealna mine'l mâi külle şey'in Hayy" (hayatı olan her şeyi sudan yarattık) (Enbiya, 30).

Bu beytin iyi anlaşılması için belki de Miraç hadisesini yeni baştan okumak gerekebilir. Bu da bir bahs-i diğerdir. Biz *Su Kasidesi*'ni okumaya devam edelim:

Çeşme-i hurşîdden her dem zülâl-i feyz iner
Hâcet olsa merkadin tecdîd eden mi'mâra su

Ey Efendiler Efendisi! Eğer senin merkadini, senin ravzanı, belki ayağının toprağının üzerindeki çatıyı tamir etmek için, tamir eden mimara yahut restore eden restoratöre su lâzım olsa emin ol ki güneşin çeşmesinden her an *zülâl-i feyz* (bereket suları, bereketin tatlı suları) inerdi, güneş bile oraya su olarak akar gelir, senin ayağını öpme hevesini giderirdi. Nitekim senin varlığını aramak için her gün sabahtan akşama yeryüzünü arayıp taramakta.

Beyitte geçen *zülâl*, tatlı su, hoş içimli su demektir. Güneş bir ateş yumağı iken Efendiler Efendisi söz konusu olunca hoş içimli bir su olup akar gelir. İşte şairane bir ifade! Ancak bir şairdir ki, bir Fuzûlî'dir ki, güneşin çeşmesinden bereketli tatlı sular indirir. Hem de ne için, mimara belki su gerekir diye!.. Pes doğrusu!.. İçmek için değil, susuzlara su vermek için değil, sadece türbenin tavanını yapmak isteyen mimara su gerekir diye... Oysa güneşte su bulunmaz. Buna rağmen güneş bile oraya tatlı içimli bir su akıtır. Yeter ki orayı onaracak biri olsun, yeter ki senin uğruna bir tek kıpırdama olsun. Senin uğruna bir tek kıpırdayış, bir hareket güneşin tatlı sularını yağdırır.

Biliyorsunuz, Osmanlı'da en çok vakıf, su vakfıdır. Su vakfının en çoğu da Kâbe'ye giden hacıların yol üzerinde onlara su vermek için hazır edilen vakıflar. Harun Reşit'in hanımı Zübeyde, Şam'dan Arafat'a kadar devam eden bir su yolu yaptırtmış. Şam'dan su akarak Arafat'a kadar gidebilecek şekilde. Tarihen sabit, kalıntıları hâlen var. Ve o su yolunu Kanunî'nin kızı Mih-

rimah Sultan tamir ettirmiştir. Mihrimah Sultan çok hayırsever bir hanımefendi imiş. Mihrimah, "ay ve güneş" demek.

Haydi adını andık madem, bir hikâyesini anlatalım:

Mihrimah Sultan bütün varını hayır işleri için kullanmış. İstanbul'da iki tane Mihrimah Sultan külliyesi var. Biri Üsküdar'da, biri Edirnekapı'da. İkisi de Mimar Sinan ustanın eseri. İkisi de kütüphane, hamam, cami, merkad, medrese, türbe vs. bir külliye olarak yapılmış. Çok ilginçtir, bahar mevsiminde, mayıs akşamlarının bazılarında Üsküdar'dakinin iki minaresi arasından dolunay doğarken, Edirnekapısı'ndaki Mihrimah Sultan üzerinden güneş batar. Sabahleyin de oradan güneş doğarken diğerinin üstünden ay batar. Adı Mihrimah idi ya, işte size ay ve güneş. Galiba gök kubbenin altında bir insan ancak böyle yaşar. Mihrimah, ay ve güneş, devamlı bir dönüş. Belki de tarihin Mihrimah'a torpil geçmesinin nedeni Zübeyde'nin yaptırdığı su kanallarını tamir ettirmesi vesilesiyledir. Çünkü Zübeyde, bu su kanallarına paralel uzanan bir ip bağlatmış, dışardan çivilerle halkalar yaptırıp ona bir urfan astırmış, ta ki âmâlar Şam'dan çıkarak Kâbe'ye kendi başlarına gidebilsinler... Şu hayra bakın! Su hayrına bakın!..

İmdi, Efendimiz'in merkadinin tamirine su lâzım olursa güneş su yağdırmaz mı? Şairin söylediği bu. Hatta bereket suları, şifa suları yağdırır. O bile suya dönüşür, ateş olma özelliğinden çıkar, su olmayı canı ister, su olmaya can atar. Nihayet su ile ateş arasında molekül yapısı açısından bir hidrojen fazlalığı vardır, o kadar!.. Öyleyse şaire göre orada bir zerre olmak, burada mücevher olmaktan; orada bir toz olmak, başka yerde güneş olmaktan iyidir.

Fuzûlî'ye kulak vermeye devam edelim:

Bîm-i dûzah nâr-ı gam salmış dil-i sûzânıma
Var ümidim ebr-i ihsânın sepe ol nâra su

Bîm-i dûzah, cehennem korkusu; *nâr-ı gam* ise gam ateşi demek. *Dil-i sûzân* yanan gönül, âşığın aşk dolu gönlü. Siz beyitteki şu yangına bakın; ne kadar ateş dolu sözler ve ne yakıcı hayaller: Baştan sona ateş olan cehennemin korkusu ve karşısında ateşle yanan bir kalp. O derece ateşle dolu ki, sönmesi için hiçbir su, hiçbir serinlik yetmiyor. Ancak diyor ki: "Var ümidim ebr-i ihsânın sepe ol nâra su", yani Sevgili'nin ihsan bulutunun yağmurları ancak onu söndürebilir. Hem de öyle yağmurlar ki, bardaktan boşanırcasına olmalı; şöyle şakır şakır yıkamalı kalpleri ve söndürmeli ateşleri.

Böyle bir ruh haletine, aşk ile bu derece yanan birine elbette su lâzımdır. Yani içi ateşle dolu olan her insanın suya ihtiyacı var demektir. Şairin *var ümidim* demesinin nedeni de budur. Yani ki, cehennem korkusuna su ümidi. Yukarıda söylemiştik; hayat neydi? *Bîm ü ümmîd*, yahut *havf u recâ*; yani hayat bir korku ile bir ümit arasında. Müthiş bir tanımdır bu. Hayat ya korkular, ya ümitlerle dolu...

Şair burada bize belki de "Allah'ın Rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz" ayetini de hatırlatıyor. Çünkü bütün kirlerin temizlenmesi rahmet yağmurlarıyla, dolayısıyla su ile olur. Bilindiği gibi, rahmetten ümidi kesmek küfre girer. Şair "Var ümidim ebr-i ihsânın sepe ol nâra su" diyerek umudunu kesmediğini de bildiriyor ve diyor ki: Ey Sevgili! İhsan bulutun, bu ateşlerin hepsine su serpecek diye umut ediyorum. Bu ifadeden anlaşıldığına göre, Fuzûlî duaya başlayacak. Okuyucuya bunu hissettirmek istiyor. Ateşle ilgili kelimeleri arka arkaya sıralayarak *bîm-i dûzah*, *nâr-ı gam*, *dil-i sûzân* sanki çevresini ateşlerin aldığını ve bunun için duaya muhtaç duruma geldiğini anlatmaya çalışıyor. Çünkü hafazanallah rûz-i mahşerde birdenbire ameller boşa çıkıverir. Şair bunun yerine umudunu bildiriyor, defterinin bütün karalığına rağmen bir ümidim var, belki de bir tek ümidim var dercesine "ebr-i ihsânın sepe ol

nâra su" deyiveriyor. Yani Ey Sevgili, senin ihsan bulutun bütün ateşlere su serper de ateşler sönüverir. Hani başka bir şair diyordu ya:

Bakma Ya Rab sevâd-ı defterime
Onu yak ateşe benim yerime

Dua dediğin böyle olmalı: "Tanrım, defterimin karalığına bakma, beni yakacağına şu defteri yakıver gitsin!"

Fuzûlî yukarıdaki beyitte bize başka bir şeyi daha, Peygamberimiz'in gölgesinin yere düşmediğini, onun başının üstünde bir bulutun daima onunla bir hareket ettiğini, dolayısıyla rahmet bulutunun yağmurlarını istiyor. Demek istiyor ki, hani ey Sevgili, senin ihsan bulutun seni sıcak günlerin ateşinden koruduğu gibi, benim günahlarımın neticesi olan ateşi de söndürecek diye bir umudum var ve bu umutla yaşıyorum, yoksa hâlim harap.

Ateş ile cezalandırmak sadece Allah'a mahsustur. Onun için canlı hayvanlar ateşte yakılarak öldürülmez biliyorsunuz. Engizisyon ateş ile cezalandırmıştır hastalarını, suçlularını vs. Ateş ile cezalandırmak İslâmiyet'te yoktur. Bunun çaresi sudur.

Nisan bulutunu biliyorsunuz, inciler nisan bulutundan olur, nisanda yağmur taneleri toprağa düşer, o sırada istiridye denizden karaya çıkmıştır. Baharda her şey uykusundan uyanır, istiridye de gelir nasibini almaya, ağzını açar ve bir yağmur damlası ağzından karnına girer. Bu damla bazen istiridyenin önündeki kuma düşer, kumdan sıçrayan bir kum tanesi de ağzına gelir suyla birlikte. İstiridyenin saydam dokusu içerisinde o kum taneciği istiridyeyi rahatsız etmeye başlar. Onu rahatsız ettikçe istiridye onun acısını örtecek bir salgı salgılar. Bir katman ile kaplar onun etrafını, bir müddet sonra o salgının hükmü geçer, tekrar kum tanesi acı vermeye başlar.

Acı verdikçe bir katman daha salgılar, böyle böyle her katman salgı ile gittikçe büyüyen bir inci oluşur istiridyenin karnında. Yani inci istiridyenin keyfine göre olmuş bir şey değil. Ona zoraki verilmiş bir görev. İncinin oluşum serüveninde, eğer istiridye yağmur tanesinden bir damla alıp denize dönerse kanaatkâr bir istiridye sayılır ve kanaatinin mükâfatı olarak yusyuvarlak bir inci büyütür. Eğer istiridye aç gözlü davranmış da iki damla yağmuru almışsa ürettiği incisi patates gibi olur; yamru yumru. Nitekim, hakikî incilerin çoğu eğri büğrüdür. Hakikî incilerin yusyuvarlak olanları nadiren bulunur. Öyle bir inci, saraylarda kapışılır, sultanlara hediye gider. İşin garibi, istiridyenin ağzına düşen o rahmet yağmuru, o nisan yağmuru, tıpkı istiridyenin sahile vurması gibi, bahar mevsiminde kış uykusundan uyanıp havaların ısınmasıyla birlikte derisini ısıtmak isteyen yılanın ağzına da düşer ve o da istiridye gibi bir tek damla yağmur alır. Bunların ikisi aynı yağmurdur ama birinin karnında inci, diğerinin karnında zehir olarak tecellî eder. Allah'ın nimetini herkes kendi nasibine göre tasarruf eder. Hani mizaca göre tasarruf gibi. Yoksa nur hep aynı nurdur. Birisi ona başka bir şekil verir karartır, diğeri daha da parlatır.

Şimdi şiirin sonuç kısmına geldik:

Yümn-i na'tından güher olmuş Fuzûlî sözleri
Ebr-i nîsandan dönen tek lü'lü-i şeh-vâra su

Ey Efendiler Efendisi! Senin naatını söylemekten; seni övmekten dolayı Fuzûlî'nin yukarıdan beri anlatıp geldiği sözleri hep cevhere dönüşmüş, her biri ayrı bir inci olmuş; tıpkı nisan damlasının inciye dönüşmesi gibi!.. Şair burada birazcık övünüyor ve şiirinin güzelliğinin farkına varılmasını istiyor. Bunun sebebini açıklarken de, "Benim sözlerim cevher olmazdı, inci olmazdı ama seni övdüğüm, senin adını andığım için

her biri inciye döndüler. Onlara o değeri senin adın verdi." diyor.

Naatların dilinde ayrı bir güzellik vardır, bunca yıldır divan şiiriyle uğraşıyorum, bilirim; gerçekten de naatlarda dil birdenbire ihtişama bürünür. Belki bu, şairin isteyerek yaptığı bir şey değil de, kendiliğinden oluşan bir anlatım. Münacatta insanın kara bahtı, kara yazısı, kara kalbi vardır. Münacat, Allah'a yakarıştır. Tevhit'te Allah'ın gücünü ve kudretini anlatırsınız. O da bir parça şairane ama yapmacıklarla dolu olabilir. Ama naatlar öyle değil. Naatlarda tam manasıyla şairin halis duyguları vardır. Eğer o duygular halis değil ise zaten naat söyleyemiyorlar, ben bunu araştırmalarımla ve tecrübelerimle biliyorum. Belki bu yüzden, bütün divanların en güzel şiirleri naatlardır. Fuzûlî'nin söylediği gibi hani; "Ey Sevgili! Senin naatını söylemenin uğuruyla Fuzûlî sözleri güher olmuş, birer inciye dönüşmüş." Öyle ki bu, nisan yağmurunun inciye dönüşmesi gibi olmuş. Bir damla yağmur nasıl inciye dönüşürse, ben de su gibi bir söz söyledim ama senin adını andığım için, o su damlası inciye dönüştü. Sonra bir beyt-i merhun (anlamı sonraki dizede devam eden beyit) ile anlatmaya devam ediyor:

Hâb-ı gafletten olan bîdâr olanda rûz-ı haşr
Eşk-i hasretden dökende dîde-i dîdâra su

Umduğum oldur ki rûz-ı haşr mahrûm olmayam
Çeşme-i vaslın vere men teşne-i dîdâra su

Bu iki beyit art arda şöyle demek: "Mahşer günü geldiğinde, gafletle (yaşadıkları hayatın ebedî) uykusundan uyananlar senin için hasret gözyaşlarını dökmeye başladıklarında, benim de umudum odur ki, o şiddetli günde senin yüzünü görebilmekten mahrum olmayayım ve kavuşma pınarın bana da su versin, (rahmetinle beni de kuşat)!"

Fuzûlî, öncelikle bu yaşanan hayatın gafletle geçtiğini, bunun önünü almak için Sevgililer Sevgilisi'nin dostluğunu edinmeye çabalamak gerektiğini, bu uğurda gözyaşı dökmenin lüzumunu, hatta bu gözyaşlarının hasret gözyaşları kadar sıcak ve yakıcı olması gerektiğini vurguluyor. Diğer yandan, mahşer gününde gaflet uykusundan uyanık olmanın çaresini de bu dünyada aşk ile uyanık kalmak, seherleri uyanık geçirmek biçiminde bir sisteme oturtuyor ki, gerçekten âşık için seher vakti çok önemlidir. Sevenin sevdiğini samimiyetle anmasının en katıksız zamanı seher vaktidir.

Fuzûlî mahşer yerinin şiddeti ve herkesin aynı kapıya iltıcasını göz önünde bulundurarak son beyitte tam bir dua ile kendisinin bağışlanma emelinden bahsediyor. Efendiler Efendisi'ni sevmiş olmaktan dolayı eli boş kalmamayı, bilâkis yüzünü görmekle onun meclisine dahil olmayı ummakta. Beyitteki *çeşme-i vasl* tamlaması bir yandan vuslat (kavuşma) çeşmesi demek olurken, diğer yandan vuslat yüzü veya yüzünün vuslatı anlamlarına da alınabilir.

Mahşer günü şiddetli bir gündür. O gün anneler babalar evlâtlarından bile kaçacak, insanlar sevdiklerine görünmek istemeyecek, belki üzerinde hakkı vardır endişesiyle dostlar gizlenecek yerler arayacaklar, herkes kendi başının çaresine bakma telâşında olacaktır. O gün şefaat günü olacak, Hz. Peygamber "Ümmetî, ümmetî!" diyerek ümmetinin kurtuluşunu dileyecek, onlara şefaat edecektir. Şair o şefaat gününde kendisinin de ümmeti arasında sayılması için yalvarmakta, rahmet nazarının dışında kalmamayı dilemektedir. Üstelik o nazar ile çoktandır özlediği Sevgili'nin yüzünü görebilmeyi, hani susuzluktan dudakları çatlayan birinin suyu istemesi gibi istemektedir.

Hayır yapmak isteyenlerin su hayrını tercih ettikleri, çeşme ve sebil yaptırdıkları meşhurdur. Şair, su rahmet olduğu

ve hayatın da özünü teşkil ettiği için, Hz. Peygamber'in şefaatini de sanki bağrı yanıklar içsin diye su dağıtmak, rahmetini paylaşmak olarak algılamış, bu yüzden kendisini de o hayırın içinde görme umudunu belirtmiştir.

Bu son iki beytin içeriğini Rab Taalâ umarım benim için de sizin için de dua sayar ve Efendiler Efendisi'nin meclisinde Fuzûlî ile de karşılaşırız.

Aşk yalnızca bir tanedir; ama görüntüleri onlarca, binlerce, belki milyonlarcadır. Sıradan ilgilerin ve sevgilerin ötesinde, görünen perdelerin arkasında, fark edilen renklerin maverasında çıldırtıcı bir hasreti ve kalıptan sıyrılmış bir özlemi tanımak ve duymak isteyen varsa eğer, bu kitap işte onu anlatır. Ağustos güneşinin kırıldığı kumlarda çatlayan dudakların kıvranarak, dökülerek, koşarak ve çırpınarak akan Dicle'ye hasreti ne ise, Fuzûlî'nin gönlünden taşan aşkın coşkunluğu ve yakıcılığı da odur.

Bu kitap, bütün öteki aşkların ağırlığınca bir aşk ilhamıdır, o kadar...

kapı no: 14

kapı